

RAHMET VE ESENLİK IRMAĞI

Hazırlayan
Mustafa OĞUZ

RAHMET VE ESENLİK IRMAĞI

Mustafa OĞUZ

RAHMET
VE
ESENLİK IRMAĞI

HAZIRLAYAN
Mustafa OĞUZ

RAHMET VE ESENLİK IRMAĞI –RAMAZAN YAZILARI–

Editör
Hasan Hayri DEMİREL

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
İbrahim AKDAĞ

ISBN
975-8775-66-9

Yayın Numarası
151

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Ekim 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

"RAHMET VE ESENLİK IRMAĞI"

Ramazan,

O, ayların sultanı,

Işıklarıyla, kendine özgü mutfağıyla, alış verişiyle, pidesiyle, heyecanıyla, coşkusuyla zamanlarımızın içinde müstesna bir zaman dilimi…

Yılın her gününü ağır bir seyir ile ziyaret eden, günlerimize rahmeti, mağfireti, bereketi getiren bambaşka bir güzellik.

Bir kültür, bir medeniyet…

Kendini has bereketi, sevinci, kokusu, hatırası, hüznü ve ardından bayramı olan bir güzellikler meşheri…

Sevinçle gelir, hüzünle gider.

Yediden yetmişe herkeste bir hatıra bırakır.

Ballandıra ballandıra anlatılır "Ah o eski ramazanlar" diye başlayan cümlelerle.

Mahyalarla camiler ışıldar,

İlahilerle teravihlerde camiler zikre durur.

Sahurda uyanan duyarlı mü'min yürekler değildir sadece. Uyanan kâinattır.

Arşın sakinlerinin arzı selamlaması, Cennet kapılarının açılması, şeytanın bağlanmasıdır.

İftar sofraları, rahmet ve bereket dolu sofralardır.

Ramazanın atmosferini, güzelliklerini, şiiriyetini anlatmak öylesine zor ki…

Uzun sözün haceti yok. Söz ustaları her birini dile getirmiş, kalemlerinden ramazanın güzelliklerini akıtmışlar.

Bize düşen bu güzellikleri resmetmiş yazıları bir araya getirmek ve adına "Rahmet ve Esenlik Irmağı" demek oldu.

Edebiyatımızın önde gelen isimlerinin yazılarından yapılan bir derleme çalışması için yazılarını bizimle paylaşma cömertliğini gösteren usta ve genç yazarlarımıza tek tek teşekkür ediyorum.

Kitaptakii bir yazıyı okuyup bir fakire yardım eden duyarlı bir yüreğin sevabına ortak olacaktır bu yazı sahipleri.

Ne mutlu onlara…

Buradan bir yazı okuyup da sahura kalkacak, oruçlar tanışacak, sofrasını ihtiyaç sahipleriyle bölüşecek olanlara ne mutlu.

Güzellik, güzelliği çağırır. Güzelliğin şerle ne işi olabilir ki…

Onun için biz de güzelliklerden oluşan bir demet sunuyoruz sizlere.

Günlerinizin ramazan güzelliği ve bereketi ile süslenmesini diliyorum.

Mustafa OĞUZ
Libadiye, İstanbul 2005

Birinci Bölüm

RAMAZAN BEREKETİ

GUFRANLA TÜLLENEN AY

M. Fethullah GÜLEN

Hiç dinmeyen bir neş'e, hiç bitmeyen bir zevk, hiç eksilmeyen bir aşkla, tütüp giden bir ay varsa o da Ramazandır. Bir sene içinde geçen bütün nazlı mevsimlerin, ayların özünü, ruhunu, gerçek manâsını ve onlardan süzülmüş, toplanmış usareleri en tatlı bir şive ile sunan Ramazan günleri, Ramazan geceleri; her lahza, gönülleri ayrı bir haz ve ayrı bir tatlılıkla sarar, şefkatle onları kucaklar, muhabbetle okşar ve yaşama zevkiyle coşturur.

Ramazan günleri, dünyanın her yanında, husûsiyle Müslüman ülkelerde ve Müslümanlar arasında ve hele bizim dünyamızda bütün alâkalara merkez, bütün ruhânî zevklere meydan, bütün heyecanlara sahne, bütün terakkîlere nurdan bir helezon ve bütün insânî hususiyetlerin inkişâfına açık bir fırsat, bir ganimet alanıdır.

Geceleri ayrı bir duygu, gündüzleri ayrı bir aydınlıkla tulû' eden Ramazan günleri, gönüllere ayrı bir ruh çalar geçer ve toplumun birbirinden kopmuş parçalarını bir araya getirir, bütünleştirir, bütün inzivâzedelere cemaat yolunu açar ve onların gurbetlerini izâle eder. Herkese değişik buudda bir his ve fikir ziyafeti verir ve herkesi bir kere daha hayata uyarır.

Ramazan, minarelerin başındaki mahyâlardan camilerin derûnundaki âvizelere, mescitlere uzanan yolların sağındaki, solundaki kandillerinden evlerimizin içindeki lambalara, müminlerin

yüzlerindeki duruluktan, gönüllerindeki aydınlığa kadar her yerde ışıkla tüllenir. Hele, dinin yeniden gençliğe erdiği günümüzde o, seher yellerine açık sahurları ve gizli lütûfların tecellileriyle tüten iftarlarıyla öyle farklı bir hava, farklı bir ziya ve farklı bir şive ile gelip gönülleri okşar ki, olsa olsa ancak, aşkın vuslat ümidiyle kanatlanması bu kadar cezbedici, bu kadar imrendirici olabilir. Sanki Ramazan ayına kadar ruhun sonsuzluk iştiyakı ile insan arasında bir perde varmış da oruçla o perde aralanıyor gibi olur ve o âna kadar kalbin bir köşesinde sessiz sessiz uyuyan aşk u şevk birdenbire canlanır, kabarır, köpürür; bütün benliği sarar ve önüne geçilmez bir vuslat arzusuna inkılâb eder. Bu mukaddes arzuyu gerçekleştirme yolunda, üfül üfül bâd-ı tecellilerin estiği seherler kollanır, insanlar için hep ötelere açık birer menfez gibi müşahit bekleyen namaz vakitleri olabildiğince değerlendirilir. Ruhlara revh u reyhân teravihlerle gönüller coşturulur ve duygulara kâse kâse İlâhî nefahât içirilir. Derken, herkes derecesine göre adeta uhrevîleşir, ledünnîleşir ve birer melek halini alır.

Ramazan, Kur'ân ayı olması itibariyle bütün bir sene Kur'ân'dan uzak kalmış olanlar bile ciddi bir susamışlık içinde, kendilerini o nûrefşân iklimde bulur ve Kur'ân'ın sağnak sağnak onların başlarına boşalttığı ruh, mânâ, esrar ve eltafla benliklerinin kurumaya yüz tutmuş bütün vadilerini sular, bir baştan bir başa gönül dünyalarını tıpkı bir çiçek bahçesi haline getirir ve onları varolma zevkiyle coşturur. Onlar, Kur'ân'da bütün varlığı duyar ve dinler; duygu ve düşünceleriyle kanatlanır. Kur'ân'da bütün hilkatin soluklandığını hisseder, ürperir. Yer yer ra'şelerle kendilerinden geçer; zaman zaman da gözyaşlarıyla nefes alır, gözyaşlarıyla boşalır, aradan perdelerin kalktığını duyar, Allah'a yakınlardan daha yakın olduklarını hisseder ve kendilerini âdeta bir zevk zemzemesi içinde bulurlar.

Kur'ân'ın ledünnî muhtevasını ancak, onda bütün varlığın sesini duyabilenler ve onun derinliklerinde insan ruhuna ait korku

ve ümit, tasa ve sevinç, keder ve neş'e mûsikîsini birden dinleyebilenler anlar. O'nu sanki kendine inmiş gibi dinleyebilen zamanüstü ruhlar, O'nda cennet meyvelerinin lezzetini, Firdevs bahçelerinin renk ve güzelliğini, Reyyan yamaçlarının çağlayan ve manzaralarını müşahede eder ve onunla gürül gürül hâle gelirler. Kur'ân'ı, Ramazan'ın şeffaflaştırıcılığı ve kalbin kadirşinas ölçüleriyle ele alıp onun derinliklerine yelken açabilen saf gönüller, her lâhza ayrı bir uhrevî kıymete ulaştıklarını hisseder ve her an "bekâ"nın ayrı bir buuduyla tanışırlar. Bu insanların düşünce ve hayatlarında "metafizik", "fizik"i tamamlar, manâ da, maddenin gerçek muhteva ve değeri olur ve her şey perde arkası kıymetleriyle ortaya çıkar. Ve yine bu insanların çehrelerinde sanki İlâhî isim ve sıfatların engin dairesine açık bulunmadan mülhem, gizli bir seziş, derin ve farklı bir anlayış ve Kur'ân'la inlemiş günlerin uhrevîliklerinden kalma bir olgunluk, bir doygunluk, bir safvet, bir içtenlik ve îmanın altın zevkleriyle beslenmiş bir letâfet, bir câzibe ve bir mürüvvet çağlıyor gibi bir büyü hissedilir. Onlar, hiçbir şey konuşmasa, hiçbir şey anlatmasalar bile, o anlamlı tavırlarından, edâlarından, endamlarından, bakışlarından, duruşlarından bu manâlar her zaman taşar gelir, gelir ve her tarafta yankılanırlar.

Kur'ân kanatlı ve Kur'ân buudlu Ramazan-ı şerif kadar gecesi ayrı nurâniliğe ve gündüzü de ayrı aydınlıklara açık bir başka ay yoktur. İnsan, her yeni Ramazan'la bir kere daha, hem de bütün tazeliğiyle Kur'ân'ı ve O'nun gökler ötesi kaynağını, tüllenen İlâhî marifeti ve O'nun kevn ü mekânlara dağılmış işaretlerini, Allah aşkını ve O'nun inanmış simalardaki pırıl pırıl izlerini görür, duyar ve sezer. Evet, Ramazan'da Kur'ân bütün bir kaderin yonttuğu bu pırıl pırıl yüzlerin ve bütün bir manânın iç derinliğini gösteren bu ışıl ışıl gözlerin hepsinde ayrı bir uhrevîlikle parıldar. Kadın-erkek, yaşlı-genç, zengin-fakîr, âlim-câhil, aristokrat-halk hemen herkes bu mübarek zaman diliminde hayat ve

yaşayış basamakları itibariyle ramazanlanır ve Ramazan'la gelen manâları soluklar.

Evet, herkes istidadına göre ve kabiliyetinin elverdiği ölçüde onunla değişik bir buudda, çeşitli münasebetsizliklerden, insanı baş aşağı götüren rezîlelerden ve bütün manevî kirlerden arınır, nurlanır ve cennetlere ehil hale gelir. Ramazan ayı, yümün ve bereketiyle o kadar zengindir ki, gölgesine sığınan hemen herkes O'nun servet ve gınasından istifâde eder ve uhrevî sultanlıklara erebilir: Gençler-ihtiyarlar, sağlam mü'minler-ârızalılar, zekiler-ahmaklar, akıllılar-deliler, eşyanın perde arkasına kapalı olanlar-açık bulunanlar, bir işe yarayanlar-yaramayanlar, havadan nem kapanlar-yağmurun altında bile ıslanmayanlar, hâkim olmak için yaratılmış bulunanlar-mahkûm olarak dünyaya gönderilenler, bin bir gâile içinde dahi dimdik ayakta durmasını bilenler-en küçük sarsıntıya mukavemet edemeyerek devrilip gidenler, hayatlarını karamsarlık içinde ve inleyerek geçirenler-cehennemlerin içinde bile ümit şakıyanlar, ömürlerini başkalarına dayanarak sürdüren dermansızlar-en onulmaz dertlerle kıvranırken dahi neşeyle gürleyen iradeler, yaşayışlarını yeme, içme ve uyumaya göre programlamış tenperverler-yemeyi, içmeyi ve uyumayı aşmış gerçek insanlar... Evet, bütün bu birbirinden ayrı, birbirinden farklı sınıflar, değişik ölçülerde de olsa, O'nun aydınlık ikliminde mutlaka başkalaşır, farklılaşır ve halinin müsaadesi nispetinde bir yerlere ulaşırlar.

Ramazan'ın güzellik ve nuraniyeti ve o nuraniyete açık gözlere akseden varlığın manâ dolu ihtişamı, bu birbirinden ayrı ve farklı gruplar üzerine saldığı sır dalga boyundaki bir kısım tayflar sayesinde, o, kendine has tadı, havası, rûhu ve manâsıyla gönüllere öyle bir siner ki, en inatçı kafalar bile mukavemet edemez ve ona teslim olurlar.

Ramazanda, her şeyi kendi sırlarıyla bürüyen geceler o kadar munis ve tatlı, insanın duygu ve düşüncelerini ayrı bir halâvetle

kucaklayan gündüzler o kadar sıcak ve yumuşak, inanmış simalar o kadar hisli ve derin, Allah'a davet eden sesler o kadar şefkatli ve bunların hepsinin ifade ettiği manâlar o kadar duygulandırıcıdır ki, bu gufrân ayına sînelerini açabilenler muvakkaten dahi olsa, tasalardan, kederlerden bir bir sıyrılıp cennet mutluluğunu duyabilirler.

(Günler Baharı Soluklarken, Nil Yayınları, İzmir 1997)

ORUÇ IRMAĞININ BAŞINDA

Ali ÇOLAK

Gecenin sonunda bir el göğe açılıyor ve kim bilir neyi çağırıyor oradan? Uzak bir kıtada; bir başka yerde, nice el, nice yaşlı göz ve incelmiş yürek... Kim bilir neleri çağırıyor göklerden? Ve kim bilir, göklerde hangi hesaplar kesiliyor, hangi zulümlerin sonu hazırlanıyor, hangi zâlimin defteri dürülüyor, hangi planlar yerle bir ediliyor... Yaşlı gözlerin ve incelmiş yüreklerin harekete geçirdiği rahmet ve gazap, yeryüzünde nerelere, kimlere taksim ediliyor, kim bilir?

Hangi ellerin 'mutlak hazine'den neler çağırabileceğini, hangi fersiz ve yaşlı gözün kimlerin saltanatına son verebileceğini, olmuş bitmişi yerinden oynatacağını, umutsuzluğun karabatağından şehrayinler çıkaracağını siz nereden bileceksiniz?

Sizin gördüğünüz ve aldandığmız tüm oluşlar, işleyen planlar, sürüp giden oyunlar, o sınırsız mülkün içinde küçük, titrek, iğreti bir tüy kadar anlamsız değil mi? Ve burada işleyen ne varsa, madalyonun bir yüzü; üstelik emniyetsiz, kararsız, yerin altına geçivermeye meyilli karton kuleler değil mi? Siz bunu anlamadınız ve hakkalyakin görmediniz mi?

Gece ağarıyor ve oruç, ışıktan bir ırmak gibi yürüyor önümüzde. Oruç şurada, burada, ötede, uzak ve başka yerlerde evleri, çadırları, sığınakları, siperleri diriltiyor. Kadınları ve çocukları; yaşlıları ve hastaları uyandırıyor. Kıpırtısız bedenlere can, fersiz gözlere ışık gibi ağıyor. Oruç, dünyada ruhun bir kere daha

zaferini hazırlıyor. Beden, nefis ve haz yeniliyor; kırılıyor şevkleri büsbütün. Dünyada baştan başa ruh esiyor

Oruç ırmağı yürüyor. Sabah ve akşam, altın bir ses dolaşıyor kapıları, pencereleri; denizi, dağ başlarını dolaşıyor, kayaları yerinden oynatıyor, çürümüş ağaçlara can bağışlıyor. Yağmuru önüne katıp ülkeleri dolaşıyor. Çocuklar! Önüne çocuklar çıkıyor. O masum, o biçilmiş, vurulmuş, yenilmiş kentin çocukları... Ay ışığına tutunup soylu bir çığlık atıyor çocuklar. Bir şair, o çocukların ve tüm çocukların şiirini yazıyor:

"Üzüm kurusuyla açılmış oruç / Başına çiğ yağmış namaz / Bu fırtınanın önünde / Bunlardan başkası duramaz." "Ufukları tozdan arıtan / Ateş sularında yunmuş / Şehit gömleğinden başkası/Duramaz bu fırtınanın önünde."

Oruç... İnsanı 'başkası'na, 'öteki'ne ve öte dünyaya bağlıyor en çok. Başkası için ağlamayı öğretiyor. Kocaman, sınırsız bir dünya kurmanızı sağlıyor daracık odanızda. Başkalarını, inanmışları, mazlumları, erken göçmüşleri, önden gidenleri bir bir çağırıyorsunuz. Orucun açtığı ırmağın kıyısında buluşuyorsunuz onlarla... Küçücük ve soğuk odamda, önden gidenleri, tanıdıklarımı, ağabeylerimi, gönül dostlarımı anıyorum. Anıyor ve çağırıyorum onları... Katade Aytekin'i, Mehmet Özyurt'u, İbrahim Tabanca'yı, Abdurrahman Baş'ı, Memduh Ungan'ı, Nimet Ağrıdağ'ı, Ömer Erturgut'u, İbrahim Arslan'ı... Kabirlerini dolaşıyor ve selamlıyorum hepsini. Siz bunlara, kendi bildiğiniz, tanıdığınız ve gönlünüzde yer etmiş sevgi işçilerini ilave edebilirsiniz. Onları bir bir hatırlayıp çağırırsınız. Telefonlarını unutmadıysanız, orada olmadıklarını, ses vermeyeceklerini bile bile çevirirsiniz numaralarını. Cevap gelmeyeceğini bile bile bir mektup yazabilirsiniz kendilerine; ramazanlarını, bayramlarını kutlayabilirsiniz.

Cevap vermeyeceklerini nereden biliyorsunuz! Ne diyordu Hak dostu: "Ehli hakikatin sohbetine zaman, mekân mani olmaz; manevi radyo hükmünde biri Şark'ta, biri Garbda, biri dünyada,

biri berzahta olsa da rabıta-i Kur'aniye ve imaniye onları birbiriyle konuşturur." Onlarla konuştukça dünyanın karşınızda bir tüy gibi titrek ve değersiz durduğunu göreceksiniz. Ve güçlü olduğunuzu, her zamankinden çok... Sizi üstün kılanın, sınırsız sevme yeteneğiniz olduğunu kavrayacaksınız. Önünüzde ışığı gittikçe çoğalacak oruç ırmağının, kurtuluş ırmağının, sonsuz güç kaynağının...

(Gün Sarısı, Zaman Kitap, İstanbul 2001)

İkinci Bölüm

RAMAZAN SEVİNCİ

ORUÇ

Mustafa KUTLU

Fırından çıkan sıcak pidelerin buğusu kavrulmuş susam kokusuna karışıyor. Hangi mevsimde olursak olalım, marulun, kıvırcık salatanın bir deste maydanozun yeşilinden fışkıran dirilik ve ferah içimize yayılıyor. Dedeler ceplerinde şekerlemeler ile torunlarını kucaklıyorlar. Akşamın pembe-lacivert tülü büyük bir sükûnet ile insanların, bütün dünyanın üzerine iniyor. Melekler saf, saf iniyorlar. Cennet kapıları açılıyor.

Rahmet, merhamet ve bereket her yandan kuşatıyor bizi.

İnsanlar birbirlerine sevgi ile bakıyorlar. Zenginler zenginliklerinden soyunuyor, yoksulların yoksulluğu kayboluyor. Kalbimizin paslı kilidi açılıyor. Bize selâm veren bir kişiyi kardeş biliyoruz. Kimse sesini sertleştirmiyor. Yüzlerde nur, gönüllerde karşı konulmaz bir incelik, bir rikkat. Açlık bizi doyuruyor. En çok kıymet verdiğimiz şeyleri başkaları ile paylaşmaktan sonsuz bir haz duyuyoruz. Bize yük olan her unsur, her tasa, her ihtiras tasını-tarağını toplayıp savuşuyor. Kapımız ve soframız açık. Derdimizi ve sevincimizi söylemekten hoşnutuz.

Sabır bizi coşturuyor: Kalbin ırmakları dolu- dizgin. Merhamet sağanak gibi boşalıyor. Hizmetten, hürmetten, ibadetten yeryüzünde oluşumuzun derinliklerinden, sebeplerden ve sonuçlardan geçiyoruz. Bir imtihan içinden yüz akı ile çıkıyoruz. İçimizde kurulan kürsü bizi hesaba çekiyor. Ağlıyor ve tövbe ediyoruz. Tövbe suları sonsuz çağlayanların şırıltısını, aydınlığını,

engin ufukların parıltısını taşıyıp duruyor işte. Bu taşı bu yoldan niçin kaldırmadım ben, bu çiçeğe bu hafta niçin su vermedim ben, şu çocuğun yanağına bir öpücük niçin kondurmadım ben, komşumun kapısını bir kez olsun çalmadım mı ben, alnımı secdeye bir kez olsun koymadım mı ben? Derken ben, benlikten sıyrılıyor.

Benlikten sıyrılırken, çiçek açmış badem dalının, kelebek kanadının, su sesinin ve yıldız parıltısının, dostun ve akrabanın, ayak bastığımız toprağın, buğdayın ve zencefilin, yani akşam ezanı ile yeryüzüne yağmur gibi dökülen varoluşun sırlarını fark ediyor.

Bizi bu menzile eriştiren kılavuza binlerce teşekkür.

Bize bu basireti bağışlayan güce sonsuz secde.

Bu sırada çocuk sıcak pidenin buğusuna sarılmış olarak gülümsüyor. Baba işinden dönüyor, eve yaklaştıkça göğsünde bir genişlik. Anne yeşil salatanın üzerine birkaç zeytin bırakıyor. Paydos.

Ses kesiliyor. Rüzgâr duruyor. Güneş dağların ardına çekiliyor. Kuzeyde bir yıldız göz kırpıyor. Nefesimizi tutuyoruz. Kuşlar kanatlarını kapatıyorlar. Çekiç örsün kenarında bekliyor. Dalgalar diniyor.

Sükût..., Sükût...

Ve ağızları misk gibi kokanlar ve o gün insanlara gülden ağır bir söz söylememiş olanlar ve o gün almayı değil hep vermeyi düşünenler ve o gün "sabredenlere hesapsız ecirler verilecektir" müjdesi ile müjdelenmiş olanlar, meleklerle birlikte iftar sofrasına oturuyorlar.

Allahım, şükürler olsun, oruçluyuz...

(Arkakapak Yazıları, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998)

HOŞGELDİN RAMAZAN ESTİ NESÎM-İ NEVBAHAR

Ali ÜNAL

Çevremiz, bir yönüyle hava kirliliği içinde boğulmuş bir geceyi andırıyor. Zihinler kirli, kalpler kirli, duygular kirli... Kirli zihin, kalp ve duyguların ördüğü çevre de kirli. Dar kalıplarıyla maddenin, bütün aldatıcılığıyla dünyanın, simsiyah atmosferiyle menfaat ve heveslerin ve olanca boğuculuğuyla aktüalitenin etrafımıza ördüğü zindan öylesine karanlık ve duvarlar öylesine kalın ki, şu Kur'ân ayeti, içinde bulunduğumuz hali ne de güzel tasvir ediyor:

Derin bir denizin tabaka üstüne karanlıkları gibi: Bir dalga sarmış onu; üstünde bir dalga, onun üstünde de bir bulut... Üst üste karanlıklar, insan, bu karanlık katmanları içinde elini şöyle bir dışarı çıkaracak olsa, onu göremeyecek. Allah bir kimse için nur var etmemişse, onun nuru olmaz ki! (Nur: 40).

İşte, etrafımızı böyle karanlık üstüne karanlıkların ördüğü bir zamanda geldi Ramazan; sisleri dağıtıcı, gönülleri okşayıcı tatlı ve üfül üfül esintileri, karanlıkları giderici ışığı ve kalpleri ısıtıcı sıcaklığıyla bir defa daha ufkumuzda bir şafak gibi, bir bahar güneşi gibi tulû etti, tulû etti de, taşıdığı bütün bahar kokuları ve revh u reyhanıyla duygularımızı bir defa daha okşadı ve bizi bir yandan mazinin asude gölgesine taşırken, bir yandan da geleceğin iç gıcıklayıcı yamaçlarına aldı götürdü. Hoş geldin, ey ayların sultanı Şehr-i Ramazan!

Allah'ın eşref-i mahlûkat kıldığı insanlar olarak başka âlemlerde, başka âlemlerin çocuğu olarak doğduk biz; doğduk ve

sonra bu kesret dünyasına eğitim için gönderildik. İç içe zıtların bir kanaviçe gibi ördüğü, bir dantel gibi işlediği bu dünyada bazen gidip örümcek ağlarına takılıyor ve içinde çırpındıkça bu ağları kalınlaştırıyor ve etrafımızda âdeta içinden çıkılmaz bir duvar meydana getiriyoruz. Oysa Allah'ın o güzel isimlerinin dokuduğu ve dalgalandığı dünya aslında ne kadar da hoş! Nakış nakış âhenk, beste beste melodi, mana mana şiir; ruh-efzâ bir iklim, nokta nokta çıldırtan bir san'at ve büyülü bir güzellik...

Ne var ki, çizgisini bulamamış ruhların hükmettiği hoyrat ellerin müdahalesi bu güzel dünyayı yaşanmaz hale getiriyor ve boğucu bir zindana dönüştürüyor. İşte Ramazan, daralmış gönüllerimizi genişletir ve bunalmış ruhlarımıza nesîm-i nevbahar üflerken, içinde hapsolduğumuz zindanın duvarlarını yıkıyor ve bizi bu basık yerlerden alıp, nurdan bir buraka bindirerek, âdeta geldiğimiz yerlere, vatan-ı aslîmize taşıyor., taşıyor da, "Siz, şu dar âlemi daha da daraltmak, şu kısa hayatı daha da kısaltmak ve gönlünüzü maddeye kaptırmak için dünyaya gönderilmediniz. Dünyayı, ruhlarınız kadar geniş, duygularımız kadar engin, bahar şafakları kadar saf ve asude yapıp, cennetler kadar genişletecek ve gelecek hayatın cennetiyle bütünleştireceksiniz. Yeryüzündeki vazifeniz budur ve saadetiniz bundadır" diyor ve bu kutlu misyonun nasıl yerine getirileceğini gösteriyor.

Evet, kumlu çöllerde, yakıcı güneş altında susuzluktan kavrulmuş yolcular gibiydik. Bir serapla da olsa aldanmaya razı porsumuş ruhlarımız, bir damla çiğe hasret solmuş gönüllerimiz, toprak gibi şak şak olmuş sinelerimiz ve çatlamış dudaklarımızla on bir ay diyar-ı gurbette yürüdük ha yürüdük. Günahlar, adım başı aşılmaz tepeler gibi çıktı karşımıza; kirlenmiş duygularımız dikenler gibi battı gönlümüze ve akrep akrep soktu ruhumuzu. İstikametini bulamamış sergerdan düşüncelerimiz, poyraz gibi esti dimağlarımızda. Ve onca hasret ve beklentilerimize rağmen, Ramazan'ın, bir şubat veya mart sabahı penceremizin önünde aniden açıveren ağaç

çiçekleri gibi ufkumuzda birden domur domur açıverdiğini gördük. Burcu burcu kokmaya başladı taaffün etmiş ruhlarımızda, kirlenmiş çevremizde, sokağımızda, mahallemizde.

Ramazan'ın hamuru İslâm'la yoğrulmuş, varlık mayasını İslâm'ın teşkil ettiği milletimiz ve ülkemiz için apayrı bir manası vardır. Bu manayı anlamayanlar, hatta inkâr edenler bile ondan etkilenir; onu duyup da, üfül ütül estiği, buhur buhur tüttüğü yerlerde yaşayamayanlar, Yahya Kemal gibi içten içe ah eder ve bir başka hicranla büklüm büklüm olurlar. Müslümanlığın bir ruh, bir manâ olarak içine sindiği evlerde neş'et edenler bilirler ki, bu ruhta ve bu manâda Ramazan apayrı bir yere sahiptir.

Çocukluğun o saf, duru ve pak günlerini atkı atkı ören zaman ve hadiseler mekiğinin en önemli bir unsuru Ramazan'dır. Şafakla noktalanan sahurlar, bahar şafaklarından daha taze, daha içten, daha duygu yüklü ve daha durudur. Çocukluk safiyetiyle bütünleşen bu sahurlar, o en büyüleyici atmosferi, kendisini takip eden sala ve ezanlarıyla ruhlarımızda öyle silinmez hatıralar, öyle derin manalar ve öyle üns esintileri bırakmıştır ki, hatırlanması bile en soğuk kış gününde bahar havası kadar ılık, bahar güneşi kadar sevimli, meltemler kadar okşayıcı ve binbir çiçek rayîhasıyla burcu burcudur. Sonbahar solgunluğu içindeki benizler ve dinginliğe ermiş ruhlarla ulaşılan iftar vakitleri, topun atılması ve müezzinin Allahü ekber âvâzıyla birlikte, bir ba'sü ba'de'l-mevt sürat, sevinç ve heyecanı içinde yeniden öylesine bir bahara uyanır ki, tarifine kelimeler bulunamaz. Hele, salât ü selâmların, tesbihlerin, tehlillerin merhale merhale, yenilene yenilene eda edilir hâle getirdiği teravihler, sanki vatan-ı aslîmize, semâlara, cennet yamaçlarına urûç için nihayet bir merdivene ihtiyacımız kalmış da, işte o merdivenin nurdan basamaklarını bir bir inşa eder gibidir. Her Ramazan günü, bu sihirli atmosferde sekiz kapısından birden Cennet'e davet edercesine ayrı bir yenilik, ayrı bir eda, ayrı bir güzellik ve ayrı bir efsunla gelir. Her bir günü mest ü mahmur yaşayanlar için hayat, artık bir renkler armonisi,

kâh çağıl çağıl, kâh şırıl şırıl akan ve bütün kirleri gideren öteler kaynaklı bir nehir ve Ramazan, en büyük nimet olan Allah'ın hoşnutluğuyla tül tül bir Cennet mevsimidir.

Esasen, yitirip de aradığımız Cennet'in ta kendisi olan İslâm, yıllar, hattâ asırlar var ki, bizim için, bir başka manada evet, "Yitirilmiş Cennet"in ta kendisi oldu. Ona gönüllerimizin kapılarını sürmelediğimiz, zihinlerimizin pencerelerini kapadığımız ve ruhlarımızın iklimini dar gördüğümüz günden beri o, hüzünlü bir elveda ile gurupta gizlendi. Gizlendi, ama yıllar önce kendisini terk eden ezelî ve ebedî sevgilisi için, bir yandan terkedilmişliğin küskünlüğüyle burkuntu üstüne burkuntu yaşayan, ama diğer yandan içten içe hasretle kavrulan ve yeniden buluşma ve kavuşma aşk ve iştiyakı içinde hüzünlü bir bekleyişe giren bir perî-peyker gibi, perdeyi aralayıp gizli gizli bize bakıyor ve bir Ramazan sahurunda dönüp, yeniden gönüllerimizde taht kurarak bize cennetler yaşatacağı ânı bekliyor. İhtimal ki, bu ân uzak değildir. Uzak değildir ki, kaç yıldır yamaçlarımızda Ramazanların bir ayrı cilvelendiğini, domur domur bir ayrı açtığını, sahurların daha bir çocuklaştığım ve iftarların daha bir bayram lastiğim görmüyor musunuz? Varsın, sefil ruhlar, perişan ve derbeder gönüller, gelip geçen Ramazanlarda, sadece bir hasret, bir inilti duysun ve sahurları, iftarları ve teravihleriyle ondan nasibini alamasın. Fakat Ramazan, bir başka cömerttir; Cevad İsm-i şerifinin daha bir dalga dalga yayılıp, ruhlarda çağlayanlar meydana getirdiği bir başka mevsimdir o. Bu mevsimde ümitler med vakti yaşar; dallarında olgunlaşmış meyveler taksim edilirken herhalde liyakat kadar ihtiyaç, sevap kadar günah nazara alınır ve her kırık gönle, her müflis ruha bir Ramazan yaşatacak kadar düşer; düşer de, Ramazan, en yoksul ve yoksunları bile sevindirir ve sonunda yine nazlı bir 'elveda' çekerek, "Tekrar buluşmak niyazıyla " der ve gider.

(Kalem Kalbin Taşmasından Yazar, Merkur Yayınları, İstanbul 2001)

HOŞ GELDİN SULTANIM!

Senai DEMİRCİ

Hoş geldin ateşim, yangınım, külüm. Ateş oldun. Avucumda tutamadım seni. İçime düştün. Kalbimin karasına çaldım kor yüreğini. İbrahim [as] gibi gülden ateşlere düşürdün canımı.

Ey "kavurucu ateşim" akla beni, yak kirlerimi. Ey yangınım, sen başkalarına sakla serinliğini, küle çevir bedenimi, benliğimi.

Bir yangın yeridir Ramazan. Yüreğinin taraçalarına ötelerden kıvılcımlar sıçratır. Alnına göklerin sıcağını düşürür. Secdelerce ısınır yüreğin. Ilık yağmurlar üşüşür tenine. Rahmetle ıslanırsın. Merhamet denizinde yıkanırsın. Ezelde ruhuna dokunan kutlu sesin yankısı yeniden erişir kulağına.

* * *

Hoş geldin yolum, yoldaşım, menzilim.

Yol oldun ruhuma. Dünyanın telaşından çekip aldın beni. Kalbimin serin vadisine taşıdın nefsimi. Beni benimle yeniden tanıştırdın. Yûnus [as] gibi denize attın, geceye bıraktın, balığın karnına soktun nefsimi. Kuraların hepsi bana çıktı. Nasıl da tanıdın "efendisinden kaçmış köle"yi? Ey yoldaşım, kötülerden sakla beni. Yolda bırak nefsimi.

Bedenine konuktur Ramazan. Tenine yeniden ruh üfler gibi sessizce gelir, sessizce gider.

Derin bir nefes gibi dudağından kalbine müjdeler yollar. Benliğin kabuğunu kırar, bencilliğin göğsünde yaralar açar. Seni

sana bitiştirir. Maddenin labirentlerinde kaybolmuş ruhunu kardeş ruhlarla yeniden buluşturur, yeniden barıştırır.

* * *

Hoş geldin ay yüzlüm, hilâl kaşlım, sevgilim.

Can oldun tenime. Yeryüzünün cezbesinden kopardın beni. Göklerin temâşasına kaptırdım gözlerimi. Yüzümü kutlu aynalarda seyrettim. Rüyânı görmek için Yûsuf [as] gibi kuyulardan topladım hücrelerimi. Ey göklüm, yanına al beni. Yüz üstü bırak kibrimi, bencilliğimi.

Zamanın kutsanışıdır Ramazan. Hilâlin dokunuşuyla zaman mekana galip gelir. Kutsallık yörene gelir, yanına varır, eline doluşur. Sen onu arayıp bulmazsın, o seni bulur ve kucaklar. Sanki kıble sana yönelir. Sanki seccaden alnını öper. Sanki Kâbe sana yanaşır. Sanki En Sevgili [asm] evine konuk olur. Nereye gidersen git, yanında kalır Ramazan.

* * *

Hoş geldin bahar kokulum, çiçek tenlim, deniz gözlüm.

Kabrimden kaldırdın beni. Adımı kazıdığım taşları kırdın. Sesimi yutan uçurumları uçuruma attın. Beni bana kattın yeniden. Sonsuzluğun müjdesini dokundurdun tenime. Bir İsâ [as] nefesi gibi dürttün kalbimi uykulardan. Ey gülüm, kokunu ver ruhuma. Uzaklara at cesedimi.

Bir uyanıştır Ramazan. Açlığın inceltiği bedeninde ruhuna daha çok yer kalır. Benliğin kabından çıkarsın, kutsiyetin Kâbe'sine varırsın. Bencilliğin kafesinden kurtulursun, meleklerin kanatlarına tutunursun. Yetimlerin gözlerindeki eşsiz sevince mimar olursun. Yoksulların gönlünde taş üstüne taş koyarsın. Ellerin kalbine değer ilk kez. Mûsa [as] gibi göğsünde "yedi beyza" taşırsın. Aklanırsın, arınırsın, kutsanırsın.

* * *

Hoş geldin tatlı sözlüm, gül yüzlüm, sultanım.

Bak, nasıl da uslandım. Sözüne kandım. Bakışınla yıkandım. Hamdım, piştim, yandım. Huzuruna vardım. Yaralarımın hepsini kanattım. Hasretlerimin hepsini avuttum. Teselline susadım. Yüzüne acıktım. Orucunu tuttum. İftarına muntazırım. Yâkub [as] gibi gömleğinin kokusuyla açtın gözlerimi. Ey âl yanaklım, "hümeyrâm", yüzünü değdir yüzüme. Sözünün meltemine savur benliğimi.

Ne güzel terbiyedir oruç. Seni nefsinin karşısına koyar. Bedeninin kabuğuna derin çizikler atar. Teninde gül kokulu yaralar açar. Yüreğine fısıldar: "Sen sana ait değilsin!" Mideni boşalttıkça, kalbini doyurur. Ötelerden gelen kutlu bir kervan olur; seni kuyuda bulur, cennet karşılığı Sahibine satar.

* * *

Hoş geldin bi'tanem, nur tanem, nar tanem.
Tut saçlarımdan kor gözlerinle.
Ellerimi yu ellerinin ateşinde.
Yüreğimi rehin tut sevdânın tenhasında.
Yanımda kal, benimle kal, bana kal bütün bayramların arefesinde.
Seni sana çağırıyor Ramazan.

RAHMET ve ESENLİK IRMAĞI

M. Said Türkoğlu

Evimizin önünden, sokaklarımızdan, caddelerimizden, kalbimizden, ruhumuzun karmaşık coğrafyasından yılda bir ay, gümrah ve berrak bir ırmak geçer.

Ömrümüzü dolduran her yılın bir ayında; içimizi, dışımızı, çevremizi kirlerden, paslardan arındıran bir ırmak geçer hayatımızdan.

Hayatımızı gerçek hayat kılan, onu sonsuzluk esintileriyle şereflendiren bir ramazan ırmağı geçer ömrümüzden. Ömrümüzün her yılının bütün aylarına uzanabilen ışıltısıyla bütün bir yılımızı şereflendirerek bir ırmak geçer varlığımızdan.

On bir ay boyunca yarım yamalak kulluk yolculuğumuzla, düşe kalka ilerleyişimizle tam da sendeleyip gaflet poyrazlarına tutulayazdığımız bir vakitte gelir bulur bizi ramazan ırmağı. Kalbimizi, ruhumuzu arındırmamız, dünyadakilerle ölçülemeyecek nimetlerinden nasiplenmemiz için gayret urbasını kuşanmaya bizi davet eden bir kurtuluş ırmağı geçer hayatımızdan.

Görülen-görülmeyen, duyulan-duyulmayan emareleriyle, yani ki maddi varlığımıza emrettiği yanıyla ve manevi dünyamıza esenlik bağışlayan buuduyla ömrümüzün en talihli kesitlerinden bir necat ırmağı geçer. Ruhumuzu, kalbimizi sonsuz lezzetteki sofrasına çağırarak…

Kimimiz bu ırmağın kıyısında suyla oyalanıp duran çocuklar gibi, birtakım satıh ilgileriyle yetiniriz, kimimiz iyi-kötü bir iç yolculuğunun verdiği tecrübeyle birazcık ötelere açılmanın ma-

nevi hazzını tadarız; ama çok azımız ramazanın ruhumuzun gerçek vatanında tadacağı tatlara denk havasını soluyacak derinliklerine yelken açarız.

Önümüzde sonsuz okyanusa açılan bir kaynak var kısacası, hepimiz gayretimizin, himmetimizin kulaç boyu kadar ilerlemeye çalışırız, önümüzdeki bu sonsuzluk deryasında…

Ramazan ırmağına, aktığı mecranın dolaylarını rengârenk güllerle, boy boy, çeşit çeşit ağaçlarla, can alıcı bitkilerle donatan bir neşv ü nema selahiyeti bağışlanmıştır. Öyle ki bir inanç bağı olmayanlar bile bu ırmağın huzur ve bereket esintilerinden nasiplenirler.

Bir ırmak ki gür ve berrak suyu, Rabbimizin gayb hazinelerinden doğmuş, sonsuz âlemlere akmaktadır ve kıyılarında maddi-manevi medeniyet anıtları yükselmiştir.

Bir ırmak ki geçtiği bütün alanları yeşertmiş, etrafında nefes alıp veren insanlara kalp huzuru, ruh esenliği, ibadet neşvesi ve kulluk gayreti getirmiştir.

* * *

İnsan ömrü, periyodik sorumluluklarla çerçevelenmeseydi, yani Rabbimiz bizi kendi halimize bıraksaydı, ne olacağını kestirmek zor değildi.

Zayıf, âciz ve çoğu zaman da gafil kullar olarak ömrümüzün her anında "planlanmış zamanlar"a ihtiyacımız vardır. Beş vakit namazlar gibi, Cuma gibi, kandiller gibi, üç aylar gibi, ramazan gibi planlanmış zamanlarımız olmasaydı, irademizin soluksuz ve de cılız yürüyüşüyle ne kadar yol alabilirdik?

Günde beş vakit, kulluk ödevlerimizi yerine getirmenin yanında günün bütününe yayılan bir dinçlik urbası kuşanıyoruz.

Haftanın altı günü tam da tekdüze olmaya meyletmiş yaşayışımızı "Cuma"nın bereketli ve toplu coşkusuyla renklendiriyoruz.

Sonra yılın belli gecelerinde "miraç, beraet, regaip ve kadir" kandilleriyle ışıtıyoruz ömür ağacımızı. Ve ömür ağacımızın dallarına her yıl asılan bu kandiller, hayatımızın 'sonsuz'la buluşmasında bir ışık rotası çiziyor önümüze. Bu da yetmiyor, "üç aylar"ın geniş ovasında bir sera emniyeti ve huzuru içinde fani ömrümüzü bir beka ağacına çevirme fırsatı yakalıyoruz.

Ve Ramazan, hele ramazan! En büyük ihsanların, ödüllerin vadedildiği ay. Emeklemenin, yürümenin değil; koşmanın mevsimi… Her ramazan, nasıl kendiliğinden bir huzur ve maneviyat evreniyle kuşatıldığımızı hissetmiyor muyuz? Diğer zamanlarda nefsimizin zor dizginlenir serkeşliği, ramazanda kış uykusuna yatmış bir yaratık gibi uyuşup kalmıyor mu?

Rabbimiz bizi kendi halimize bıraksaydı, planlanmış zamanlarla hayatımıza yeni renk ve canlılık katmamızı sağlayacak vesileler yaratmasaydı git gide pörsüyen, unutan, gafleti koyulaştıran, pintileşen tembeller oluvermez miydik?

Planlanmış, Kutlu Rehber'in rehberliğiyle yılımızın aylarına, haftalarına, günlerine yapı taşları olarak yerleştirilmiş ibadet ve anma vakitlerinin zirve kesiti ramazandır. Bir başka deyişle, ramazan kutsanmış vakitlerin padişahıdır. Diğer zamanlarda heyecansız olan ruh halimiz, ramazan-bayram gibi vakitlerde ötelere açık bir "huşyarlık"la dimdik ayaktadır.

Kul, şuur halini sürekli teyakkuzda tutarak varlığının içinden geçmekte olan ramazan ırmağından ne kıymetler devşirmez ki!

Yılın diğer aylarına benzemez ramazan ayı. Sair zamanlarda fırsatını bulunca zehrini kusuveren büyüklü küçüklü yoldan çıkarıcılar, ramazan boyunca İlahî İradenin dizginlemesiyle ve ramazanın manevi yoğunluğuyla kör kuyulara kaçışırlar. Öyleyse, ramazana "hoş geldin" der demez anlatılmaz bir huzur ve maneviyat ikliminin bizi kuşatması, hem ilahi rahmetin ramazana has tecellisi, hem de ramazan boyunca yapılan ibadetlerin, okunan duaların estirdiği huzur havası sebebiyledir.

Ramazan ayı çevresinde maddi-manevi bir kültür-medeniyet yapılanması da ramazanın evrensel boyutuyla ilgilidir. Yeryüzündeki bütün mü'minler, hususi bir imtiyaz sayılan bu rahmet ve Kur'ân ayında, teravihlerle, toplu iftar ve hatimlerle, yardımlaşmalarla, derin kalp ve ruh yolculuklarıyla kulluk şuurunu zirveleştirme yarışına girerler.

Yeryüzünde Nil, Fırat gibi gümrah ırmakların çevresinde büyük medeniyetler şekillenmiştir. Bu medeniyetlerin daha çok, dünya hayatına bakan yönü ön plandadır. Ramazan ırmağı ise dünya hayatıyla ilgili birçok buudu olmakla birlikte, ukba hayatımızın tanzimine, ışımasına, Rabbimizle olan bağımızın kavileşmesine en büyük vesiledir.

Sadece dünyaya bakan yanıyla bile ramazan evrensel bir cemiyet programıdır. Bütün Müslümanların bir ayı oruçla geçirmesi, hem maddî hem manevî yönlerden külli bir sıhhat ve huzur havası te'sis eder. İftar zamanı aile veya akraba çevresiyle ya da misafirlerle birlikte açılan oruçlar sayesinde daha sıcak bir yakınlaşma, hele herkese açık toplu iftarlarda bir şölene dönüşen duygu yüklü bir kaynaşma, teravihlerin toplu coşkusu, sahurlardaki umumi telâşe, yerine ulaşan fitre ve zekatların sardığı sosyal yaralar, dünya malına değeri kadar önem veren cömert zenginlerin nice aileye ilaç gibi gelen yardımları, ramazanın yaşadığımız dünyayı daha huzurlu, yaşanır kılan güzelliklerindendir.

Dünyadaki bütün Müslüman ülkelerde ramazana gereken önem veriliyordur şüphesiz; ama bizim toplumuzda ramazan öyle bir manevi imtiyaza sahiptir ki…

Ramazan etrafında gelişegelen kültür ve edebiyat da işin başka bir boyutudur. Bu başlı başına bir yazı konusu olmakla birlikte bununla ilgili şu söylenebilir: Hayatımızda bir ramazan kültürünün yerleşmesi, bir ramazan edebiyatının şekillenmesi, bu kutlu ırmağın, kalbimizin ve ruhumuzun topraklarına manevi bir neşv ü nema bereketi getirmesi sebebiyledir. Ruhlarda ve kalpler-

de derin izler bırakmayan hiçbir manevi değerin toplumun havsalasında köklü izler bırakması düşünülemez.

* * *

Her şey bir tarafa, ramazan oruç ayıdır. Bir ay boyunca mü'minler imsaktan başlayarak günbatımına kadar dünya hazlarından, yemekten, içmekten uzak dururlar. Böylece nefislerine gem vururlar da bu serkeş mahlûkun sair zamanlarda daha ehil bir varlık olarak kalması için onu terbiye ederler.

Nefis sarsık bir iradenin elinde Firavunlaşır; dirayetli bir iradenin eliyle de elmasa dönüşür. Nefsi dizginleyen en büyük terbiye vasıtalarından biri oruçtur.

Oruç ki, kulun manevi şölenidir.

Oruçun, "Cenab-ı Hakk'ın rububiyetine, insanın hayat-ı ictimaiyesine, hayat-ı şahsiyesine, nefsin terbiyesine, niam-ı ilahiyenin şükrüne bakan hikmetleri var."[1]

Bolluk içindeki hayatımızda oruç tutarak çektiğimiz açlık sayesinde, nimetlerin kadrini öğreniriz, böylece şükretmeyi fikrederiz. Açlığın terbiye ettiği kimse, nimetin gerçek sahibini düşünmeye başlar. "Ramazan-ı şerifteki oruç, hakiki ve halis, azametli ve umumi bir şükrün anahtarıdır."[2]

Zengin insanlar da oruç sayesinde açlıkla nefsini terbiye ederek, insani basamaklar çıkar ve yardımlaşma bilinci edinirler. Elinin altındaki nimetten uzak durmak, acı veren bir mahrumiyete katlanmak, nefsin terbiye edilmesini sağlar, Çünkü "Oruç nefsin tezhib-i ahlâkına yardım eder."[3]

Açlık insana acziyetini hatırlatır; göz, kulak, el, ayak, hayal, düşünce, cümle duygular da oruç tutarak topyekûn mü'minleşme, nezahet kazanma süreci yaşarlar. Oruç maddi manevi perhiz, irade terbiyesi, emir dinleme yordamıdır.

* * *

1-2-3 Mektubat/29

Evet, bizi yeryüzüne gönderip bin bir nimetle besleyen Rabbimiz, hayatımızı tanzim adına ramazan gibi tükenmez bir manevi maden bağışlamıştır bize. Normal zamanlardan farklı olarak bire bin veren bir cennet ağacı gibi bir bereket ırmağı hediye etmiştir biz mü'minlere. Yılda bir ay, İlahî bir siyanet güneşi olarak içimizi ısıtan ve ışıtan bu eşsiz maden, bizi hakiki mânâda kulluk ve insaniyet makamına çıkarmak için hususi bir imtiyaz ve lütuftur hepimize.

SEN GELİNCE RAMAZAN ÇİÇEĞİ

Celil CANER

"Göz seni görmeli, ağız seni söylemeli
Bütün deniz kıyılarında seni beklemeli."

Sezai KARAKOÇ

Seni sevdiğimi nereden mi bileceksin? Sensiz gökyüzünün rengine dönecek beklemek; ansızın saçlarıma bir çift, gönlüme iki çift kır çiçeğidir konacak.

Gelişini bütün ihtişamınla seyredeceğim, yollarına gül sererek kapına durup.

Sen gelince, yanlarından hiç ses çıkartmadan geçtiğim bir küme serçe kuşu havalanacak.

Sonracığıma...

Mutlaka içimde açan ezan çiçekleri olacak. Arkasından durmadan ve heyecanla koştuğum ezan çiçekleri...

Sen gelince, yokluğunda büyüttüğüm sevda kelebekleri hiç susmayacak. Aşk şarkılarının en içlisini mırıldanacak bütün geceler. Gelişinle bakışını sana doğru çeviren günebakanlar olacak.

Seni yıldızlarımla tanıştıracağım, sen yokken arkadaş olduğum. Eminim onları çok seveceksin.

El ele verip beraber dua ve sevap çiçekleri toplayacağız huzur bağından. Sen, ben bir de o mahzun küpe çiçeği.

Sen gelince herbir gülümseme dudaklarımda bir tebessüm çiçeği olup açacak.

Sen gelince, mevsim kış da olsa yüreğim bahar olacak. Meyveye duracak inan bütün dallarım. Gözlerim yaprak yaprak sana yürüyecek...

Sen gelince bir göz kırpımı kadar sürede sana hediye etmek üzere yıldızları dolduracağım eteklerine, hem rüyalarımı; şaşıracaksın.

Toprağa bir nefes düşümü mesafede mor menekşeler uçuşacak avuç içlerinde; sevincinden ağlayacaksın.

Söyler misin, senin şu hayat yolculuğundaki tek vazifen insanların gönüllerini ferahlatmak mı?

Zaten biz, sevgili ramazan çiçeği, nihayetinde aynı denize dökülecek olan iki ayrı ırmaktan başkası değiliz.

Kalbim üzerine yemin ederim 'RAMAZAN ÇİÇEĞİ' sen gelince bir başka oluyor içim ve sen gidince, hep dünle yaşıyorum.

İnan bana ramazan çiçeği seni kocaman seviyorum.

(Gonca dergisi)

BİR GÖK EKİNİDİR RAMAZAN

Mustafa OĞUZ

Bir gök ekini saçılır aylardan bir aya. Ayların sultanı olan aya. Sofralara saçılır, sokaklara saçılır, camilere saçılır, kentin üstüne saçılır ve çepeçevre kuşatır bizi bu gök ekini. Ramazan deriz adına. On bir ayın sultanı deriz adına. Sahuru, imsakı, iftarı, sadakası ve gecelerin en hayırlısı olan Kadir gecesi, arefesi, bayramı ile alabildiğine zengindir ramazan.

Gönlü gözü açık olanın nasibine çokça düşer bu gök ekininden.

Gök ekininden nasiplenen kalp açar kapılarını. Gönül kapısını aralayanın aralayamacağı kapı mı vardır. Bütün kapılar açılır ona. Rahmet kapısı, reyyan kapısı, gufran kapısı, mağfiret kapısı, ihsan kapısı…

Ve o gönül, kendi kapılarını açar, yoka yoksula, eşe dosta, öğrenciye…

"Kim bir oruçluya iftar ettirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap yazılır. Üstelik bu sebeple oruçlunun sevabından hiçbir eksilme olmaz." buyuruyor Sevgili Peygamberim (s.a.s.).

Bunun içindir ki gönlü gözü açık müslüman kapısını sonuna kadar açar ki kendine verilen nimeti Veren'in adına tasadduk etsin.

Tasadduk etsin ki elindeki nimeti iki defa çoğalsın: Dünyada ve ukbada…

Tasadduk etsin ki vermenin güzelliğini soyuttan somuta çevirsin.

İşte böyle bir gök ekinidir ramazan.

* * *

"Allah (bir hadis-i kudside) şöyle buyurmuştur: "Oruç sırf benim içindir, ben de onu (dilediğim gibi) mükâfatlandıracağım. Kulum benim için yiyeceğini terk etti."

Bu, bir oruçlu için ne güzel muştudur.

Her şeyin sahibi ve hâkimi, o sonsuz nimet sahibi; o engin rahmetinden bir kuluna "ödül" verecek, hem de dilediği gibi.

Çünkü "Kulum benim için yiyeceğini terk etti." buyuruyor.

Elimizin altında sular varken susuz yanıyorsak;

Elimizin altında karnımızı doyuracak yiyecekler varken aç duruyor, bunu Allah için yapıyorsak bunun ödülünü "bizzat ben vereceğim" buyuruyor Rabbim.

Bu ne büyük ihsandır insana.

Bu ne büyük ikramdır insana.

Rabbim, senin; hafsalamızın alamayacağı kadar büyük ve sonsuz olan rahmetinden diliyor ve ona nail olmak için oruç tutuyoruz. Kabul buyur oruçlarımızı!

"Cennette Reyyan denilen bir kapı vardır. Bu kapıdan kıyamet gününde yalnız oruç tutanlar girer. Onlarla beraber başka hiçbir kimse giremez. (Kıyamet gününde) oruçlular nerede, diye çağrılır. Oruç tutanlar kalkıp o kapıdan girerler. Oruçluların sonuncusu bu kapıdan içeri girdiği zaman kapı kapatılır, artık ondan içeriye hiç kimse giremez."

* * *

Orucun bir kokusu vardır.

Evimizi, sokağımızı, işyerimizi lebâlep doldurur.

Benim en çok sevdiğim yönlerindendir ramazanın.

Bir ay bu kokuyla içli dışlı olurum.

Ramazan biter, bayram gelir, bayram süresince de evi terk etmez bu koku.

Oruç kokusudur bu, oruçlunun kokusudur bu…

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) "Oruçlunun ağzından çıkan koku, Allah indinde misk kokusundan daha hoştur." buyurarak bu kokunun güzelliğine işaret etmiştir.

* * *

Akşam, hüzün ve sevinçle gelir ramazanda.

Bir ramazan günü geride kalmıştır ki içten içe toplamda bir hüzün verir insana.

Bir anda hissediveririz ramazanın yarısına veya son on gününe geldiğimizi de o an hüzün kaplar içimizi.

"Elveda ya şehr-i ramazan" dememize az kalmıştır veya demeye başlamışızdır.

Sevinç ise iftar sevincidir.

Ezanlar okunurken edilen duanın makbuliyetinin verdiği sevinçtir.

Rabbimizin nimetleriyle aramıza giren yasağın kalkmasının sevincidir.

Küçük bir oruçlunun elini hurmaya veya su bardağına uzatmasının sevincidir.

Akşamın o hafif kızıllığı başlarken yeryüzüne yayılan ezanın içimizi dolduran neşvesidir.

"Oruçlu için iki sevinç vardır: Biri, orucu açtığı zamanki sevincidir; diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir." buyurmuş ve bu sevinci bize anlatmıştır Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)

* * *

Kaybettiğimiz o eşsiz ülke.

Yurtların yurdu, yurdun en yurdu hatta: Cennet…

Yitik sevdamızın mekanı. Bir de yılmaz, eskimez, durmak bilmez düşmanımız: şeytan.

Her ikisine de bakan öyle güzel bir yönü var ki ramazanın, ramazanı "eşsiz" konuma getirmektedir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.): "Ramazan geldiğinde Cennet kapıları açılır, Cehennem kapıları kapanır, şeytanlar da bağlanır." buyurarak ramazanda düşmanın bağlandığını, cennet kapılarının açıldığını söyleyerek müjdeyi veriyor.

Ne güzel müjdedir bu ki bir ay boyunca cennetin kapıları açılır.

Ne güzel müjdedir bu ki bir ay boyunca cehennemin kapıları kapanır.

Ne güzel müjdedir bu ki bir ay boyunca şeytanlar bağlanır.

Bir mü'min için ifade ettiği anlam öylesine güzel ve hikmetlidir ki bunu idrak eden yürek ramazanı dolu dolu yaşamaktan bir an bile geri durmaz, durmamalıdır.

Cennet kapıları açılmış, cehennem kapıları kapanmış, düşman (şeytan) bağlanmıştır.

Böyle olunca da elini kolunu sallaya sallaya hayırdan hayıra koşar inanmış bir yürek.

Bu fırsatı sonuna kadar kullanır inanmış bir yürek.

Bundandır ki ramazan apayrı bir atmosferdir.

Bundandır ki ramazanın kendine has coşkusu vardır.

Köylere, kasabalara, şehirlere vurduğu damgası vardır.

Bundandır ki ramazan bir kültürdür, medeniyettir.

Bundandır ki ramazan gelince yeryüzü kardeşliği gelir gözlerimizin önüne.

İftar sofralarında bir araya gelir sarı, siyah ve beyaz ırk.

Renkler bir, diller bir, gönüller bir olur; ramazan, insanları birleştirir.

Yeryüzü kardeşliğinin resmini çizer, her bir dokusuna ramazanın atmosferini ekleyerek.

* * *

Ramazan, şehre ruhunu üfler durur bir ay boyunca.

İlahî bir soluktur şehre üflenen. Sahurda, iftarda, oruçlunun ağız kokusunda, iftar çadırlarında hissedilen bu soluktur.

Minarelerden ezanlarla yayılan, camilerde gürül gürül okunan mukabelelerde Kur'ana eşlik eden, insanların kalbine merhamet duygusunu katan, sokaklardan kötü sözleri alıp giden bu soluktur.

* * *

Ramazan kültürünün en son halkası oldu iftar çadırları.

Kökü asr-ı saadete dayanan bir geleneğin en son halkası demeli aslında bu çadırlara.

Üsküdar meydanından başlayarak İstanbul'un diğer ilçelerine oradan da Anadolu'ya; hatta Avrupa ülkelerinin meydanlarına yayılan bu çadırlar, yardımlaşma kültürümüzün göstergesi aynı zamanda.

Belediyesinden, esnafına kadar o çadırlarda yemek ikram eden insanlar ne güzel insanlardır.

Ev ev dolaşıp kumanya dağıtan insanlar, yeryüzünde dolaşan melekler değil midir?

Çivisi çıkmış dünya, bu güzel insanlarla ayakta durmuyor mu?

Utanılası insanlığın gülü, bu insanlar değil midir?

Yeryüzünün gülü ramazan değil midir?

Ramazan geliyor, yeryüzüne Cennet soluğu getiriyor. Cennet soluğunu ciğerlerine çeken insanlar yeryüzünü cennete çevirmek için çabalıyor.

* * *

Ramazan budur işte: anlatıla anlatıla bitmeyen bir güzellik.

Ramazan budur işte: yaşanıla yaşanıla doyulmayan bir güzellik.

Allah, ramazan boyunca elimizi, duamızı, kalbimizi ve gözümüzü açık etsin sağanak sağanak yağan rahmetine…

Üçüncü Bölüm

ORUÇ KOKUSU

RAMAZAN ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER

Ahmet Turan ALKAN

Unutulmayan İftar Meclisleri

İkindi güneşinin kızarıp akşam dakikalarını hızlandırdığı demlerde başlar iftar heyecanı; susuzluk ve açlık hissi giderek zayıflayıp yerini iftar meclisinin huzuruna terk eder. İftar dakikasını güzelleştiren şey, sair zamanlardan daha zengin ve daha ziyade bir sofranın vaadettiği damak lezzetleri değil cennetten râyihalar getiren bir iftar meclisinde o heyecanı birileriyle bölüşmektir. Oruç haletini sona erdiren an, bölüşmek ve beraber olmak anafikriyle manidardır ve dünyada hiç kimse orucunu yalnız başına açmak zorunda kalan birisi kadar yalnız değildir.

Şüphesiz herkesin zihninde unutulmayan iftar meclislerinin lezzeti vardır; içinizde saklı duran o güzelliklere atıfta bulunmak gayesiyle, bütün cazibesi "sıradanlıkla" inşa edilmiş birkaç iftar hatırasını yâd etmek geldi içimden.

1974 yılı idi; Kıbrıs Harekâtı'nın hâlâ sıcaklığını koruduğu güz aylarından birinde Ankara'nın Site Yurdu'nda (Atatürk Öğrenci Yurdu) ikmal imtihanları sebebiyle tenhalaşmış yurdun dört kişilik bir odasında yapayalnızdım. Gurbette okuyan öğrenciler bilir ki tenha bir yurt kadar yalnızlık hissini yoğunlaştıran bir başka mekân bulmak zordur. O gün küçük ispirto ocağında bir domates ve bir yumurtalık menemen pişirdim. Küçük demliğime çay suyu koyup iftar saatini beklemeye başladım. Hava

karardı, kaldırımlar boşaldı, ezanlar okundu; mütevazi soframdaki en tatsız azık yalnızlıktı. O gün fark ettim ki, bir iftar sofrasını asıl ziynetlendiren ve güzelleştiren şey sofranın "iftar meclisi" hâline gelebilmesidir. Ve tek kişilik sofralar ne kadar zengin olursa olsun asla bu payeye yükselemez.

1980 yılında ramazan, ağustos sıcaklarına tesadüf etmişti. Yedeksubaylık imtihanlarına katılmak için sabahın erken saatlerinde Ankara'ya otobüsle gelen beş arkadaştık; ikindi sularına kadar devam eden imtihandan çıktıktan sonra, iftar saatinde sanki evimize yetişecek gibi bir telâş ve heyecanla otobüs garajına koşuştuk. Otobüs hareket etmeden birkaç dakika önce seyyar satıcıdan aldığımız birer simiti kâğıda sardırıp yola revan olduk. Fıkhen "yolcu" sayılmamıza rağmen niyetimizi bozmamıştık. Kırıkkale civarlarında vakit tamam oldu. Otobüste, rahatça yıkanabilecek ölçüde ısınmış bayat sudan başka hiçbir içecek yoktu. Simitleri sardığımız kâğıdı kucağımıza serip bir lokma simitle orucumuzu açtık. O esnada hâlâ unutamadığım güzellikte bir şey oldu. Yol arkadaşlığı ettiğimiz diğer yolcular durumumuzu farketmiş olmalılar ki azıklarını bizimle paylaşmaya başladılar: Payımıza düşen bir zeytini yanımdaki arkadaşla bölüştük; sonra bir biber dolmasının çeyreği, sonra bir dilim domates...

Ömrümde o otobüste kurulan iftar sofrasından daha zengin hiçbir sofraya oturmadım; o anın lezzeti ve güzelliği ancak ramazan rahmeti ve yakınlığı ile anlaşılabilir bir keyfiyetti.

78 yılının ramazanını Aydınlıkevler semtinin bir apartman bodrum katında bir şehrayin hâline getiren şey işte bu bölüşmek duygusu idi galiba. Geçici bir süre için misafir olarak bulunduğum bu öğrenci evinde ramazanı, şimdi Malatya'da hazık bir cerrah olarak çalışan Doktor Adnan'la, Patnos'da eczacılık yapan sevgili Necmettin'le ve şu anda Çalışma Bakanlığında müfettiş olan sevgili Sadi ve el'an Osmaniye'de yedek parça ticaretiyle iştigal eden aziz dostum Mahir'le beraber geçirdik. Herhâlde teslim ederler

ki öğrencilik, bekârlık ve harçlık darlığı gibi üç menfi faktöre rağmen o ramazan hepimizin hayatında müstesna bir hatıra olarak hep yaşayacaktır. Aşçıbaşımız Sadi'nin marifetli elleriyle pişirdiği çorbalar, pilâvlar, sütlaçlar, kadayıflardan (ki bu liste harçlık bakımından pek de perişan olmadığımızı gösteriyor) ziyade meclisimizi şenlendiren asıl husus kardeşliğin ve sevginin bir gurbet iklimini "memleket" hâline dönüştürmesindeki sihir idi. Sokaklarında terör cinayetinin kol gezdiği, gece sessizliğini bomba patırtılarının böldüğü o tedirgin günlerde Aydınlıkevler'in bir bodrum katında kurduğumuz muhabbet meclisi ne kadar sıcak, ne kadar leziz ve ne kadar samimî bir gönül iklimi idi.

Bu vesile ile uzun zamandır görüşemediğim "bodrum katı ashabı"nın şahsında ramazanınızı tebrik ederim; iftar meclisleriniz feyizli, sofralarınız bereketli, gönülleriniz şen ve ruşen olsun efendim.

Oruç Keyfi

Küçümsememeli, yargılamamalıydım, Ramazan'in ilk iftarına birkaç saat kala, "memleketimden alışveriş manzaraları" derlemek için çarşıya çıkıp oruçlu yüzlerdeki çocuksu neş'eyi izleyerek kendi kendime "şunların hâline bak, o kadarını yiyemeyeceklerini bile bile nasıl da her gördüklerinden satın almak için didiniyorlar" dememeliydim; "Ayıplama, gelir başına" sözünün doğruluğu kafama dank ettiğinde elimdeki pakette ikiyüzelli gram taze mahsûl iğde, 150 gram kavrulmuş leblebi, yarım kilo turşu, altı tane horoz şekeri ve bir çarşı çöreği mevcut bulunuyordu.

Çarşı Esnafından Ağır Ramazan Tahrikleri

O gün çarşıyı yine kesif bir turşu suyu, kavrulmuş kahve ve leblebi kokusu sarmıştı. Böyle günlerde mantıktan ziyade koku alma hassasına hitap etmenin, tokluk hissinin verdiği tatminden ziyade aç karnına hayal kurmanın daha değerli olduğunu bilen bir kısım esnaf, belki de asırlardan beri pazarlama stratejisini "ağır

tahrik" üzerine kurmaktaydı. İnsanı, oruçlu kafayla en behimî günahları işletecek raddede baştan çıkarıcı bir renk ve koku âhengiyle tablo gibi tanzim edilmiş manav tablaları, sarı çiğ ampullerin düğün yerine çevirdiği dükkânda balıklarını gelinlik kız gibi söyleyerek çığlık çığlığa müşteri arayan balıkçıların dimağa gerdiği lezzet perdesi, fırına esnafının susam, yumurta, tereyağıyla kışkırtılmış taze pidelerin dans ettiği ızgaralı tezgâhın gerisinde yorgun ve vakur bir haletle ateş gösterişini sürdürmeleri, hep ramazan iklimine mahsus, önceden kabullenilmiş tüketim kamçılama seanslarından birer cüz değil midir? Turşu tenekesinin ağzını keserle açtıktan sonra suyunu çaktırmadan kaldırımın kenarına boca ediveren bakkal, kavrulmuş kahveyi teknesiyle birlikte kaldırımın dibinde ferahlamaya terk eden kahveci, şu mübarek günde nasıl bir cürüm işlediğinin farkında elbette, ama böyle masum bir cürümden ötürü kim şikâyetçi olabilir ki? Böyle tahrike can kurban diye düşünüyor olmalıyız ki, "gücü yeten var yetmeyen var, ayıptır yahu!" diye en insanî perdeden homurdanmak yerine, "İftarda turşu ne de güzel gider be!" kandırmacasıyla oruçlu nefsimize leziz rüşvetler vermekten geri kalmayız: Eee, "oruç keyfi" diye bir şey vardır yahu!

Yoksa "Oruç Keyifsizliği" mi Demeliydik?

Oruç keyfi de nedir diye uzun uzun tarif etmenin ne gereği var; işin neticesine göre onu "oruç keyifsizliği" diye adlandırmak da mümkün. Meselâ rahmetli kayınpederim oruç kavramına karşı hiçbir önyargısı olmamasına ve kendini bildiği demlerden beri bütün oruçlarını eksiksiz tutmasına rağmen "oruç keyifsizliği"nin canlı numunelerinden biriydi... Özellikle ramazanın ortasını geçip on altıncı oruca niyet edileceği gün, teravihin yirminci rekâtından sonra cemaati soluklandırmak maksadıyla okunan ve "Ya Hennân Ya Mennân/Ya zelcûdî ve'1-ikrâm/Sebbit kulûbenâ alel ihsân/Mercû affeke ve'1-gufrân" sözleriyle başlayan "şugul"ün

nakaratındaki "Elveda, elveda şehr-i siyam elveda" sözlerinin cemaati nasıl müteessir ettiğini hatırlayanlar çıkacaktır. Ramazanın ilk yarısında "merhaba, merhaba şehr-i ramazan merhaba" coşkusu cami kubbelerinde gümbürderken yolun yarısının katedilmesinden sonra başlayıveren "elveda" faslı, ramazana doyamayan samimî gönüllere girân gelir, hattâ bazı mescidlerde ramazanın son gününe kadar kasd-ı mahsus ile "merhaba" terennümüne devam olunurdu (mazi sigâsıyla anlattığıma bakmayınız; hamdolsun ki buralarda ramazan, bütün an'ane ve müesseseleriyle hâlâ gönülleri ışıklandırmaktadır). İşte böyle ortanca günlerinde her evde ve her mahfilde mutlaka "Gördünüz mü, mübarek günler ne çabuk geldi geçti de farkına varamadık, ee bizim gibi günahkârların üstünde böyle feyizli zamanlar kalır mı, kuş gibi geçiverdi de kıymetini bilemedik!" nevinden tatlı sızlanmalar işitilirdi. Kayınpederim bu sızıltıları nerede işitse barut gibi tutuşur, "Riyakarlık etmeyin birader, kim demiş kuş gibi geldi de geçti diye, siz bir de bana sorun bakayım nasıl geçiyor!" diyerek parlardı. Onca mukallitliğine ve sohbet ehli olmasına rağmen rahmetli namdar tiryâkilerdendi ve "oruç keyifsizliği"nin neye benzer birşey olduğunun canlı timsâli idi. Sair zamanda tütün, kahve ve çay ile teskin edebildiği asabına "oruç keyfi" ile söz geçiremediği anlar da olurdu, rahmet üstüne olsun.

Merdiven de Merdiven Hani...

"Oruç keyfi" ile keyifsizliğini birbirinden ayırmak her zaman o kadar kolay değil galiba; hadiseyi arkadaşım anlatıyor;

"Rahmetli dedem orucunu açıp acı kahveyi tütüne dolamadan ve akşam namazını eda edip sedirin köşesine çekilmeden huzurunda "lahavle" diyemezdik. O gün ikindi namazından sonra mutad vaktinde eve geldi. Beni çağırdı.

- Çarşıya git, filân yere bir emânet bıraktım; selâmımı söyle, al gel! emrini verdi. Sözünü ikiletmeden çarşıya seğirttim. Tarif

ettiği dükkâna gidip selâmını tebliğ ettikten sonra "emâneti" istedim. "Emânet" ne olsa beğenirsiniz; neredeyse yedi metre boyunda çam ağacından mamul bir merdiven! Çaresiz yüklenip oflaya puflaya eve getirip avluya bıraktım; evin ahalisi, "bu da nerden çıktı?" diye taaccüp ettiler. Lâkin bu alış verişin hikmetinden sual eylemek kimin haddine? İftar topu gürleyip dedem orucunu açtıktan, akşam namazını kılıp tütünü acı kahveye sardıktan sonra anneannem "usûletle" dedeme yaklaştı.

- Efendi, evimiz tek kat üstüne, koca merdiveni ne diye aldın; zaten iki tane merdivenimiz vardı, unuttun mu yoksa? diye incelikle istifsara başlayınca dedem kendini tutamayıp gülmeye başladı,

- Yahu hanım, vallahi haklısın; oruç keyfi ile bir alış veriştir ettik, lâkin meret merdiven değil sanat eseri âdeta canım; ustası öyle bir işçilik döktürmüş ki, almamaya kıyamadım!

Semer Hazır; Darısı Eşeğe

İşte oruç keyfi böyle bir şeydir; gâhî bir fişek dolusu kırık leblebi olur, gâhî ustasının elinden yeni çıkmış gıcır gıcır bir eşek semeri. Hikâye, "merdiven" kıssasının neredeyse tıpatıp aynısı. Akşam üzeri peşinde hamal, hamalın sırtında eşek semeri ile evini teşrif eden "ehl-i keyfe" hanımı daha kapıda sorgu-sual eylemiş,

- Üstüme iyilik sağlık Osman Efendi, bu semer de neyin nesi? Ne ahırımız var ne eşiğimiz, bu semer bizim ne işimize yarar?

Osman Efendi gevrek gevrek gülümsemiş,

- Oruç keyfi ile alıverdik hanım sultan; bakarsın bir başka gün aynı keyif ile bir de eşek alıveririm; günün birinde lâzım olur bakarsın.

Bir Sivas Ramazanı

Ramazandan bir gün önce, yani ilk teravihin kılındığı akşam bir arkadaşla hoş beş ediyorduk. Söz, sahur menüsünden açıldı,

"sizde ne pişiyor, bizde ne pişiyor" derken, sahur sofralarının pâdişâhı "kuskus"a geldik. Arkadaşım,

-Pekâlâ, kuskus yerseniz, ramazanın sonuna kadar her kuskus tanesi zikreder, dedi. Gülüştük.

İnanç, günlük hayatın eksenine yerleştiğinde, âdetler, gelenekler ve hatta muaşeret kuralları bile dinî bir etki altına giriveriyor. Kuskus örneğinde, bu hakikati bir kere daha yalın şekilde farkettim. Galiba kuskus yemekten hoşlanmayan bir torununa, bir babaanne, bu mealde bir masum yalan söylemiş olmalıydı. Belki bu masum yalanın pratik bir faydası vardı; Malum ya, taneli yiyecekler midede daha fazla kalır ve açlık hissinin oluşmasını geciktirir. Belki kuskusun zikretmesi bu cinsten bir pratik faydaya yönelmiş, küçücük bir inhiraftı.

Sonra âdetlerin, dinden sayılıp sayılmaması hakkında mütalâada bulunduk. Din, elbette hayatın bütününü kaplıyordu, ama zavallı kuskusun ramazan sonuna kadar zikirle vazifelendirilmesi, her hâlde dinin rükünlerinden biri değildi. O halde dinî gereklerle, âdet ve muaşeret hükmünden şeylerin dinî bir olgu sayılmasının birbirine karıştırılmaması gerekiyordu. Vakıa bunun zararı yoktu ve "canlı cansız her nesnenin Allah'ı zikretmesi" âyet hükmünde bir nass'dı ama bunu bulgura, pirince veya kuskusa kadar irca etmenin anlamı neydi? İnsanlar, dinle, dinî olmayan arasındaki farkı bilmeli değil miydi?

Sivas denilen şu kağşamış beldenin, yeniden bir "şehir" atmosferi kazandığı kısa arakesitlerden biri de ramazandır. Aynı kar yağışında olduğu gibi. Ramazanda da Sivas, illüzyonu andırır bir şekilde kirinden, pasından ve düzensizliğinden kurtulur; üzerine ramazanın getirdiği güzellik örtüsü çeker ve âdeta "Akdeniz" olur. Bunu, ramazanın İlk teravihini kutladığımız Ulu Cami'de bir kere daha gördüm. Ulu Cami'ye epeydir yolunuz uğramıyorsa, mutlaka görmelisiniz: yeni tamiratından sonra evvelki loşluğundan tamamen kurtulmuş, sıcak, aydınlık ve huzur verici

bir mabet hâline gelmiş. Tabii, bir şehrin en kıdemli camisi olmak gibi bir üstünlüğü var Ulu Cami'nin; ruhâniyeti var. Düşünün ki, Ulu Cami'de ilk Cuma namazı kılınırken, Moğollar henüz Anadolu'nun yolunu bile bilmiyorlardı, istanbul, Ulu Cami'nin açılışından iki buçuk asır sonra fethedildi ve bu şehrin ortasında Ulu Cami, tam sekiz yüz seneden beri, şehrin manevî sıklet merkezini teşkil etmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında bakımsızlıktan yer yer çöken ve eskilerin tabiriyle "içinde itler enikleyen" bu güzel mabet, 1950'li yılların ortalarında, yine bu şehrin manevî muhafızlarından Ehramazade İsmail Hakkı Toprak Beyefendinin öncülük ettiği bir ihya kampanyası ile yeniden izzetine ve şevketine kavuşmuş bulunuyor.

Bu şehrin insanlarına oruç ne kadar yakışıyor; ramazan, şehirlerimizi süflîlikten kurtarıyor. Bu efsunlu ayın sararmış benizlere getirdiği güzelliği hayretle seyrediyorum. Böyle günlerde Sivas'ın tadına doyulmuyor ve bilir misiniz ki, bu satırların kaleme alındığı anlarda, bu kağşamış şehrin üzerine iki rahmet birden inmektedir.

Aylardan Ramazan ve kar yağıyor!

Ramazan Folklorundan Ramazan Otokritiğine

İtiraf etmeli ki ramazan, çoğumuz için kendine mahsus geleneklerle örülmüş folklorik bir gösterge mânâsını taşıyor; radyo ve televizyon yayınlarında dinî muhtevanın ağırlık kazanmasından başlayarak, çarşı pazarda ramazana mahsus gıda maddelerinin boy göstermesi, özene bezene hazırlanan ve sair öğünlerden zengin ve gösterişli olmasına itina gösterilen iftar sofraları, sahur saatlerinde davulcuların sokak sokak gezmesi, minarelerin ışıkla süslenmesi, mahya şehrayinleri, iftarlık hediyelerin teati edilmesi, ramazanı vesile ederek kredi ve itibar gösterisi hâline getirilen geniş kapsamlı iftar şölenleri, "oruç ayı"na mahsus gelenekler olarak sayılabilir. Dinî bir espriden hareket ederek birtakım gele-

nekler tesis etmenin, insanlık tecrübesi bakımından son derece tabiî olduğunu kabul etmeliyiz; hatta denilebilir ki büyük çoğunluklar için "dinî tecrübe", sadece dinî bir esastan ilhamını alan birtakım geleneklerin yaşatılmasından ibarettir. Halbuki geleneklere hayat veren dinî espri, geleneğe muhtaç olmaksızın dahi mânâ bütünlüğüne sahip ve fonksiyonel bir fikirdir. Gelenek, dinî bir fikir veya espriyi kurumlaştırarak nesiller arasında tecrübe intikalini sağladığı için bir kıymet ifade eder; gelenek, sadece gelenek olduğu için değer taşımaz ve gelenek adına bir şeyler yaparken onun anafikrini unutmak doğru değildir.

Orucun sadece günün ışımasından gün batınıma kadar aç kalmaktan ve nefse hoş gelen şeylere yaklaşmamaktan ibaret olmadığını herkes biliyor; bu haliyle oruç pasif bir ibadet biçimi olarak görünür; oruçlu olmak için bir şey yapmak değil, yapmamak kâfi gibidir. Bu tarifte eksik kalan şey bir ibadet türü olarak orucu, sadece bir şeyler yapmamak şeklinde idrak etmekle yetinmeyip, onu bir davranış güzelliği ile taçlandırmak, oruç bilincini aktif hâle getirmek ihtiyacıdır. Ramazan bu mânâda sadece sindirime yarayan uzuvlarımızı değil, zihnî melekelerimizi de yıllık bakım ve onarımdan geçirme ayı olarak kabul edilmelidir. Ramazan, inanan kişilerin kendini otokritiğe tâbi tuttuğu, din telâkkisini yeniden gözden geçirdiği, bu telâkkiyi ne derece davranış güzelliğine dönüştürebildiğini sınadığı ve eksiklerini onardığı bir ay olarak değerlendirilirse, zannımca gerçek kıymetini bulacaktır.

Bir insanın kendini "dindar" veya "dinibütün" olarak kabul etmesi ve çevresinde bu sıfatla tanınmasının herkes tarafından hissedilebilir ve anlaşılabilir bir ölçüsü vardır; bir "din"e mensup olmak şuuru, o insanda en azından davranış ve huy güzelliği olarak aksetmelidir. Din, genel mânâda insanla Yaradan arasındaki münasebetin ortak ismidir ve bu çerçevede şahsî bir şuurlanma hâlidir. Ne var ki bu idrak her şeyden önce yakın ve uzak çevre tarafından güzellikten bir eser olarak algılanmalıdır. Meseleyi daha

özel bir çerçevede ele alırsak söyleyebiliriz ki dindar kişi, bu sıfatı bir iftihar vesilesi olarak kabul ediyorsa en azından çevresine güven verici, nazik ve terbiyeli bir insan görüntüsü vermek zorundadır. İmanın derecesi insanlar tarafından ölçülemez ise de bir dine mensup olmanın şuuru ölçülebilir bir keyfiyettir. Başkalarına zararı dokunan, güvenilmez, tehditkâr, kaba, saygısız ve nezaketsiz kişileri, en azından taşıdıkları dindarlık sıfatına ihanet etmekle suçlayabiliriz.

Edebî lezzet beklenen bir yazıda vaaz üslûbunun pek de hoş görünmediğini fark ediyorum, ama başta kendi nefsim olmak üzere orucun, üzerimizde bir davranış güzelliği şeklinde tecelli etmemesi beni ürkütüyor. Etrafına karşı kaba, tahammülsüz ve kırıcı davranan birinin "oruç asabiyeti" mazeretine sığınması asla kabul edilemez bir müdafaa tarzıdır. Yoğun trafikte birbirine küfreden, en basit nezaket kaidesine bile itaat etmeyi zayıflık sayan, ikide bir yere tükürmeyi oruçlulara has bir imtiyaz hâline getiren, bile bile yalan söyleyen, ihtikâra tevessül eden bir insanın oruçlu olup olmaması doğrusu pek fark etmiyor. Ramazan geleneklerini paylaşmak elbette büyük bir zevk, ama ramazanla birlikte gündelik hayatta iyiye ve güzele doğru gözle görülür bir değişikliğe raslamamak üzüntü verici. Davranış ve huy güzelliğine, nefsî otokritiğe yol açmayan oruçtan geriye sadece ramazan folkloru kalıyor; elbette o da güzel, ama tek başına ne değeri olabilir ki?

Tebessüme bile sadaka ödülü vaadeden bir değer ikliminde yaşıyoruz. Oruç hiç değilse, üzerimizde iğreti de olsa bir tebessüm hâlinde tecelli etmelidir; kim bilir belki böylece günün birinde tebessüm ve nezaketi şahsiyetin bir parçası hâline getirmeyi başarabiliriz.

İçinizdeki Çocuğa da "İftarlık" Almayı Unutmayın!

Kış ikindisinin saltanatı nedir ki; hele oruçlu demlerde öğlenin abdesti kocamadan kapıya dayanıveren ikindi zamanları,

biraz da tatlı iftar telâşlarının heyecanını beraberinde sürükler; çarşı-pazarda alış veriş hızlanır, yollar kalabalıklaşır ve kış güneşi kirli sarı zeval püskürtülerini batı ufkuna doğru dürerek karlı dağlara yaslanır: zevk-i âcizânemce orucun en cümbüşlü zamanlarıdır; kitap saatidir.

Her şahsî kütüphanede, salim ve tehî vakitlerde "içine düşülmek" niyetiyle satın alınmış bir yığın kitap güzelliği, işte böyle oruçlu ikindilerde hüküm-fermâ olan eşref zamanları bekleyip durmadadır: Kısâs-ı Enbiyâ'dır, Tâberî Tarihi'dir, Usûlî Divânı'dır, Tazarrunâme'dir, Binbir Gece Masalları'dır, Menâkıb'ül Arifin'dir, Nâimâ Tarihi'dir; yevmî ve kısa vadeli maksatlarla içindekiler faslına bakılıp şurasından-burasından üçer-beşer sayfa okunmuş, mühim yerlerin altı çizilmiş, vakit darlığından ötürü sinesine işaret kâğıtları bırakılmış ama bir türlü endişesiz ve tahditsiz zamanlarda "içine düşülememiş" nadidelerdir. İşte tam zamanıdır; eşref saat erişmiştir; illâ yerli klasikleri tercih etmek gerekmez; dileyen oruçlu ikindilerin saltanat saatlerine Balzac'ı misafir edip fî tarihin Frengistan ahvâlinden bahisler açar; isteyen eski mecmua koleksiyonlarına garkolur, arzu eden (ama mutlaka Ferid Nâmık Hansoy rahmetlinin tercümesini tercih etmek kaydıyla) Jules Verne külliyatının nefis illüstrasyonlarla tezyin edilmiş sahifelerinde kaybolur gider. Bu anın güzelliği ilim yapmak, öğrenmek, merakı gidermek, vakti boşa harcamamak, ders çalışmak vb. gibi "ulvî' ihtiyaçların karşılanmasında değil, bil'akis vakti kitaba hasr-ü tahsis etmek gibi süflî ve sıradan heyecanların teskînindedir; kitapla insan arasındaki bütün menfaat münasebetlerini berheva edip, sahifeler arasındaki "gayrı yerler ve Özge temâşâlar"a gömülmekdir: Şuuru, uyku ile uyanıklık (beyn'el yevm ve'1-yakaza) arasındaki gri ve ağırlıklardan kurtulmuş mıntıkalara sürükleyerek şimdiki zamanın illiyetlerinden kurtulmaktır.

Bu saltanatı ancak, "Top atılacak, abdest tazelemeyecek misin?" veya "Sofra hazır, herkes seni bekliyor" cinsinden zarif ikazlarla

sona erdirmek mubah olabilir. Kim ne derse desin oruçlu ikindilere en çok yaraşan gaflet tarzı, gönlünüzün çektiği bir kitabın derûnuna "düşüp" oralarda tayy-ı zaman ve mekân eylemektir.

Sabah ezanından sonra işe yetişmek endişesi ile uykunun en tatlı deminden feragat ederek kör karanlıklarda yollara düşen erbâb-ı mesâi'nin "ah nerede, keşke şu ramazan ayı tatil olsa da gönlümüzün çektiğince ibâdetle, ziyaretle, kitapla, mukabele ile biz de şu güzel günlerin tadını çıkarsak" diye iç çektiğini tahmin ediyorum. İtiraf etmeliyim ki tarifesini verdiğim bu lezzet, gün boyunca çalışarak gündelik hayatın akışını kolaylaştıran ahbabı dışarda bırakmak gibi küçük bir kusurla maluldür; adı üstünde, bir "saltanat" keyfinden ve debdebesinden bahsediyoruz; ne var ki onlar dahi en azından hafta sonu tatilinde veya öğle paydosunun kırpılmış aralığında, ballandırarak hikâye ettiğimiz zevkin sularına yelken serebilirler.

Ramazan, içimizdeki çocuğu uyandırıyor ve artık unutulduğunu sandığımız eski heyecanları kadîm bir dost çehresi gibi karşımıza çıkarıveriyor: iftar sofrasında dakikaları iple çekmenin safiyeti, teravih namazında cemaate yeni katılmış mahalle çocuklarının kıkırtısına iştirak etmenin dayanılmazlığı, açlığa dayanamayan bir ahbaba akıllara ziyan veren nefasetteki yemekleri tasvir etmenin yer yer "zulm"e varan muzipliği ve şimdiki zamanı kitap sayfalarında inkâr etmenin tatlı haşarılığı...

Ara sıra kendinizi de hoş görün; oruçlu ikindilerde kitaplı kaçamakların meşru serseriliğini görmezden gelin: İçinizdeki çocuğa da iftarlık almayı unutmayın!

Bayramın Bir Çehresi

Her bayramın iki çehresi var; ikincisi hüzün.

Çocuklar bayramın ilk çehresini tanırlar; evin gündelik âhengine çekilen sıradışılık biraz da aile büyüklerinin feragat ve gayretinin eseridir. Her zamandan daha itinalı ütülenen gündelik pan-

tolon, arife eyyamında tamir ettirilip boyanan pabuç, belki işporta tezgâhından "en son ikramınız bu mu?" pazarlığıyla satın alınmış bir kazak, bir çift yeni çorap, bayramın ebeveyn eliyle çocuklara ulaştırdığı küçük bahşişlerdir. Hüzün, yokluk, hasret, endişe, gönül darlığı ve dert, bir bayram sabahında çocukların gönlüne ilişmek için, ebeveynin cesedini çiğnemek zorundadır.

Bayramın ikinci çehresi aslında hayatın mutad akışıdır; bayram namazıyla birlikte biz hayatın meşakkatini bayram dekorunun ardına itmeye, silikleştirmeye veya tahammül edilebilir hâle getirmeye muvazzaf kılınırız. Hayatın meşakkatleri bayram hürmetine yakamızı bırakıp, bizi üç günlüğüne olsun çocuksu neş'elere iade etmezler, bayram o şuurdur ki erdiği andan itibaren biz onlara karşı bakış açımızı değiştirmeye sevkediliriz. "Hâdiseleri değiştirebilmeye takatiniz yoksa onlara bakış açınızı değiştiriniz" nasihati bayramlarda kuvveden fiile geçer ve aslında biz bayram neş'esini biraz da kendi irâdemizle inşâ ederiz; dinî bayramların bir hikmeti de bu olsa gerektir. Bayram esnasında edindiğimiz güleryüz, misafirperverlik, ikram, cömertlik, şefkat ve anlayış pratiğini senenin diğer günlerine yaymak ve uygulamak gibi bir vazifemiz de vardır.

Bayramın ikinci çehresinden çıkarılacak vazife "bayram yapmak"tan ziyade "bayram yaptırmak" olsa gerektir ve her bayramda biz büyükler, şartlar ne olursa olsun bayramların bayram gibi olması için her günden farklı davranmaya mecburuz. Güzel bir hayat yaşamak elbette bir lütf-ı ilâhîdir ama hayatı güzelleştirmek ve bu güzelliği başkalarına bölüştürmek en zorlu kulluk görevlerinden biridir. Hayatı güzelleştirmek, elbette hayata karşı mukavemet etmekten çok farklı bir mücâhede tarzıdır; hayata karşı mukavemet etmeğe kalkışmak mânâsız, çünkü onu denetleyecek mekanizmalardan mahrumuz. Aslında yaşadığımızı, sürdürdüğümüzü ve tasarruf ettiğimizi sandığımız hayat bile bize ait değil; onun üzerinde mülkiyet kurmağa kalkışmak budalalık;

ne var ki -kısmen de olsa- onu güzelleştirebilme, en azından onun güzelliklerini farkedip yeşertebilme ve çoğaltabilme ehliyetimiz var; lâdinî noktainazardan bu gayret eblehçe bir mutluluk oyunu, bir devekuşu iyimserliği gibi görünebilir ama inananlar için hayatı güzelleştirme gayreti, ödülü Cenâb-ı Hak tarafından takdir olunacak bir faaliyettir. İyilik de aynen öyle değil midir; karşılığını hemcinslerimizden beklediğimiz iyilik aslında dünyevi bir yatırımdır; iyilik odur ki karşılığı sadece ve sadece "O"ndan beklenince güzelleşiyor.

Bayramın güzellik ve neş'esini çoğaltmaya takat yetiremeyenlerimiz var; her bayramın ilk vazifesi, kendi takatımızdan tasarruf ettiğimiz hayatı güzelleştirme enerjisini onlarla bölüşmektir. Malum ki bu bayramın neş'esi her haneye aynı suhuletle inmeyecektir: Bayramı gurbette, yokluğun ve mahrumiyetin kavurucu ayazında, hastalık nevbetinde, hapishane koğuşunda, burada tafsili mümkün olmayan bin türlü derd ü mihnette karşılayanlarımız için bayramı bayrama benzer hâle getirmekle de mükellefiz; bunu yapabiliriz. Ey okuyucu, bayramın kutlu olsun; sizin şahsınızda bir bayram neş'esine, bir sıcak merhabaya, kalplerden dudaklara yükselmiş bir tebessüme muhtaç bütün gariplerin, asker evlâtlarımızın, yolcuların, hastaların, mahpusların, çaresizlerin, dertlilerin, âşıkların, muhtaçların, bîkeslerin de bayramını tebrik etmeme müsaade ediniz. Hepimiz bu güzel günde birbirimiz için dua edelim: Hemen Mevlâ cümlemize bu güzel ve bereketli günler hürmetine imân ve akıl sağlığı ihsan buyursun inşallah!

RAMAZAN YÜRÜYÜŞÜ

Rasim ÖZDENÖREN

Bir Ramazan akşamı, belki Ramazan'ın ilk akşamı Ramazan'ın bir gurbet yaşantısı olduğunu fark etmeye başlarsın. Gündelik hayatın ortadan çekilir ve oruçlu insan, kendi gündeliğinin içindeyken onun dışına düşmüş olur. Bu, söylemesi kolay, fakat anlaşılması zor bir duygu olmalı.

Bir Ramazan akşamının alacakaranlığına doğru yürüyüşe çıkıyorum ve şöyle şeyler düşünüyorum: binlerce yıl önce de atalarımız oruç tutmuştu. Asr-ı Saadet'te de Allah'ın Resulü ve onun ashabı oruç tutmuşlardı. Şimdi, burada, dünyanın şu anda ayak bastığım bu noktasında, insan olarak onların neslinden gelen birisi, bir oruç arifesinde bulunuyor ve atalarının tuttuğu yolu ihyaya çalışıyor. Bu iş, burada, bir başına yapılıyor ve bunun kul olarak yeryüzünde hiçbir şahidi bulunmuyor. Ama sen, bir tek sen bunu biliyor ve bu işin bilincine varıyorsun. Ve böylece birdenbire, asırlar öncesinden Hz. İbrahim'le, Hz. Musa ile, Hz. İsa ile.. Son Peygamber ve onun ashabı ve bilhassa Hz. Ebubekir ile Hz. Ebu Zer Gıffari ile bir iletişim içinde bulunduğunu tahayyül ediyorsun. Bu duygunun bütün bir ömre bedel olduğunu fark ediyor ve bir cezbe titremesiyle mest oluyorsun.. bir yolculuk içinde bulunduğunu ve faniliğini, elle tutulurcasına idrak ediyorsun!

Onların yolundan bir zerre de sana nispet edilse mutluluktan çıldıracaksın, dünyalar senin olacak. Dünyalar.. hayır, bu, burada olan, ayağının altında çiğnediğin şu kuru toprak parçasın-

dan ibaret sayılan dünya değil: o toprağın içine gizlenmiş cevher ve o cevherin bedeli de değil. Bu, başka bir dünya. Senin gerçek atandan işittiğin sesin içindeki anlamdır o: o ses, ne alınabilir, ne satılabilir. O yalnızca dinlenir ve anlamına nüfuz edilmeye çalışılır. İşte şunu söylüyor o ses (İmam-ı Gazali'nin hocası Ebubekir Nessac.. onun sesi): Soru şudur: "Dilediğimizin yüzünü neyle ve nasıl görmek mümkündür?" Cevap veriyor: "Sıdk, doğruluk gözüyle ve istek aynasında görebilirsin: Suyun tasavvuru susuzluğu gidermez. Ateşi düşünmek, ısıtmaz. Ve sadece istek davası, insanı dileğine ulaştırmaz. Bu mefhum varlık yanıp kül oluncaya ve gönül gözü yabancılara bakmaktan dönünceye kadar, can evi cananın ışığıyla aydınlanmaz. Çünkü ekilmiş yere tohum saçılmaz ve yazılı kâğıda yazı yazılmaz. Kendini her şeyden boşaltacak, sonra onunla dolduracaksın…" (*Halkadan Pırıltılar*, Necip Fazıl, bd Yayınları, s.210).

Bu sözdeki iç içe anlam halkalarını bir tarafa bırak. Bu günü bir Ramazan günü olarak kabul et ve cümlenin sonunu benimsemeye çalış. Ne diyor o? "Kendini her şeyden boşaltacak, sonra onunla dolduracaksın!" Bu sözü, bir oruçlu nasıl anlamalıysa onu öyle anlamaya çalış. Ve Ramazan akşamının derinliklerine doğru yürüyüşünü sürdürmeye bak. Kendini her şeyden boşalta boşalta…

KADİR GECESİ

Ali BULAÇ

Ramazan'ın son on gününde Kadir gecesini arıyoruz. Bu geceye "Kadir gecesi"nin denmesinin sebebi Kur'an'ın bu gecede indirilmiş olmasıdır.

Gecenin değeri ve üstünlüğü gecenin kendisinden mi yoksa Kur'an'ın inişinden mi, kaynaklanıyor sorusu önemlidir. Zamanı dilimlere ayırıp yılları, ayları, günleri tayin eden Allah'tır. Bazı zamanların diğerlerinden üstün olması, bu zaman diliminde vuku bulan önemli olaylar dolayısıyladır. Bu özel zamanlarda bir bakıma kutsal kesafet kazanır. Kur'an'ın bu gecede indirilmesi; göğün kapılarının açılması, İlahi Mesaj'ın dünyaya doğru özel bir mecrada akması demektir. Bu yüzden Kadir gecesi değeri, kadri, onuru, büyüklüğü ve yüceliği olan özel bir zaman dilimidir. Çünkü bu gecede göklerden yere doğru özel bir mecra açılmış, Kur'an indirilmiştir. Böyle bir gecede elbette yapılan ibadetlerin değeri, yapılan hayırların sevabı ve işlenecek güzel-iyi (salih) amellerin karşılığı da diğerlerinden üstün olacaktır. Kadir gecesi aynı zamanda "takdir gecesi"dir. Sure isminin semantiği bunu ilham eder. Kuşkusuz, Allah, gökleri ve yeri yaratmadan önce her şeyi takdir etmiş, belirlemiştir. Ancak bu gecede vuku bulan şey, Levh-i Mahfuz'da yazılı olan bilumum takdirlerin, belirleme ve hükümlerin bu gecede icra edilmek üzere meleklere bildirilmesi, sanki bir görev belgesi mahiyetinde bir emir olarak tebliğ edilmesidir. İbn Abbas'ın dediği üzere Kur'an'ın ilkin toptan sonra tedricen indi-

rilmiş olması mümkündür, zira, İlahi Bilgi'nin önce dünya semasına indirilmesi sanki bir süre insanın algılayabileceği, kavrayabileceği bir kıvama girmesi için ara durakta bekletilmesidir. Bu ara durak (Beytü'l-İzze) olmasaydı; belki de insanın vahyi algılaması mümkün olmazdı. Vahyedildiğinde bile "Kur'an, peygamberin diliyle kolaylaştırılmıştır." (44/Duhan, 58) Bu açıdan Kur'an'ın olayların vukuu paralelinde ete kemiğe bürünmesi, insan zihninin onu algılamasıyla ilgilidir. Razi, semanın bizimle melekler arasında ortaklaşa kullanılan bir varlık alanı olduğunu söyler. Sema melekler için bir mesken, bizim için de bir "tavan ve zinet"tir: (41/Fussilet, 12) Buradaki sembolizm, insan zihnine yakınlaştırılmış tanıdık/aşina kavramlara işaret etmektedir. Nihayet "dünya", insanın zihnine yakınlaştırılmış varlık alanıdır. Gecenin diğerlerinden ayrılan özelliklerinden biri "bin aydan hayırlı" olmasıdır. Bu tamamıyla İlahi bir bilgidir. İnsanlar kendi öngörülerine ve değerlendirme kriterlerine göre birtakım takdirlerde bulunamazlar. Bu gecenin bereketli, hayırlı, sevabı çok yüksek olduğunu, bin aydan hayırlı olduğunu bize Allah bildirmektedir. Bu, aynı zamanda Allah'ın ve Elçisi'nin bildirmediği, işaret etmediği zaman ve mekanları kendimizden kutsal ilan etmeyeceğimizi de ima etmektedir. "Bin ay" 83 yıl 4 aya tekabül eder ki, bazı bilginlere göre, bu gece yapılan ibadet 83 yıl 4 aylık bir ömre bedeldir. "Bin ay"ın kesretten kinaye olması da uzak bir ihtimal değildir. Önemli olan bu gecenin gerçekten çok özel olması ve bu gecede yapılan ibadet, salih amel, hayır, zikir ve itaatlerin kat kat karşılık bulmasıdır. Objektif ölçülere vurulduğunda, neden bir gecenin bin aydan hayırlı olduğu, sorulabilir. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Ecrin, yaptığın işin miktarına göredir." (Buhari, Umre, 8) Pekiyi, bu gecede ne yapılıyor ki, içinde Kadir gecesinin olmadığı bin aydaki amellerin karşılığından daha hayırlı olmaktadır? Razi, bazı şeylere bazı eklemelerin yapılabileceğini ve bu yüzden farklı

hükümlerin uygulanabileceğini söyler. Bu tamamıyla takdiridir ve bu takdiri bizler yapabilecek durumda değiliz. Mesela cemaatle kılınan namazın 27 kat sevabı vardır. Allah'ın Evi, Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi, Mescid-i Aksa diğer yapılardan ve mescitlerden üstündür. Zemzem suyu diğer sulardan, Ramazan ayı diğer aylardan, Cuma günü diğer günlerden üstün tutulmuştur ki, bu çerçevede Kadir gecesi de diğer gecelerden üstündür.

BİR İNCİDİR RAMAZAN

Sedat TURAN

Yüreğimizden yükselen kanat seslerini dinliyor, şeytanın kapatıldığı mahzenden yayılan zincir şakırtılarını duyuyoruz. Ruhumuzun ışığı çoğalıyor. Demek geliyorsun: Hoş geliyorsun Ramazan.

Affedecek misin bizi, ey bütün kusurların bağışlanmasına vesile olan gül yüzlü, güler yüzlü ay! Bıraktığın gibi değiliz çünkü. Yine kirlenmiş, yine ezilmiş bulacak, yine yenilmiş göreceksin günahlarımıza. Eksildiğimizi, bölündüğümüzü göreceksin. Bizi toplamak, toparlamak senin elinde şimdi. Sana düşüyor, bizi ayağa kaldırmak. Sen, bütün bunları biliyorsun zaten. Biliyorsun ki, böyle koşa koşa geliyorsun. Gökyüzünün kat kat üstündeki semâdan üzerimize yağan rahmeti seyrediyor, dilimizin tutulmaması için dualara tutunuyoruz. Alınlarımız daha bir yaklaşıyor, daha bir yakışıyor seccadelere. Kâinat ağacının dallarından şükür meyveleri topluyoruz. Demek geliyorsun: Hoş geliyorsun Ramazan.

Gözyaşlarımızın arındığını hissediyoruz... Ki şarkılarda, şiirlerde akarlardı yalnızca. "Sözlerimiz" parlıyor seni konuştukça... Seni gösterdikçe birbirimize, gözlerimiz ışıldıyor. Çoğaltıyorsun zamanımızı... O, seni yaşamaya asla yetmeyecek zamanımızı.

Sonsuzca acıkmış, susamış olarak karşılıyoruz seni, onbir ay tuttuğumuz Ramazan'sızlık orucundan sonra, merhamet sofralarında doyur bizi ve izin ver kana kana içelim, açık avuçlarında kaynayan oruç pınarından.

Bereketin, zenginliğin, cömertliğin gözlerimizi öylesine kamaştırıyor ki… Sen, herşeyimiz olan bir Zât'ın (c.c.) acizliğimizi, fakirliğimizi görerek, uçsuz bucaksız şefkât denizinden sahillerimize gönderdiği eşsiz, pırıl pırıl, muhteşem bir incisin Ramazan.

Derler ki, "Ramazan, onbir ayın sultanıdır." Onbir ay biraraya gelse bir Ramazan etmezmiş. Deriz ki, içlerinde senin olmadığın onbinlerce ay, onbinlerce sene, onbinlerce asır peşpeşe dizilse de, sen gönüllerimizde daima birincisin Ramazan.

(Sedat Turan, Hayat Kanatlanmaktır, Zafer Yayınları)

Dördüncü Bölüm

SARARMIŞ RAMAZAN SAYFALARI

İBRAHİM EFENDİ KONAĞINDAKİ İFTARLAR

Sâmiha AYVERDİ

Nihayet ramazan gelir, oruç ayının ilk gecesi ile beraber teravih, iftarlar ve dolayısıyla eğlenceler de başlamış olurdu.

Ramazanda zengin, orta halli hatta fakir, herkesin kapısı ve sofrası herkese açıktı. Akraba ve yakın dostlar arasında, davetsiz olarak iftara gitmek, bir saygı ve nezaket kaidesi idi. Buna mukabil akrabalık, ahbaplık ve komşuluk münasebetleri gereğince yapılan iftar davetleri de gene, davet edilene karşı davet edenin alaka, itibar ve saygısının bir nişanesi demekti. Onun için bir yandan eşi dostu, hısımı akrabayı ağırlamak, bir yandan fakiri fukarayı kollamak için kurulan iftar sofraları, Kadir Gecesi'ne kadar devam eder ve böylece otuz ramazan İstanbullunun kapısı açık bulunurdu.

İftara yarım saat kala, evlerin içinde sessiz ve sabırsız bir telaş başlardı. Yüzler ruhanîleşip hafifçe solar, her zamankinden daha anlayışlı daha mülayim olurdu. Hatta tiryakilerin abus ve kavgacı çehrelerinde bile bir imanın felsefesini okumak mümkündü.

İftar sofralarının en cazip tarafları şüphesiz ki iftarlıklardı. Küçük küçük kahvaltı tabakları içinde renk renk, çeşit çeşit reçeller, türlü türlü peynirler, zeytinler, sucuklar, pastırmalar, susamlı susamsız simitler, ramazan sofralarının değişmez çizgilerindendi.

Çerez faslı bittikten sonra iftarlıklar toplanır, keyfe göre bir veya birkaç türlü çorbadan, isteyen istediğini alır, bu iş de tamam olduktan sonra kıymalı ve pastırmalı yumurta tepsisi ortaya gelirdi.

Fakat yalnız iftarlıkla bile doyulabilecekken, yumurtadan sonra etler, sebzeler, börek, tatlı ve meyveler, sırasıyla konup kalkardı. Oldu olası mutfağı ile damağı arasında sıkı bir münasebet kurmuş olan bu ecdat mirası boğaz düşkünlüğü, bilhassa ramazan aylarında alabildiğine at koşturur, mevsimine göre değişen oruç saatlerinin açlığını, nakil gibi donattığı sofralarla karşılardı.

Hele iftar sofralarından kalkıp da ağırlaşan vücutlar bir kenara çekilince, tütünle kahve, bu donuklaşmış kafalara ve yükünü tutmuş midelere deva gibi gelirdi.

Amma fazla gevşeyip oturacak, yarenliğe dalıp işi uzatacak vakit de pek olamazdı. Zira yatsı ezanı okunur okunmaz, abdestler tazelenir ve teravih hazırlığı başlardı. Bazıları camilere gider, bazıları da namazlarını evlerde yalnız veya cemaatle kılarlardı.

Eski insanlar namazlarını vaktinde ve bilhassa cemaatle kılmaya dikkat ve itina gösterirlerdi. Cami, kalabalıkların en kolay ve en samimî bağlarla sosyalleşebildikleri ve kendi aralarında bir aşinalık alış verişi edip manevî bir köprü kurdukları bir mahaldi. Öyle ki, insanoğlu kendi kendini madde âleminin günlük boğuntusundan, iş gibi yemek içmek, uyku gibi mekanik esaretinden bir manevî istiklal bölgesinin huzur ve emniyetine atmak suretiyle hürriyete iltica ederdi.

Namazdaki teslimiyet, kulun kendini inkâr etmesi veya nefyeylemesi değil; belki bindiği gemi batarken, ya da ateş hattında kurşunlar tepesinden yağarken dahi onu, rahatlıkla Hakk'ın huzurunda tutabilen hudutsuz kudretli.

Ramazan ayında İstanbul'un hemen her konağının bir köşesi, bir çeşit mescit haline konurdu. Otuz ramazan, teravih kıldırmak üzere güzel sesli bir imam tutulur ve konak halkından başka, civardan isteyen herkes, camiye gidecekleri yerde buraya gelebilirlerdi.

İbrahim Efendi'nin konağı da gelenek icabı bu teamüle uygun hareket ederek, selamlığın büyük salonunu teravih namazı-

na tahsis ederdi. Hareme geçen mabeyn kapılarının önüne birer paravana konur ve her iki salona da sırma, kasnak, anavata, dival işlemeli ipek arakiye ve yazma seccadeler serilirdi. Her iki rekatta salavat getiren güzel sesli müezzinler ve ilahîcilerin de iştirakiyle sabadan, bestenigardan, hicaz ve acemaşirandan ilahîler okunur, mağfiret ayının bu toplu ibadeti ile yürekler yumuşar, bir hafiflik, bir huzur ufkuna doğru kayan gönüller, iyilik kabulüne ve güzellik zuhûruna elverişli bir zemin hâline gelirdi.

(İbrahim Efendi Konağı, Kubbealtı Neşriyat, İst., 1999)

RAMAZAN NOSTALJİSİ

Beşir AYVAZOĞLU

Sessizdiler. Fakat Ramazan mâneviyyeti
Bir tatlı intizâra çevirmiş sükûneti
Yahya KEMAL

Müslümanlar, her Ramazan'da, kendilerini bir Ramazan'a daha kavuşturduğu için Allah'a şükrederler. Fakat elliyi devirmişlerden kime sorarsanız sorun, "Ah, nerde o eski Ramazanlar!" diyerek derin bir daüssıla duygusuyla iç geçirecektir, hiç şüpheniz olmasın.

Ramazan maneviyetinin, bilhassa büyük şehirlerde, eskiden olduğu gibi derinden hissedilmediği bir gerçektir. Artık "on bir ayın sultanı", umumi hayatın ritminde belirgin bir değişiklik husule getirmiyor. Oruç tutanlar her zaman olduğu gibi, erkenden işlerinin başında olmak, iftar topu (top mu?) kaçta atılırsa atılsın, mesai kaçta bitiyorsa işlerinden o saatte ayrılmak mecburiyetindedirler.

Halbuki eski hayatımızda Ramazan, geceyle gündüzün yer değiştirmesi gibi olağanüstü bir hadiseydi. On bir ay boyunca son derece yavaş bir ritmle yaşanan hayat, birden bambaşka bir canlılık ve renklilik kazanırdı.

Eski toplumumuz gece hayatını bilmezdi; hava karardıktan sonra bütün sokaklarda el ayak çekilir, şehri derin bir sessizlik kuşatırdı. Bekçilerin değnek yahut düdük sesleri, köpek havlamaları,

yer yer telaşlı ayak sesleri, o kadar. Bu hayat tarzı Ramazan hilâli görülür görülmez tersine döner, halk geceleri sokaklara dökülürdü. Kahveler, dükkânlar, hatta zaman zaman devlet daireleri sahura kadar açık bulundurulur, sokaklar kandil, fener ve fanuslarla aydınlatılır, kandil ve mahyalarla donatılan minareler geceleri bir şehrayine dönüştürürdü. Bazı kahvelerin önüne resimlerle süslü kâğıtlardan yapılmış fenerler asılırdı. 1846 yılında, Ramazan gecelerinde sokakların aydınlatılması için dükkânların önüne kandiller asılması gerektiği, istekli olanların da evlerinin kapılarına fenerler koyabilecekleri ilan edilmişti. Caddelerin kalabalığı sahur vaktine kadar devam eder, herkes istediği yerde gönlünce vakit geçirir, komşular birbirlerine çat kapı iftara ve misafirliğe giderlerdi.

Yılın diğer aylarında geceleri derin bir sessizliğe gömülen sokaklarda, iftardan, özellikle teravih namazından sonra yaşanan neşeli hayat, gündüz yaşanan dinî atmosferle tam bir tezat teşkil ediyorsa da, geceleri gezip eğlenmek, bütün gün nefsine hâkim olarak ağızlarına tek bir lokma bile koymayan müminler için bir çeşit mükâfat olarak kabul edilirdi. Ve Ramazanlarda gündüzler -öğleye kadar herkes derin bir uykuya daldığı için- gece sessizliğine bürünürdü. Yahya Kemal'in "bir tatlı intizara çevrilmiş sükûnet" diye tarif ettiği iftar öncesi sessiz ve sabırlı bekleyişin güzelliğini ve verdiği manevî hazzı da ancak oruç tutanlar bilir.

Ramazanlarda karanlık geceleri şehrayine çeviren kandillerin ve mahyaların çocuklar için nasıl bir neş'e kaynağı olduğunu, ışıl ışıl aydınlatılmış modern şehirlerde yaşayanların anlaması çok zordur. Eski gazeteleri tararken 5 Ramazan 1338 (1920) tarihli ikdamda rastladığım C.R. imzalı "Mahya Hatıraları" başlıklı yazı bu bakımdan çok ilgi çekicidir. Mütareke'de, yani istanbul'un işgal altında olduğu yıllarda yazıldığı için ayrı bir anlam taşıdığına inandığım bu yazıyı diline hiç dokunmadan, aynen aktarmak istiyorum:

"Ramazan'da, çocukluk zamanlarımda, beni en ziyade sevindiren mahyalardı. Ramazan denilince kandil kandil mahyalar kurulacağını düşünerek çıldırasıya sevinirdim.

Hanemiz, Tophane'deki Nusretiye Camii'nin tam karşısına müsadif, şimdiki yangın viranelerinin bulunduğu mahalde idi. Evsat kattaki odanın penceresi, minarelerin tamamen karşısına nazırdı, alt kattaki yemek odasında iftarı etikten sonra kendimi mahyaları seyretmek üzere bu pencerenin önüne dar atardım. Kandiller yanar, fakat mahyalar kurulmazdı. Bunun için yatsıyı beklemek lâzımdı. Yatsı okunur fakat mahya yine kurulmazdı. Bu dakikalar bana ne kadar uzun gelirdi.

Mahyanın kurulacağını anlamak, mahyacının hemen işe başlayacağını kestirmek benim için güç değildi. Çünkü ikişer şerefeli olan minarenin üst şerefesinde diğer kandillerden yüksek tek bir kandil hasıl olduğunu görünce, mahyacının gelmiş olduğunu anlardım. Fakat merakım yalnız karşımızdaki Nusretiye Camii'nin mahyaları değildi. Tâ uzaklarda, mesela karşı sahillerde, Üsküdar'ın Selimiye, İskelebaşı camilerinin mahyalarını da seyreder, hatta önümüzde Tophane Talimhanesi'nin saat kulesi hizasından karşı tarafa müsadif Ayasofya, Sultanahmet, Nuruosmaniye, biraz aşağıda Yeni Cami, yukarıda Beyazıt bile gözümden kaçmazdı. Fakat Süleymaniye'yi görebilmek için pencereden başımı dışarı sarkıtıp sağ tarafa bakmak lâzımdı. Acaba ilk kandili hangisi atacaktı? Rüzgâr en ziyade hangi camiin mahya iplerini sallıyordu, bunlar merak ettiğim şeylerdi. Mesela bir Ramazan'ın ilk günü, karşıdan Ayasofya "Bismillah"ı çekmek üzere iken öte taraftan Sultanahmet "Merhaba"yı yazmaya başlar; fakat bizim tembel mahyacı henüz hiçbir şey yazmaya başlamaz, küçük ruhumu kandil ziyaları gibi intizar içinde titretir dururdu. Hususi bir mahya defterim vardı, her sene bizim evin penceresinden görülen bütün camilerin ne mahya kurduklarını kaydederdim. Fakat bazıları, mesela Üsküdar'dakiler, uzak olduğundan babamın iki gözlü dürbününden istifade ederdim. Acaba her sene aynı cami, aynı günde, aynı mahyayı mı kurardı? İşte benim mahut mahya defterim

bunu hallederdi. Fakat bu bilinmezdi, bazen tesadüf aynı camiye, aynı günde, aynı mahyayı kurdururdu. Ramazan'ın onbeşine kadar mahyalar ekseriya, "Bismillah, merhaba, safa geldin, elhamdülillah, Allah gani, Muhammed nebi, Aleyke avnillah" gibi yazılardan olur; onbeşinden sonra ise resim yapılmağa başlanırdı. Onbeşinci Hırka-i Şerif Alayı günü Dolmabahçe, Nusretiye Camileri gibi rehgüzara tesadüf eden camiler, "Padişahım çok yaşa", "El muzaffer daima" gibi mahyalarını gündüzden kurarlardı. "La ilahe, Muhammed," mahyasını hepsi bir arada olmak üzere ancak bir cami kurabilirdi ki o da Beyazıt'tı. Çünkü bu camiden başka hiçbir camiin minareleri arasındaki mesafe buna müsait değildi. Bilakis en küçük kelimeli mahyaları da iki minaresinin arası pek dar olan Ortaköy Camii kurardı.

Onbeşinden sonra yapılan resimlerde, mesela üç-dört muayyen muntazamın içiçe geçmesinden mütehassıl baklava, karanfil, gül, lâle gibi çiçekler, hünkâr kayığı gibi resimlerdi. Bizim Nusretiye Camii'nin mahyacısı biraz meraklıydı, gülü kırmızı, sapı yeşil kandilden kurardı. Artık o gece sevincime pâyân olmazdı. Bir de merakım, kurulan mesela baklava mahyasının kaç kandilden ibaret olduğunu anlamaktı. Hiç üşenmezdim, birer birer kaç kandilden mürekkep olduğunu sayar ve yine deferime kaydederdim, işte bu aded kanâdil aynı mahyada hiç değişmezdi. Bir de babamdan işitirdim ki Sultanahmet, içinden de mahya kurarmış. Fakat bunu bir türlü görememiş idim. Ah nerede o nûrânî günler, o şaşaalı Ramazanlar... Bu Ramazan'da mahyalarımız bile sönük, Ramazan'ın onbeşi henüz gelmedi ise de, şu parlak mahyanın şimdiden kurulduğunu o kadar istiyorum ki: "El muzaffer daima".

C.R.

Her ne kadar C.R., mahyaları seyretmek için kalkmakta acele etse de, hiç acele etmeyen davetli veya davetsiz misafirlerin eksik olmadığı iftar sofraları başlıbaşına bir şölendi. Bütün ileri gelenlerin konakları herkese açılır, halk davet beklemeden zengin iftar sofralarına koşup orucunu nefis yemeklerle açabilirdi. Üste-

lik bir de diş kirası alırdı. Diş kirası, bir bakıma, "Lütfedip iftarda fakir soframızı şereflendirdiniz. Yoruldunuz, yorgunluğunuzun karşılığı olarak lütfen hediyemizi kabul ediniz!" mânâsına gelirdi.

İftar sofralarının en renkli yiyecekleri iftarlıklardı. Renk renk reçeller, meyveler, çeşit çeşit peynirler, sucuk, pastırma, kaz ciğeri... iftarlıkların en itibarlısı ise zeytinlerdi. Orucu, Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçtiği için kudsî kabul edilen zeytinle açmak sevap kabul edilirdi. Hurma da genellikle Hicaz'dan, yani mukaddes topraklardan geldiği için tercih edilirdi. Mis gibi kokan Ramazan pideleri, çörekler... Sonra çorba, et yemekleri, sebze yemekleri, tatlılar...

Bu yemek bolluğuna bakıp da, eskilerin obur insanlar olduklarını düşünmemek gerekir. XIX. yüzyıl başlarında istanbul'a gelen Miss Julia Pardoe, orta halli bir Türk evinde iftar yemeğine katılmış ve sofranın zenginliğinden âdeta gözleri kamaşmıştı. Ancak bu zenginliğe rağmen Türklerin obur insanlar olmadıklarını hemen farkeden Miss Pardoe, hatıralarında, "Osmanlılar yalnız, yaşamak için yerler, yemek için yaşamazlar. Yemeklerin çok çeşitli olması, bazı kimselerin sevmedikleri şeyler olursa, ötekilerden yemeleri içindir." diye yazmıştır.

Çocukların da en mutlu oldukları zamanlar, Ramazan geceleriydi. Hilâli ilk gören gözcü, gözlemini kadı'nın huzurunda iki şahitle isbat edip de bekçiler sokaklarda davullarını gümbürdetmeye başladı mı, sevinç dalga dalga bütün şehri sarardı. Bekçilerin peşine takılan çocukların sevinç çığlıkları davul seslerine karışarak sokakları çın çın çınlatırdı. Sırf Ramazan gecelerine mahsus çocuk oyunları vardı. Teravihler de çocuklar için birer eğlence kaynağıydı; güle oynaya kıldıkları teravih namazlarıyla camiye ve ibadete alışırlardı.

Eski Ramazanların en renkli taraflarından biri şüphesiz davul sesleri ve davulcu manileriydi. Hâlâ davulsuz, davulcusuz bir Ramazan düşünmek zordur. Uzaktan kulağa gerçekten hoş gelen davul sesi, sokaklarımızın vazgeçilmez musikisiydi. Halkı sahura

kaldırmak için maniler okuyarak sokak sokak dolaşan davulcular işlerinin ustası olur, öyle her davula tokmak sallamazlardı.

Ramazan davulu koyun derisinden yapıldığı için, diğer davul türlerine göre daha yumuşak ses verdiği söylenir. Bazı davulcuların, davullarının içinde kandil yakarak dolaştıklarını da biliyoruz. Merhum Malik Aksel, bir yazısında sahur vakitlerinde davul çalışıyla meşhur olan Bekçi Ömer Ağa'yı şöyle anlatmıştır:

Bekçi Ömer Ağa, Ramazan davulunu çalarken âdeta kendinden geçer, bazan poturlu dizi ile davulu havaya fırlatır, bazan havada, başı üstünde bir sağa bir sola döndürerek çalar, sonra döne döne ayak oyunları yapar, tokmağı kâh kasnağa vurur, kâh eliyle davul üzerinde tempo tutar, türlü ayak oyununa geçerdi. Ömer Ağa davulunu çaldığı sırada, sade kendisi değil, onu seyredenler de hafif hafif ona uyarlar, tempo tutarlar, hatta ayak uydururlardı. Bazen seke seke yürür, bazen bir noktada durur, dakikalarca el kol hareketi yaparak davulunu çalar, kadın erkek, yanından ayrılamaz, Ömer Aga'nın tokmağıyla çomağını seyrederlerdi. Onun geçtiği yerde kafalar kalkar, evlerine gidenler öksełenmiş gibi kalakalırlardı.

Eski medeniyetimiz bu dünya ile öteki dünyayı yan yana getirmişti; koyu yeşil servileri, zarif mezartaşları, çiçekleri ve eğrelti otlarıyla ölümü munisleştiren mezarlıklar şehirden tecrit edilmez, pekâlâ günlük hayatın mekânlarından biri olarak kullanılabilirdi. Evlerde ve mahalle mahalle bütün şehirde her an hissedilen bu dünya öteki dünya içiçeliği, Ramazan aylarında şüphesiz daha derinliğine yaşanırdı. Başka zaman dinî vecibeleri yerine getirmeyen insanlar bile Ramazan girince birden sofulaşır, ayyaşlar bayram sonuna kadar demlenmeye ara verir, Müslüman olmayanlar ise açıkta yemek yemekten kaçınırlardı. Camiler ve tekkeler dolup taşar, vaizler gözyaşlarıyla dinlenir, hatimler indirilirdi.

Ramazan'ın onbeşinden sonra da tatlı bir hüzün yaşanırdı. Mahyalar "Elveda Ramazan" yazdı mı, insanlar "iki gözüm Ra-

mazan, işte geldi geçiyor!" diye kederli kederli söylenirlerdi. Ve bir müddet sonra evlerde başlayan yeni bir telaş: Bayrama hazırlık. Bayramlıklar alınacak, gelinlerin, kızların, halayıkların, ahretliklerin elbiseleri dikilecek, eşe dosta hediyeler dizilecektir. Kısacası halk, bayrama dokuz on gün kala âdeta bir alışveriş hummasına tutulur, çarşı pazara bayramdan önce bayram ettirirdi.

Ramazan'ın son gecesi sokaklar ve camiler birden tenhalaşır, insanlar kendilerini tuhaf bir boşlukta hissederek hüzünlenirlerdi. Bayram namazı, yoğunlaştırılmış dinî hayatın bir çeşit "hatime"siydi. Aslında yeme içme ve sevinç günleri olan bayrama hüzünle girilirdi. Bununla beraber, bayram, olağanüstü Ramazan günlerinden diğer günlerin rutinliğine yumuşak geçişi sağlayan üç güzel gündü. Üçüncü günün sonunda, insanlar artık şafağın ilk ışıklarıyla başlayan ve karanlık bastırınca sona eren günlere ve hülyalı, sessiz ve sırrı gecelere hazırlanmış olurlardı.

Eski Ramazanların hasretle hatırlanmasında, padişahı dilencisi, zengini fakiri, yaşlısı genciyle, topluca yaşanan özel günler olarak hayatın ritminde meydana getirdiği olağanüstü değişikliğin büyük payı vardır. Modernlik adına hayatımıza o kadar acımasızca müdahale edilmeseydi, belki hâlâ bu değişiklik duygusunu bütün güzelliğiyle yaşıyor olacaktık, Ramazanlar belki hâlâ eskisi gibi toplumun çok büyük bir kesimini sarıp sarmalayacaktı.

Her toplumun topluca yaşanan sevinçlere ihtiyacı vardır. Bunun için birtakım sinsi odaklar tarafından, Noel, bir süredir, Ramazan'ın ve bayramların yerine ikame edilmek isteniyor. Ama hâlâ heyecanla beklenen Ramazanlar, hâlâ coşkulu ve hâlâ çok güzel!

(Şehir Fotoğrafları, İnsan Yayınları, İstanbul, s. 44-50)

İLK ORUÇ

Selim GÜNDÜZALP

Hemen hemen her mevsimin Ramazan'ını yaşamış biri olarak, çocukluğumun 'oruç ayları' hatıra kutumda müstesna bir yer tutar. Zihnimdeki en eski Ramazanı, iftar vakitleri yağan lapa lapa karla anımsıyorum. Az ışıklı odalarda sofralar kurulurdu. Yemekten bir süre sonra teravih namazına giderdik ve kaymaklar beş kuruştu.

Şimdi güzeller güzeli iki yeğenime annelik yapan tek kız kardeşimin doğumu bir Ramazan gecesi teravih sonrasına denk gelmişti. Babamın bana bu güzel haberi muştulamasından sonra o güne kadar çok az gördüğüm iki buçuk lirayı avucuma sıkıştırmasını hatırlıyorum. Sonra o paranın sokaktaki diğer çocuklarla birlikte nasılda tozunu attırdığımızı. Birer büyülü evlermiş gibi o eski dükkânların çocuk ruhumuza işleyen varlıklarını bugün bile onlardan geriye kalanların önünden geçerken hissederim.

...

Koca Halam o gün beni iftara çağırmıştı. Hem de özel olarak. Osman Enişte de en sevdiğim tatlıyı yani ekmek kadayıfını yapacaktı. Bu benim ilk iftarımdı. O gün ilk kez oruç tutuyordum.

Oruç, ilk günlerde biraz zor gelse de sonradan alıştığım ve sevdiğim bir ibadet oldu.

Şimdi bu yazıyı okuyanlar arasında oruçlu olanlar vardır. Kusuruma bakmasınlar ama şu ekmek kadayıfından bahsetmeden edemeyeceğim.

Osman Enişte çok mahir bir adamdı. Her iş gelirdi elinden. Koca tepsinin ortasında minnacık gibi duran ekmek kadayıfı üzerine hafif hafif dökülen şerbetin tesiri ile şişer kabarır ve tepsiyi silme doldururdu. Doğrusu bu şerbet dökme işlemi sırasında içimden "Böyle minnacık kalırsa kime yeter?" diye geçirdiğim olurdu. Tatlı şişerdi, kabarırdı. Kaynar şerbetin etkisiyle kırılmadan çatlamadan kendini bir koyveriş koyverirdi ki, o demde yanık bir şerbet kokusu burun deliklerimden içeriye girer âdeta ciğerime işlerdi. Sonra bütün tepsiyi silme dolduran yumuşacık kadayıf biraz soğuması için korunaklı serince bir yere bırakılırdı.

...

Ramazan'da vakit bir türlü geçmek bilmez; çünkü zaman dolu dolu yaşanır. Bizi bekleyen ve bizim beklediğimiz vakitlere bir sahur ve bir de iftar ilave olunur. Gecesiyle gündüzüyle Ramazan günleri, yudum yudum, nefes nefes, adım adım yaşanır.

Büyük Hala'da iftar edeceğim o ilk oruç günü de, zaman bir hayli ağır geçmişti. Belimdeki kemeri her saat başı bir delik öteye çekiştiriyordum. Sonunda delikler tükendi. Belim mi incelmişti yoksa açlıktan midem sırtıma yapışmıştı da böyle mi olmuştu anlayamadım. Oruç çetin ibadettir. Ama zorluk arttıkça kul olmanın tadı da kalplerde artar.

Hala'nın evine vardığımda beni ilk bahçedeki meyve ağaçları karşıladı. Mevsim kış demiştim ya, kala kala bir mübarek armut kalmıştı. Niye mübarek demeyin. İftara bu kadar yaklaşmışken cümle nimetler insanın gözünde mübarek olur. Olduğu gibi görünür. Yani yenip yutulacak bir şeyden çok, bir nimet bir ikram gibi..

İster ekmek kadayıfı, ister bir acı soğan olsun, o günden bu güne ben hiçbir sofrada iftar sofralarındakinden daha tatlı bir lokma yemedim.

"Ee tabi o kadar acıktıktan sonra ne yersen tatlı gelir" diyerek işin içinden çıkamayız. Sair zamanlarda da çok acıkıp çok mükellef sofralara oturmuşluğumuz vardır. Ama yok! İftar sofrasındaki

tad başkaca sofralarda bulunmaz; çünkü Allah için aç kalanlar, yine Allah için doyurulur. Nimetler hiçbir sofrada, iftar sofrasındaki kadar onları veren Mün'im anılarak yenemez. Çünkü O'nun emriyle aç kaldığımız gibi yine O'nun emriyle oturmuşuzdur iftar sofralarına.

...

Öğleye kadar tutup, öğleden sonra, bir liraya Babaanneme sattığım o çocuk oruçlarından sonra Koca Halam'da açtığım bu ilk gerçek oruç benim için çocukluğun geride bırakıldığını gösteren işaret taşlarından biri olmuştu.

Şu hafızanın işine, cömertliğine bakın. Onca yıl sonra bu satırları yazarken iftar sofrasındaki pidenin, çorbanın ekmek kadayıfının kokusunu duyar gibi oluyorum.

Vakit geldi. Sofranın başına on dakika kadar önceden dizilmiştik. Su, aziz su... Gözüm ondan başkasını görmüyordu. Dakikalar ard arda dizilip geçti. Top gümbürtüsüyle birlikte Ezan-ı Muhammedî bir kış akşamının, bir Ramazan iftarının haberini cisil cisil yağan yağmurlar gibi üzerimize saçtı. Bismillah, su. Bismillah pide. Bismillah ekmek kadayıfı...

(Zafer Dergisi)

SENİ NASIL UNUTURUM BENİM İLK ORUCUM!

Burhan EREN

Tatlı bir telaşın içindeyiz. Evlerde Ramazan temizliği ve hazırlığı yapılıyor. Yakın zamanların Ramazan âdetlerinden olan iftar çadırları kuruluyor şehir meydanlarında, Ramazan'a özel yiyeceklerin tedariki gerçekleştiriliyor, mahyacılar, minare aralarını süsleyecek mahyalarını hazırlıyor. İçimizde de sürüyor hazırlık. Sevinçle karşılayıp gözyaşıyla uğurladığımız bin bir ışıklı ruh şöleninin hazırlığı içindeyiz. Çünkü gölgesi iyiden iyiye üzerimizde artık; iki gün sonra on bir ayın sultanı Ramazan'ın ilk orucunu tutacağız.

Ramazan'a yalnızca yetişkinler mi hazırlanıyor? Çocuklar da hazırlanıyor Ramazan'a; bereketli ve mükellef iftar sofralarını, güle oynaya kıldıkları teravih namazlarını, cami yakınlarında kurulmuş Ramazan eğlencelerini iple çekiyorlar. Bu kutsal ayı bin bir gelenek ve güzellikle tam bir şölene çeviren bu kültürün içinde doğmuş ve henüz ilkokul çağında olan on binlerce çocuk ilk oruçlarını tutacak bu Ramazan'da. Tuttukları ilk oruçla, maddenin ötesindeki dünyanın ilk ışıkları yanacak içlerinde. Anısı hafızalarından hiç silinmeyecek, şenlikli, coşkulu bir sınav verecekler ilk oruçlarıyla. Gün kararmaya yüz tutunca iftar topu, onların ilk zaferlerini müjdelemek için patlayacak; akşam ezanları, onların bu kıymetli zaferlerini duyuracak biraz da...

Hepimizin gülümseyerek andığı, bir ilk oruç hikayesi vardır. Biz de bu Ramazan'ı, ilk orucun anısı ile karşılamak istedik. Ede-

biyat, medya, müzik ve spor dünyasından hepinizin tanıdığı isimlerin ilk oruçlarının hikâyelerine kulak kesildik. Yazar Ahmet Selim, Orhan Okay, Leyla İpekçi ve Ayşe Şasa, müzik sanatçıları Ahmet Özhan, Zara, Şükriye Tutkun ve Kıraç ve Futbolcu Fatih Tekke, ilk oruç anılarını bizimle paylaştı.

Yıl içinde dolanıp her mevsimden bir renk, bir koku alan bu mübarek ay, anılarımızda birbirleriyle karıştırılmayan ayrı Ramazanlar bırakıyor ya; bu yüzden kimilerinin ilk orucu kış Ramazan'ına denk gelmiş, kimilerininki yaz Ramazan'ına. Yani kimilerinin ilk orucu karla süslenmiş hafızalarında, kimilerininki yaz sıcağıyla. İlk orucun kendisine yetişkinlik döneminde nasip olduğu, bu metafizik tecrübeyi ilk kez yetişkinliğinde tatmış isimler de var aralarında. İşte kendi ilk oruç anılarınızdan renkler bulacağınız ilk oruç hikayeleri...

Ramazan hilali, önce çocuk kalbine doğar

Yaşları, yetişme çevreleri birbirlerinden farklı dokuz ismin bizimle paylaştığı, çocukluklarında tuttukları ilk oruçlarının hikayesi, ilahi neşenin, dini heyecanın en yoğun yaşandığı Ramazan ayının, çocuğun manevi eğitiminde ne kadar önemli olduğunun altını bir kez daha çiziyor. İlk oruçlarını ilahi bir nasiple yetişkin dönemlerinde tutmuş olan yazar Ayşe Şasa ve yazar Leyla İpekçi'nin bu tecrübelerine ilişkin aktardıkları ise, İpekçi'nin deyişiyle 'bir açlık sınavı veya nefsle düşük yoğunluklu bir mücadele olmaktan öteye geçmeyen' ve Ramazan'ın asıl ruhuna dokunmayan oruç sahiplerinin kulaklarına küpe olacak cinsten… Bizi kırmayıp ilk oruçlarını anlatan on isimle sizi baş başa bırakmadan önce, Ramazaniyelerden temcitlere, diş kirasından mahyalara, Ramazan'ı sayısız renk, doku ve adetle bir şölene dönüştüren kadim geleneğin bir uygulamasını aktarıp bitirelim:

Eğer hepimizin yakından tanıdığı bu isimlerle değil de, 50-100 yıl önce yaşayanların yazılı kayıtlardan, ilk oruçlarına ilişkin

hatıralarına yer vermiş olsaydık, neredeyse hepsinin, bugün unutulmuş ancak çok az yerde ve evde yaşatılan bir geleneği aktardığına şahit olacaktık. Bu da 'ilk orucun satın alınması' olacaktı ve onların hatıralarına bakarken 'İlk orucumu, dedem ya da annem, şu kadar para ödeyerek ve şu şu hediyeleri vererek satın almıştı.' şeklindeki cümlelerini okuyacaktık. Peki neydi ilk orucun satın alınması? Yarım gün tutulan 'tekne oruçları' ile bu ibadete alıştırılan ve nihayet ilk tam orucunu tutup iftara erişen evin küçüğünü, en sevdiği yemeklerle donatılmış iftar sofrasının yanı sıra, harçlığı bol bir akşam beklermiş. İlk orucunu tutmuş olmanın sevinci ve gururu içinde çocuk iftar sofrasında zaferini kutlarken anne, baba, evin diğer büyükleri ve sofrada bulunan misafirler çocuğa, tuttuğu orucu satın almak istediklerini söyler ve sorarlarmış: "Söyle bakalım, kaça satarsın orucunu?" Büyükler çocuğun meraklı ve memnun bakışları arasında tatlı bir rekabete girer, harçlığın miktarını ve hediyelerin çeşidini artırırmış. Kim daha çok harçlık ve hediye verirse o kişi satın alırmış orucu.

Çocuğu oruç tutmaya özendirmek ve tuttuğu orucu ödüllendirmek için uygulanan bu âdet, 'nostaljik Ramazan eğlenceleri' adıyla, bu ayın ruhundan uzaklaşan uygulamaların her geçen gün arttığı şu zamanlarda, bugüne ulaşmamış Ramazan âdetlerinden sadece biri. Yapılacak şey, çocukların ilk oruçlarını tekrar satın almaya başlamak, bizim ve onların manevi eğitimi içinde bir yere tekabül eden bu adetleri evlerimizde tekrar yürürlüğe koymak belki de. Çünkü kültürel dokularından ve kalbe bakan yüzünden uğratılıp dinî yükümlülükle sınırlandırılan bir Ramazan idrakı, 'Ah nerede o eski Ramazanlar' yakınmasını sürdürecek gibi görünüyor.

AYŞE ŞASA - Ne büyük bir kayıpmış oruçlu olmamak!

Çocukluğumda, yetiştiğim çevrenin dinle diyanetle bir alakası olmadığı için, oruca dair bir çocukluk hatıram da yok. Bayram-

daki el öpme ziyaretlerinden nefret ettiğimi, bayramın benim için bir şey ifade etmediğini hatırlıyorum. Çünkü bayram, ancak oruç yaşandığı, insanın o Ramazan ikliminde manevi sevinci, manevi derinleşmeyi gerçekleştirdiği, dini bir hayatı yaşayıp tefekkür ettiği zaman anlam kazanıyor. Bu yüzden benim çocukluğumun bayramları, Ramazan'ı ve orucu olmadığı için bir anlam taşımıyordu. İlk orucumu kolejdeyken, deneme kabilinden tuttum. Kolejde sessiz sedasız oruç tutan bir azınlık grup vardı. Bu orucum nasıl bir tecrübeydi, hatırlamıyorum. Allah'ın rızasını taşımayıp aç kalmaktan ibaret olunca bir anısı da kalmamış demek ki. Ben ilk Ramazan oruçlarımı 1988'de tuttum, geçen kırk yılda hayatın o aydınlık ve derin yanını yaşayamadığımı, gençliğimde nasıl da yaya kaldığımı fark ettim. Bakıyorum da ne büyük bir kayıpmış oruçlu olmamak; bomboş ve ne acılı bir hayatmış yaşadığım.

KIRAÇ - Susuzluktan çatlayacak gibi oldum

Sekiz yaşındaydım ilk orucumu tuttuğumda. Yazın en sıcak, en uzun günleriydi. Genelde o yaşlarda başlanıyordu ilk oruçlar tutulmaya. Ben istedim oruç tutmayı. Gün boyunca misket oynamıştım. Susuzluktan çatlayacak gibi olduğumu hatırlıyorum. O günkü en büyük, en güzel hediye suydu. Çok özel günlerdi o günler. Akşama yakın damların başına çıkar, iftarı beklerdik çocuklarla. Top patlar patlamaz evlerimize koşardık. Yine o Ramazan'dı, mahallede futbol maçı yaptık. Çocuksunuz ve işin önünü arkasını düşünemiyorsunuz: Ne oruçtan vazgeçtim, ne oyundan. Susuzluktan boğazım o kadar kurumuş ki iftar sofrasına koştuğumda bir bardak suyu bile zor içtim.

ŞÜKRİYE TUTKUN - Bir Ramazan eğlencesi gibiydi

İlk orucumu Anadoluhisarı'ndaki yatılı okulumuzda ilkokula gittiğim sıralarda tuttuğumu daha dün gibi hatırlıyorum. Yatılı okulumuzun müdürü, bizim 'müdür baba'mız Sırrı Kantarcı,

daha o yaşlarda bizlere namaz kılmayı, oruç tutmayı, dua etmeyi öğretti. İsimlerini vermekten mutluluk duyduğum diğer öğretmenlerim Adem Korkut, Sevinç Korkut ve müdür babamızla birlikte sahura kalktık. Müdür babamız neden oruç tutmamız gerektiğini, nelerin orucumuzu bozacağını anlattı bize. O kadar eğlenceliydi ki, yemeklerimizi yedik, uykulu gözlerle birbirimize baktık, şakalaştık. Hepimiz oruç tutacaktık ertesi gün, çok heyecanlıydık. Aslında birçoğumuzun da hoşuna gitmedi yemek yememe işi. Aramızda oflayanlar, tutmak istemeyenler… Sürekli oyun oynadığımız için çok çabuk acıktığımızı hatırlıyorum. Ama yine de birçoğumuz inat edip orucumuzu bozmadık, iftar saatinde müdür babamızla birlikte yemekhanemizde neşe içinde iftarımızı açtık. Ben kendi adıma çok mutluydum, söz vermiştim, niyet etmiştim ve onu yerine getirmiş olmanın mutluluğuydu bu. Sonra müdür baba neredeyse her akşam yaptığı gibi o güzel Türkçesiyle bizlere padişah masalları anlattı, bizler de onu her zamanki gibi hayran hayran dinledik. İftardan sonra şarkılar söyledik, oyunlar oynadık, müsamere havasında bir Ramazan eğlencesiydi. Ondan sonraki her günümüz böyle geçti neredeyse. Ramazan'la ilgili anılarım o kadar güzel ki anlatsam bitiremem. O günleri bizlere güzel yaşatan tüm öğretmenlerime buradan teşekkür etmek istiyorum: Allah sizden razı olsun.

AHMET ÖZHAN - Susadıkça, ağzımı rüzgâra açardım

İlk orucumu tam hatırlamıyorum, demek ki çok küçükken aile içinde bu ibadete alıştırılmışım. Yalnız ilk oruçlarımdan birini çok iyi hatırlıyorum. Okula yeni başladığım yıldı galiba; kış Ramazan'ıydı. Oruçluydum ve üşüttüğüm için hastalanmıştım. Yüksek ateşten olacak, gözlerimden pınarlar akıyordu. Rahmetli anneciğim başucumda, "Biraz su iç yavrum, hasta olunca oruç bozulur, sen çocuksun daha." diye ısrar etse de iftar vaktine kadar bekledim. Ertesi gün o kadar da kolay olmazdı oruç tutmak. Su-

sadıkça, poyrazın estiği yöne ağzımı açıp o yana yüzümü çevirirdim ki ağzım serinlesin, susuzluğum azalsın. Alınacakları vakit geçsin diye ben almak isterdim. Onları getirirken oruçlu olduğumu unutur, pidenin kenarını tırtıklayarak dönerdim eve. Oruçlu olduğum hatırlatıldığında çok utanırdım. Rahmetli annem, "Melekler bilerek unutturup sana yardım ediyor." derdi.

ORHAN OKAY - Sık sık akşama ne kadar kaldığını soruyordum

İlk hatırladığım Ramazanlar sonbahardaydı. İlk oruç tutmaya başladığımda, yani ilkokulun son yıllarına doğru ise artık yaz sonlarıydı. Yani okulların tatil olduğu mevsime geliyordu. Oruca özenen çocukları alıştırmak hem de bıktırmamak için adına "tekne orucu" denen yalnız sabahtan öğleye kadar bir şey yiyip içmemekten ibaret olan çocuk orucunu ben de tutmuştum. Bu işin en güzel tarafı gece kalkıp sahur yemeği yemekti. Yaşım biraz daha büyüyünce oruç saatleri de uzadı. Yani sabahtan öğleye kadar tutmak, öğle yemeğini yemek, akşama kadar yine tutmak. Böylece iftarın yaklaşması zevki büyüklerle beraber yaşanmış oluyordu. Nihayet galiba ilkokulun 4. veya 5. sınıfında tam oruç tuttum. Tabiî sokaklarda oyun yine devam ettiği için ilk günler özellikle susuzluk bayağı canıma okumuş olmalı ki sık sık akşama ne kadar kaldığını soruyordum.

ZARA - Nasıl da acıkmışım!

13 yaşında, Ramazan ayında, köyümüzden misafirlerimiz gelmişti. Seferi oldukları için, oruçlu değillerdi, biz de şahane bir sofra hazırladık. Sofraya ben de oturdum. Birlikte yemeğimizi yedik, meyvelerimizi yedik, çayımızı içerken, kendi kendime "Ben neden bu kadar acıkmışım?" diye sordum. Oruçlu olduğumun aklıma gelmesiyle, çayı bir püskürttüm ki, sormayın… O dakika sev-

gili anneannem, "Orucuna devam et yavrum, unuttuğun ve sabî olduğun için, Allah orucunu kabul eder." dedi.

FATİH TEKKE - Evimiz bereketlenirdi

Uzun süredir oruç tutuyorum. Yalnız ilk iftarımı hatırlıyorum. Çok heyecanlıydık. İlk günün akşamında evimize bolluk ve bereket girmişti. Biz 7 kardeştik. Annem ve babam 9 kişiydik. Ramazan öncesi evimizde olmayan bereket Ramazan'da evimize girerdi. Hiç unutamıyorum Ramazan öncesi evimize kıyma girmezken Ramazan'da evimize kıyma girerdi. Bolluk ve bereket içinde orucumuzu tutardık.

LEYLA İPEKÇİ - Kalbini dine açmadan tutulan oruç, insanı eksik bırakıyor

Beş yıl önceydi. Seyrettiğim bir iki televizyon kanalı, henüz ilk haftasında olduğumuz Ramazan'ın 'haber kontenjanı'nı fakirlik, yemek kuyrukları, ihtiyarların kuyrukta bekleyişi, postmodern zamanların Ramazan eğlenceleri gibi, Ramazan'ın asıl ruhuna değmeden geçip giden ayaküstü mesailerle dolduruyordu. Emekle sınanmamış inancın hurafelerden bir farkı kalmadığını anladıkça inanmanın zihinden değil kalpten geldiğini idrak ediyordum. Allah'ı, O'nun bizden istediği gibi anmadan, insan varoluşunu onurlandırmak imkânsızdı. Sahura kalktım, iki lokma bir şeyler yedim, ezan sesi başladığında dini idrak etmeden O'nu bilmenin imkânsızlığını anlamaya başlamıştım. Sahura kalkmadan tutulan oruç ne kadar eksikse, kalbini dine açmadan tuttuğun oruç da insanı o kadar eksik bırakıyor. Bir açlık sınavı veya nefsle düşük yoğunluklu bir mücadele olmaktan öteye geçemiyor. İftar vakti geldiğinde ne acıkmıştım, ne de susamıştım. Aksine müthiş bir doygunluk içindeydim. Bir başkası için yapılamayacak şeylerden biriydi oruç tutmak. Yalnız Allah sevgisiyle, O'nun rızasıyla gerçekleşebilen bir şey… Başka bir insana duyulamayacak bir

şükran duygusu içindeydim... Ramazan'ın sonuna dek oruç tuttum. İlk orucumun hikâyesi bir günden çok daha fazla sürecekti kısacası…

AHMET SELİM - Sahura, özendirilerek kalkmamız sağlanırdı

İlk orucum yok gibi bir şey. At arabasıyla yeni evimize taşındığımızda üç yaşındaydım ve bu olayı hatırlıyorum. Ama oruçla olan ilgimi de hatırlıyorum! Hiç boşluk yok. Önce sahura kalkmakla başlatılırdık bir eğitimin gereği olarak. Özendirerek kalkmamızı sağlarlardı. Onu, tutmasak bile dikkatli ve farklı davranma terbiyesi takip eder… Milletin önünde bir şey yemez, iftara doğru sahici bir bekleyişe girerdik. Daha sonra 'bir gün tam oruç', 'üç gün tam oruç' uygulamaları gelir, sürekli tutma ortaokul sıralarındadır diye tahmin ediyorum. Hafızamda ve şuurumda teravihsiz, sahursuz ve iftarsız tek bir yıl bile yok. Ben Türkçe okumayı da Kur'an okumayı da evdeki eğitim havası sayesinde, kendi kendime öğrenmişimdir. Evde gazete var, kitap var, okuyan var, öğretici cüzler var ve özendirme var. Takdir görmek ve büyüklerimizi sevindirmek için heyecan duyma motivasyonu var. İşte sevgi ve irade eğitimi budur. Her Ramazan'da hayatımı bölüm bölüm, dönemeç dönemeç renkleriyle ve kişileriyle hatırlayışım bundan dolayıdır. Diğer adıyla 'bütünlük eğitimi' işte budur. Evet hafızamda orucumun ilki yok, Ramazanlarla özdeşleşmiş bütün hayatım var. O eğitimin ustalarını, rahmetle, minnetle, hayranlıkla, sevgiyle anıyorum. Biz onlar kadar başarılı olamadık.

Zaman Gazetesi, Turkuaz Eki, 02.10.2005

Beşinci Bölüm

RAMAZAN KÜLTÜRÜ

YOKSULLAR BİZİ BEKLİYOR

Mustafa KUTLU

Yoksullar bizi bekliyor. İzbelerde, harabelerde, barakalarda, küflü-nemli karanlık odalarda bekliyorlar. Naylon çadırlarda, toprak damlı evlerde, kuş uçmaz-kervan geçmez yerlerde ve şehrin göbeğinde.

Kanlı gözlerini ufka dikmiş, bir heykel gibi hareketsiz, sessiz, dalgın bekliyorlar.

Bebeler açlıktan ağlıyor, anaların gözpınarlarından yaş yerine kan akıyor.

Çocukların dargın bakışlarından çelik parıltılar fışkırıyor. Babalar yumruk sıkıyorlar ve askerdeki oğullar gökyüzünde bir turna katarı arıyor. Dedelerin ağzı kapalı. Nineler ses vermiyor. Gelinler yaslı.

Ve çelimsiz genç kızları dengesiz beslenme, akrabaları borç, komşuları ağıt bekliyor.

Köşebaşlarında, çamurlu ıssız sokaklarda, karın, yağmurun ve gökdelenlerin arasında, dağ başlarında, tarlalarda, kapısına kilit vurulan atelyelerin önünde bekleşiyorlar. İşsiz, umutsuz, aç, yorgun, hasta, küskün, sessiz ve kimsesiz.

Siz ey sağlıklı ve varlıklı olanlar.

Ey işleri tıkırında gidenler.

Ey karnı tok, sırtı pek, yüzü gülenler.

Ey seçim kazananlar ve koltuğa kurulanlar.

Ey dolar uçuranlar ve muslukların başını tutanlar.

Siz ey güç odakları, silah sahipleri, söz ustaları.

Beş vakit namazını cemaatle kılanlar. Gece teheccüde kalkanlar. Zikir ile coşup nara atanlar. Defalarca hacca gidenler.

Bir koyup beş kazanan tüccar, yağlı müşteriye yaltaklanan esnaf; aracılar, tefeciler, bankerler.

Ey mangalda kül bırakmayan siyasiler.

Bilim babaları, akademisyenler.

Emirle demiri kesebilenler.

Unutmayın.

Önümüz kış ve yoksullar sizi bekliyor.

Bir niyet, bir haber, bir adım.

Bir gülüş, bir kucak, baş yaslayıp ağlanacak bir omuz. Bir nefes, bir gölge, bir sığınak.

Evet bekliyorlar.

Sadece bekliyorlar.

Ezelden takdir edilen ateşten gömleği giymiş bekliyorlar.

Ağızlarını açsalar bir âh ile bulutları tutuşturabilirler.

Harekete geçseler yer yarılır, gök çöker.

Duaları da, beddualari da makbuldür.

Kaderin eli onları bekletirken sizi yürütecek.

Bekleyebilmenin ve yürüyebilmenin sınavıdır bu.

Rahmete gark olmuş bir güzel yolun bir güzel yolcusu olacaksınız.

Elbette bu halis niyet, bu salih amel, bu temiz kalp, bu atılan ilk adım sizi menzile ulaştıracak.

O menzil ne kutlu bir menzildir.

Orada başınızı gökyüzüne kaldıracak ve hilâli

Göreceksiniz,

"Aaa... Ramazan gelmiş" diyeceksiniz.

Ramazan sizi yoksullarla buluşturacak.
Şimdi, bugün, ertesi gün, ve her zaman, bir ömür boyu.

İşte o zaman
Bayram olacak.
Bayram.

(Yoksulluk Kitabı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004)

YENİ RAMAZANLAR

Sadık YALSIZUÇANLAR

Orucun, insanı varlık karşısında çırılçıplak soyan soruları uçuyor git gide. Yeni Ramazan'larda, benliği eriten ve insana alçakgönüllülüğü öğreten kavurucu sıcaklığa rastlanmıyor.

İnsanı sarhoş eden, bahar bulutu gibi kendinden geçiren edası yok Yeni Ramazan'ların. Fırın önlerinde, susamlı pide bekleyen mahmur ve merhametli yüzler çekiliyor artık.

Orucunu gizlice yiyen çocuklar, dedelerine fasulye şekerine karşılık oruçlarını satmıyorlar.

Etli pilav, komposto ve tiritli köfte pişirmiyor gelinler kaynanalarının gözetiminde.

İki katlı cumbalı, kâgir yapıların sofalarında tas tas cacık taşınmıyor Yeni Ramazan'larda.

Gazoz kapakları çakılı, samanlı toprak sıvalı, pardaklanmış duvarlara Kur'ân kıraatı sinmiyor sabahlara dek.

Kaynatası sabah mukabele için camiye gidene değin, gelinler eşikte sessizce beklemiyor.

Yeni Ramazan'lara, soykırımlarla, zelzelelerle giriliyor.

On beşinden sonra bir bayram telaşıdır gitmiyor.

Orucun, insanı, öğrendiklerinin tümünden soyan, cahilleştiren safveti tütmüyor artık.

Asabi tiryakilerin iftara yakın Muş tütününden cigara sarmalarına, sofranın bir kenarına istiflemelerine tesadüf edilmiyor.

Yürekleri yumuşatan, sinirleri gevşeten, insanı arıtan ve saydamlaştıran bir rüzgâr esmiyor, Yeni Ramazan'larda.

Rahman'ın nimetlerini bir çağlayan gibi indirdiği bu ayda, pazarlarda ucuz sebze meyve bulabilmek için eziliyor insanlar.

Teravih sonraları, Selçuklu hamamına gidip, hasır iskemleli, havuzlu Kısmet Çayevi'nde karanfil kokulu çaylar içilmiyor artık.

Yoksul kapılara gizlice erzak torbaları bırakılmıyor Yeni Ramazan'larda.

Üzerinde reklâm klişeleri bulunan 'süpermarket' torbaları taşınıyor ekranlarda.

Ne güllacın tadı var, ne tandır ekmeğinin adı kaldı.

Çarmuzu Mahallesi'nde her gün bir evin salonunda teravih kılmıyor teyzeler, nineler...

Yeni Ramazan'larda sabahları, kendisini ve ötekini göremeyen karanlık çehreler koşuşuyor caddelerde.

Duraklarda bir itiş kakış, bir hırgür...

Hakikatsiz sözler uçuşuyor ekranlarda, mikrofonlarda.

Hafız Ahmed'in yatsı ezanı öncesi, davudi sesiyle okuduğu kasideler çekildi birer birer hayatımızdan.

Ne kahvenin tadı kaldı, ne sohbetin adı var...

Kimi kimsesi olmayanlarsız sofralardan eser kalmadı.

Ne mahalle ve sokak, ne konu komşu sıcaklığı var Yeni Ramazan'larda.

Yasak savar gibi, gösteriş olsun için veriliyor iftarlar...

Mesaide uyuklamamak için gecenin bereketinin biriktiği sahura kalkılmıyor.

Her yıl Ramazan biraz daha eskiyor ve Eyüb'de, Samanpazarı'nda zaman zaman yüzünde bir nişane gösteren ışıl ışık bir güzellik hayali halinde geziniyor aramızda.

Zaman Gazetesi, 01.12.2000

BİR RAMAZAN MEDENİYETİ SENFONİSİ

Yusuf KAPLAN

Ramazan'ı müziksel bir dille açıklamak, onu müziğe indirgemek olarak anlaşılmamalı. Ramazan'ı en iyi müziksel bir dille ifade edebileceğimizi düşündüğüm için onu eşsiz bir anlam, aşk ve coşku senfonisi olarak tarif ve tasvir ediyorum. Anlam, epistemolojik olana ve alana; aşk ontolojik olana ve alana; coşku ise fenomenolojik olana ve alana tekabül ediyor; böylelikle Ramazan'ın hayatımızın koordinatlarına nasıl bir müdahalede bulunmuş olduğunu görüyoruz.

Düşündük mü hiç: Ramazanları sadece insanlar mı neşeyle, coşkuyla karşılar, solur ve yaşar? Bence hayır. İslâm'ın hediyesi olan rahmet, bereket, mağfiret ve kardeşlik iklimi ramazanları sadece insanlar değil, bütün varlıklar aynı coşku, şölen ve törenle karşılar, aynı heyecanla solur, kutlar ve yaşarlar.

Ramazan, tüm insanların, hayvanların, bitkilerin yani kâinattaki bütün varlıkların hem kendileriyle, hem de birbirleriyle "kendilerince konuştukları", dile geldikleri, herkesin, her varlığın aynı "kozmik dans"a, müziğe kendi diliyle, kendi şarkısıyla katıldığı bir senfoni'dir; büyük bir aşk ve bütünleşme senfonisi: Bütün varlıkların birbirlerinin varlıklarını, kokularını, renklerini hissettikleri, Ramazan'a kadar farkedemedikleri gerçekliklerini farkettikleri; bütün varlıkların kendi dilleriyle Yaratıcı'ya yöneldikleri kudsî bir aşk, hürriyet ve coşku senfonisi.

İnsan ancak Allah'a bağlandığı zaman hür olduğunu, varolabildiğini, diğer insanları, varlıkları hatırlayabildiğini, onlarla "aynı dil"i konuşabildiğini, sorunlarını paylaşabildiğini, sorunlarına sahip çıkıldığını, Allah'ın rahmet, mağfiret ve sevgisine mazhar olabildiğini fiilen ve de en çok bu ilâhî senfoninin görkemli bir şekilde "sahnelendiği" Ramazan'da anlayabiliyor.

Ramazan, hem insanların, hem de bütün varlıkların bir anda harekete geçtikleri; neşe, coşku, aşk ve heyecanla doldukları, donandıkları; Yaratıcı'yla bütünleştikleri, sadece O'na boyun eğerek özgürleştikleri büyük bir senfoni armağan ediyor bize.

Oruçlu insanın ontolojik olarak sadece KENDİ hayatı, kendi hayatının akışı değil; aynı zamanda diğer insanlarla, doğayla, nesnelerle kurduğu ilişkisi, iletişimi ve etkileşimi de -ilk oruçla birlikte- çok açık, net, görünür, hissedilir biçimde değişiyor.

İlk oruçla birlikte Ramazan, hayatın koordinatlarına müdahale ediyor ve kendi kurallarına göre yeniden belirliyor hayatımızın koordinatlarını. Dünyayla, insanlarla kurduğumuz ilişki biçimi bir anda değişiyor: Mekânı ve zamanı farklı şekillerde algılamaya başlıyoruz: Topraktan bir kutsallık fışkırıyor sanki: Toprakla, doğayla, havayla ve zengin-fakir tüm müminlerle bütünleştiğimizi hissediyoruz. Oruçlu halimizle toprağı, doğayı, havayı başka türlü soluyarak ve koklayarak varlığını fark ediyor ve meleksileşerek aşkın bir düzleme geçiyoruz.

İftar ânı yaklaştıkça toprak, su, doğa, hava ve insanlarla kurduğumuz bu yeni ilişki biçimi gökkuşağının tüm renklerini, kokularını yaşatıyor bize: Mutfaktan gelen yemek kokuları, televizyonlardan gelen Kur'an tilâvetleri, içten sohbetler ve fırından getirilen Ramazan pidesinin mis gibi yaydığı rengarenk kokular, doğayla, havayla ve insanlarla kurduğumuz ilişkileri değiştiriyor: Ve böylelikle havayı, toprağı, doğayı yani gerçekliği fiilen yaşıyor, kokluyor ve duyumsuyoruz.

Oruç, insanın egosunu, arzularını, iştihalarını, dürtülerini başkalarının zor kullanmasıyla değil sadece kendisine kontrol ettiren ve böylelikle insanı özgürleştiren, insanî özelliklerini, imkânlarını ve zaaflarını keşfettiren; oruçlu olduğu her ân kendisiyle, arzularıyla hesaplaşmasını sağlayan ve sonunda insanı her bakımdan arındıran, olgunlaştıran; dünyaya, insanlara ve tüm varlıklara bambaşka bir gözle bakmasını mümkün kılan eşsiz bir anlam, aşk, coşku ve kardeşlik mevsimi.

İşte asıl senfoni bu. Ramazan medeniyeti senfonisi.

İnsan gerçekten de kardeşliğin, sevginin, dayanışmanın, barışın, kalbin, aşkın, coşkunun, ruhun, fethin, ilhamın, ihsanın, hülasa İslam'ın kadrini, kıymetini ve anlamını ancak bilek mevsimi'nin yerine yürek mevsimi'ni hayata geçiren Ramazan'da anlıyor ve Ramazan'da fiilen yaşıyor.

Evet Ramazan eşsiz bir anlam, aşk, coşku ve kardeşlik senfonisinin hem vasatı, hem de vasıtasını sunan sadece İslâm'a özgü, İslâm'ın ürünü bir medeniyet.

Bu senfoniyi, bu senfoninin ruh kattığı Ramazan medeniyetini tüm içtenlikle yaşayanlara, soluyanlara, dinleyenlere selam olsun. Ve bu senfoninin tüm müminlerin kalpten kalbe birbirlerine bağlanmasını sağlayan o ulvî iletişim ağıyla yaydığı anlam, aşk, coşku, kardeşlik, dayanışma, barış ve esenlik rüzgârları tüm insanlığı kuşatsın, sarsın, sarmalasın ve sarssın! Vesselam.

DAVULA, SAHURA, İFTARA DAİR

Ali ÇOLAK

Mübarek ramazanın ilk sahurunda, balkona çıkıp şöyle bir davulcuları dinleyeyim dedim. Çıkmaz olaydım. Davulcular yok mu? Var olmasına var da âhenk yok! Mütemadiyen aynı tonda, ne idüğü belirsiz, patlak, düzensiz, melodisiz gümbürtüler sarsıyor ortalığı...

Yazık ki artık davulcular davulcu değil. Bunlar, ramazanları vesile bilip parsayı toplamak isteyen fırsatçı taifesi. Tamam, çocukluğumuzdan az biraz hafızamızda kalan mânili, cümbüşlü davul ziyafetlerini beklemiyoruz; ama yine de birazcık olsun üslûbu, âdabı yok mudur bu işin! Yok... Tokmağı davulu kucaklayan çıkmış sokağa. Ha, 'Suçu bütün bütün davulculara atmayalım; mevsim kıştır, havalar yağmurlu. Davulun derisi ıslanıp su yutuyor. Islak deri de âhenkli ses çıkarmıyor.' diyebilirsiniz. Doğrudur; ama bu mazeret nâehil davulcu milletini ne kadar temize çıkarır? Sözün kısası, sahurlarda bizi uykunun baygın denizlerinden sıçratıp kendimize getiren o ahenkli nağmeleri ebediyen kaybettik. Eh, zaten çalar saatler, cep telefonları o vazifeyi daha medeni yollarla görüyor artık!

Davulculardan şikâyetle söze girdik, lâkin asıl mesele bu değil. Söylemeye dilim varmıyor; ama bu kış ramazanları ağız tadında bir oruç keyfi yaşatmıyor insana. Günler zaten bir tutam, bakmışsın öğlen olmuş; öğleni buldun mu gerisi bağlasan durmaz. Acıkmak yok, susamak yok! Oruç çocuk oyuncağı... Nerede o

haziran, temmuz oruçları! Günler bir asır, sıcaklar kavurucu... Daha güneş tepeye gelmeden ağzın dilin kurur, miden başlar kemirmeğe. Saat dersen bir adım ilerlemez. Mevsim yazdır, meyvenin bin bir türlüsü etrafına dizilmiş, gözünün içine bakıp işvelenmektedir. Gün tepeden sallandı mı ağzın iyice keçeleşir, miden yapışır, vücudun pelteleşir, canın çekilir; başında bir uğultudur peydahlanır; gözlerin kararır, dudakların çatlar... O sıra bir yudum su dünyalara değişilmez bir nimet olur. Derken, gözlerinin önünde şırıl şırıl akan musluklar, billurdan pınarlar belirmeye başlar. Top sesini yahut ezan sadasını duyar duymaz, elini uzattığın su bardağı ile yeniden bir hayat bağışlanıverir. İşte orucun bütün lezzeti ve keyfi burada; bu bir yudum suya ve bir kara zeytin tanesine duyulan hasrettedir. Adamakıllı acıkmadan, susamadan akşamı bulduğumuz için iftarların da zevki olmuyor doğru dürüst. Sahur, hakeza... Nasıl olsa acıkmıyoruz diye özene bezene sahur da yapmıyoruz artık. Belki de hiç kalkmıyoruz sahura. Tabii hanımlar için bulunmaz nimet; bir kahvaltı hazırlamakla işi kotarıveriyorlar. Annelerimizin, ninelerimizin günler, aylar süren ramazan hazırlıklarından da eser yok. Sahurlara has çorbalar, börekler, erişteler, dolmalar, sarmalar, hoşaflar çoktan tarihe karıştı.

Davulcular, kış oruçlarının tadı tuzu, ev hanımlarının kolaycılığı derken madem memnuniyetsizliğimizi aşikâr ettik, bir de gazetelerin ramazan sayfalarına dokunalım da tam olsun. Aman Allahım, onlar büsbütün fecaat! Ramazanın ilk günü baktım, bütün gazetelerde hususi sayfalar... Eh güzel! Güzel de ne var ramazana dair? Hiçbir şey!.. Sağlıklı zayıflama usulleri, yalan yanlış evliya menkıbeleri, Bektaşi fıkraları, camiler, türbeler; oradan buradan aşırma bilgi kırıntıları... Dil, üslup, Hak getire! Nerede o güzelim ramazan edebiyatı? Eski devirlerin gazetelerinde edebiyatçıların kaleminden çıkma nefis yazılar neşrolunurmuş. Ahmet Rasim'in, Refik Halid'in, Ercüment Ekrem'in, Halide Nusret'in yazdıklarını okurken

kendinizi tadına doyulmaz bir ramazan ikliminde bulursunuz. Bizim gazetelerde böyle metinler aramak boş hayal!

Velhasıl azizler, ne davulunda ne sahurunda ne de edebiyatında bir zevk, bir keyif var bu ahir zaman ramazanlarının. Mesele kışta değil tabii; değişen, başkalaşan hayatımızda. Ömrümüz olursa yaz ramazanlarını da göreceğiz elbette. Herhalde onların da bütün lezzeti uçup gitmiş olacak; yalnız zahmeti kalacak. Allah sonumuzu hayreylesin. Biz yine de ağzımızın tadıyla orucumuzu tutup sevabını bol eylemeye bakalım.

(Bir Bahçe Düşü, Ötüken Yayınları, İst. 2005)

Altıncı Bölüm

RAMAZAN HÜZNÜ

GÜLE GÜLE RAMAZAN PİDESİ!

Ali ÇOLAK

Ramazan günlerinin sokaktaki en bâriz rengi nedir diye sorsalar, tereddüt etmeden derim ki fırınların önünde uzayıp giden pide kuyruklarıdır. Öyle şenlikli, öyle tatlı bir bekleyiştir ki o, uzaktan temaşası bile insana zevk verir.

İftara yarım saat kala zengin fakir, çoluk çocuk bütün ahâli, günün yorgunluğunu unutup fırın önlerinde kümelenir. Ramazanın bir rüknünü eda ediyor gibi sıraya geçilir ve üzerinde dumanı tüten pidelerin tezgâha düşmesi huşû içinde beklenir. Şurası bir gerçektir ki başka hiçbir zaman, hiçbir kuyrukta insanlar bu kadar uysal, bu kadar saygılı ve telaşsız beklememiştir. İçeride gündüzden kalma soğuk pideler, ekmekler dizili olduğu halde, işi pek acele olanlar dışında kimse onlara itibar etmez. Gözler, varsa yoksa fırından yeni çıkacak dumanı tüten pidenin üzerindedir. Sırası gelen, uzun bir bekleyişin sonunda muradına ermiş olanlara mahsus memnuniyetle o mübarek nimeti kucaklar ve adeta koşarak evinin yolunu tutar. Sıradakilerse gözleri saatte, on dakika kaldı, beş dakika kaldı diyerek ezan saatini kollar ve tezgahın önüne ulaşacakları mutluluk anını beklerler. Herhalde pide kuyruğunda geçirilen bu sükûnetli sabır dakikaları da oruç ibadetinin bir cüz'ü telakki edilir ve murada erildiğinde manevi bir haz yaşanır. Böyle olmasa hangi mecburiyet günün bütün telaşına, yorgunluğuna rağmen insanları yaşta kışta fırın önlerinde bekletir! Ahalinin bunca iştiyakı, iftar saatine doğru yaşadığı halsizliğe rağmen upuzun kuyruklara girip sabırla fırından çıkacak

pideyi gözlemesi, akılla, mantıkla izah edilecek işlerden değildir. Bana öyle gelir ki bir gün fırınlar pide yapmaktan vazgeçecek olsa, orucun rükünlerinden biri eksik kalacaktır.

Ramazan pidesi dediğiniz nimet de bildiğimiz ekmek hamurundan yapılır. Onun gördüğü vazifeyi, pekâlâ on bir ay alıp evimize götürdüğümüz somun ekmeği de görebilir; ama öyle değil işte. Ramazan günlerinde akşama kadar değirmeni boşa dönüp duran midemiz; hamurlu ekmek yerine hafif, incecik, çıtır çıtır pideyi özler. Ağzımız, o burcu burcu kokan karacık çörekotunu, o kızarmış susam tanelerinin lezzetini bekler. Pideyi pide yapan, alelâde hamuru ekmekten öte bir nimet haline getiren de bu çörekotu ve susam taneleri olmalıdır. Fırından bir gazete parçasına sarıp alelacele eve getirdiğimiz pideler, sofrada tereyağı, tulum peyniri, bal ve reçel sürüldüğünde dünyanın en tatlı, en leziz, en vazgeçilmez nevalesi olur ve başka hiçbir nimet, hiçbir ziyafet bu lezzetin yerini tutmaz, tutamaz. İşte bu tarifsiz lezzettir ki o uzun bekleyişlerin bütün külfetini alıp götürür.

Sayılı günler geldi geçti. Ruhlarımıza olgunluk, gönüllerimize yumuşaklık, içimize ferahlık veren ramazan vedâya hazırlanıyor. Teravihler, iftarlar, sahurlar gibi ramazan pidesi de ayrılık gününü bekliyor. Ramazan günleri dışında da pide yapan fırınlar vardır; ama pidenin bütün tadı, bütün büyüsü ramazanda, iftar saatinin o âsûde anlarındaki bekleyişlerde gizlidir. Bu saadeti henüz yaşamamış yahut ihmal etmiş talihsizler varsa bugünden tezi yok, iftar saatinden önce bir fırının önünde kuyruğa girmeli, ahalinin huşû içinde idrak ettiği o ânı yaşamalıdır. Pidenin asıl lezzeti yemesinde değil, o uysal bekleyişten sonra kucaklayıp sıcaklığını hissede ede sofraya getirmesindedir. Kanaatimce, bu saadeti yaşamadan geçirilecek ramazanın bir rengi eksik kalacaktır.

Uğurlar olsun, oruçlu günlerin hoş kokulu, ince ve gevrek lezzeti ramazan pidesi! Bir dahaki ramazana kim öle kim kala...

(Bir Bahçe Düşü, Ötüken Yayınları, İst. 2005)

VEDASIZ UÇAN KUŞ GİBİSİN

Nihat DAĞLI

'Ey sevgili, en sevgili!'

Şairin sonraki sözünü söylemeyeceğim. Bu sana haksızlık olur.

Sevenlerin gündüzünü gece yapan nazlı sevgililer gibi, karalar bağlatmıyorsun. Nazlı olmaman, değerini, sana olan özlem ve arzuyu eksiltmiyor, aksine her seferinde daha çok bekleniyorsun.

Seninle olan buluşmaların sayısı arttıkça, sevgililerinin gözünde daha çok büyüyorsun. Kuru kara bir Leylâ'ya olan sevgi vuslatla eksilirken, her gelişinle sevgin daha da gürleşiyor. Geçmiş zaman gelişlerine gönlünü kaptıranlara, bugünkü gelişlerinle, daha çok 'hey gidi günler!' dedirtsen de, yine de iyi geliyorsun.

Sevenlerini yanılttığını hiç görmedim. Godot'yu bekleyenler gibi, cevapsız kalan soruların boşluğuna düşmüyorlar. Çıkıp geliyorsun her sefer. Sensizlikte soğuyan kalpleri gelişinle ısıtıyor, yeniden onlara bir dirilik katıyorsun. Sana o kadar inanıyorlar ki, üç ay öncesinden yolunu gözlüyorlar.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da geldin. Karların düştüğü bir zaman aralığında kapıları çaldın. Gecelerimize, alışkanlıklarımıza, sözlerimize, niyetlerimize dokunuşunla bir başka şeye dönüştük. Kalbimiz daha çok konuşmaya başladı, susup onu dinler hâle geldik. İçimizdeki iyiliklerin köklerine su yürüdü. Hafif bir serinlik yayıldı içimizde. Bakışlarımızı dıştan içe çevirdik. Derinlik kazanan bakışımız bir başka evrenin kaygılarına tutuldu. Metropollerin kalabalığında yankılayıp duran sesinle, gözlerimize

çaldığın aydınlıkla yollarımız kısaldı; günlerimiz başkalaştı; işlerimiz kolaylaştı. Her sahurda ellerinle okşanan gönüllerimize iftar öpücüğü kondurdun. Sofralarımızdan, nefsimizle olan mücadelede galip gelmiş olmanın sevinciyle kalktık. Her yenilenen sahurda sana daha çok yaslandık.

Çocukluğumu, o zamanki gelişlerini, yakıcı bir güneşin altında nefsin dayatmalarını, kendini dayatan susuzluk ve açlıkları hatırladım. Zor birlikteliklerdi... Seninle olmak, çok daha fazla bedel gerektiriyordu. Ondan mıdır nedir, geçmiş zaman gelişlerin, çok daha fazla derinden hissediliyordu. Galiba bundan olsa gerek, o mevsimlerde seninle olanlar, bugünkü gelişlerinle tatmin olmuyorlar.

Sanki haklılar. Gelişinle gidişin bir oluyor!

Söyler misin, niye böyle oluyor?

Niçin bu kadar kısa tutuyorsun birlikteliğini?

Sana yakın kalpler taşımıyor muyuz yoksa?

Sözlerinle konuşmayan zamanların çocuklarıyız. Şairin dediği gibi, 'Son sözlerinmiş meğer / Kırgın ve küsmüş gibi yeryüzü alfabesinden / Çekilen ses / Yarım yamalak vedasız uçan kuş' gibisin.

(Elveda Oblomov -Bir Aşk Yürüyüşü-, Nil Yayınları, İstanbul 2002)

ELVEDÂ ŞEHR-İ SAADET, GİTTİ NİMET ELVEDA!

Burhan EREN

Üç gün sonra huzur ve sevinç ikliminden çıkıp bayrama erişeceğiz. Oruç sevincinin yeşerdiği her mümin kalpte Ramazan'a veda etmenin burukluğu var. Mahyalardaki 'Elveda yâ Şehr-i Ramazan' cümleleri, müezzinlerin okuduğu elveda kaside ve ilahileri bu kutlu aydan ayrılışın hüznüne tercüman oluyor.

Bu gece Kadir Gecesi. Ramazan boyunca içimizi ve dışımızı saran ulvi duyguların, dinî heyecan ve sevincin bütün bütün serpilip en üst noktasına çıktığı gece... Ramazan'ın artık sonuna gelindiğini haber verdiği için de bir o kadar hüzünlü... Ramazan coşkusunun, oruç sevincinin yeşerdiği her mümin kalpte Ramazan'ı uğurlama, Ramazan'a veda etmenin burukluğu bir haftadır yaşanıyor aslında. Minarelerin arasındaki mahyalara düşülmüş 'Elveda yâ Şehr-i Ramazan' cümlesinin bıraktığı hüzne, teravih namazının sonlarında müezzinlerin okuduğu elveda kasideleri ve ilahileri ekleniyor, böylece bir yıllık ayrılığın hüzünlü habercisi oluyorlar.

Gündüzünden gecesine, iftarından sahuruna bütün bir ayın her köşesini hoş âdetlerle süsleyen kadim Ramazan geleneği, bütün mümin ruhların İlahî neşeyle durulandığı bu güzel aydan ayrılışın hüznünü birbirinden güzel formlarla dillendirip zenginleştirmiş. Geleneksel cami musikimizin Ramazan ayında icra edilen örneklerinden olan elveda kasideleri ve ayrı ayrı makamlarda bes-

telenmiş elveda ilahileri bunun en güzel örneklerini oluşturuyor. Eskilerin neredeyse bütün camilerde Ramazan'ın son on gecesinde dinlediği, bizim ise bugün geleneksel dini musiki formlarını aslına uygun ve yetkin bir biçimde icra eden az sayıdaki müezzin ve müzisyenden dinleyebildiğimiz bu elveda kaside ve ilahileri ile çoğumuzun karşılaşma imkanı maalesef çok az.

Kadim Ramazan geleneklerinin birçoğu kaybolup gitmiş, bir kısmı bugün büyük camilerin çevresinde ve şehir meydanlarında 'Geleneksel Ramazan Eğlencesi' adı altında ve tam bir arabesk kültür içinde tüketime tahvil edilmiş olsa da, bozulmamış kimi örneklerin, az sayıdaki özel mekanlarda, yine az sayıda yetkin kişi tarafından devam ettirildiğini görüyoruz. Bu yüzden, pek çok Ramazan geleneği gibi, elveda kaside ve ilahilerini de 'nerede o eski Ramazanlar' hayıflanması içine katmak gereksiz. Çünkü gözleri bu satırlar içinde gezinen yüzlerce kişi, daha dün akşamki teravih namazında, müezzinin okuduğu elveda kasidesini dinlediğinde yüreğinin burkulduğunu, sessiz sessiz gözyaşı dökenlere, kendini tutamayıp hıçkırıklara boğulanlara şahit olduğunu hatırlayacaktır. Yanda, Ramazan'ın son on gününde elveda kaside ve ilahileri okuma, Ramazan'ı güzel sözler ve bestelerle uğurlama geleneğinin devam ettiğine örnek olarak bir haber; bu ayrılığın, ayrılığı anlatan ilahi ve kasidelerin mümin gönüllerde nasıl karşılık bulduğuna ilişkin de, biri eskiden, biri günümüzden iki yazarın Ramazan anılarını aktardıkları yazılarından küçük bölümler bulacaksınız.

Evet, üç gün sonra Ramazan'dan, bu huzur ve sevinç ikliminden çıkıp bayrama erişeceğiz. Biz de eskilere uyarak, bize yeniden can verip dirilten, gönlümüzü, günümüzü ve soframızı bereketlendiren bu kutlu ayı, eski bir elveda kasidesinin beytiyle uğurlayalım: "Elvedâ şehr-i saadet, gitti devlet elveda / Elvedâ şehr-i hidayet, gitti nimet elveda!"

Havada bir yas kokusu var

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: "Dün gece minarelerden 'elveda' sesleri duyuldu. O zaman anladım ki mübarek ayın sonundayız. Çocukluğumda Ramazan'ın yirmisinden itibaren beni garip bir hüzün kaplardı. Oyunlarıma bir neşesizlik, çalışmalarıma bir isteksizlik gelirdi. (...) Vakıa bi zamanlar salih, abit Müslüman evlerinde Ramazan'ın son günleri, bir hastanın sekerat demleri kadar müellimdi. Sanki herkeste aile rüesasından biri ölüm döşeğine yatmış gibi bir his hasıl olurdu. Teneffüs edilen havada mukaddem bir yas kokusu sezilirdi. Ve camilere gidip ağlanırdı. Oraları hüzün ile taşan gönüllerin alabildiğine boşandığı yerlerdi."

Ahmet Turan Alkan: "Özellikle Ramazan'ın ortasını geçip on altıncı oruca niyet edileceği gün, teravih namazının yirminci rekâtından sonra, cemaati soluklandırmak maksadıyla okunan 'şugul'ün nakaratındaki 'Elvedâ, elvedâ şehr-i siyâm elvedâ' sözlerinin cemaati nasıl müteessir ettiğini hatırlayanlar çıkacaktır. Ramazan'ın ilk yarısında 'Merhaba, merhaba şehr-i Ramazan merhaba' coşkusu cami kubbelerinde gümbürderken yolun yarısının kat edilmesinden sonra başlayıveren 'elveda' faslı, Ramazan'a doyamayan samimi gönüllere girân gelir, hatta bazı mescitlerde Ramazan'ın son on gününe kadar kasd-ı mahsus ile 'merhaba' terennümüne devam olunurdu."

Zaman Gazetesi, Turkuaz eki, 30.10.2005

Yedinci Bölüm

BAYRAMIN RENKLERİ

BAYRAM DÜŞÜNCELERİ - I

M. Fethullah GÜLEN

Ramazan öncüsü, hayırla, bereketle gelen aylar, sessiz, sâkin; fakat dolu dolu bir feyzin taşıp bütün gönülleri saracağı mübarek günlerin ufukta olduğunun emareleri ve işaretleri gibidirler. Her inanmış gönül, bu ayların ilk günüyle Ramazan sath-ı mâiline girdiğini duyar, yaşar ve birkaç adım ileride kendini bekleyen bir bereket ayını olabildiğince değerlendirebilmek için şimdiden, sesi-soluğu ve sergileyeceği kulluğu itibariyle bütün duygularını bir kere daha gözden geçirir.. sanki gözleri henüz uykudan uyanmamış ve yapılacak iş, seslendirilecek mevzû ile konsantrasyon sağlanamamış da, bir kısım mırıltı ve sayıklamalarla, bu büyük iş ve kudsî teveccühün mûsikisini bulma, ritmini yakalama gayretini gösteriyor gibi olur.

Gönüller, bitevi heyecanla dolup, ruhlar da kıvamını bulunca, bu üst üste şafaklar değerindeki günlerin arkasından hilâl remziyle, fakat dolunay gibi Ramazan doğuverir. En tatlı yeller gibi inşirâhla eser.. eser gönüllerimizi sarar, canlarımızı, tenlerimizi ipekler gibi okşar geçer ve tıpkı bahar yamaçları gibi gözlerimizi güzelliklere uyarır, gönüllerimizde yükselme arzusunu coşturur.. ve şelâleler gibi, sinelerimize yumuşak, tatlı bir ürperti salar.

Nihayet bir aylık misafirlik biter, bin bir vâridatla gelen Ramazan da gider, gider, ama onun getirdiği ışığa uyanmış ve dirilmiş ruhlar, sürekli düşünmüş ve haşyetle ürpermiş gönüller, vuslat arzusuyla yollara dökülmüş ve köpürmüş vicdanlar bu defa da

bayramın sımsıcak günleriyle kucaklaşırlar. Evet, kendilerini denize salan insanların bir müddet sonra dört bir yandan su ile sarıldıklarını duyup hissetmeleri gibi, biz de üç aylardan sonra, kendimizi bayramın rengârenk ikliminde, huzur ve itmi'nan tüten atmosferinde buluruz. Bulur ve onu bütün duygularımızla hisseder, bütün benliğimizle yaşar ve mahiyetimizin bütün rükünleriyle paylaşırız.

Hemen bütün inanmış gönüller, bayramlardaki namazlardan, tekbirlerden, fıtır sadakalarından, kurbanlardan ve ziyaretlerden birer girizgâh birer hayal çıkışı bularak, tıpkı içleri rüzgârlarla dolmuş yelkenler gibi tatlı tatlı hülyalar âlemine doğru kaydıklarını sanırlar. Evet, bayramlardaki umumî hava, ses, söz ve davranışların sihriyle, insan kendini, uçan balonlar üstündeymiş de, yerden yavaş yavaş yükseliyor, bulunduğu yerden uzaklaşıyor gibi tahayyül eder ve bayramların garip bir füsunla üzerine boşalttığı ışıklar altında hep büyülü yaşar.

Bayramlarda geçmişi, geleceği, hâli içiçe duyar ve zevk ederiz. Mâbedlerden yükselen seslerde, ziyaret ettiğimiz evlerde ve öptüğümüz mübarek ellerde, âdeta birer sihir varmış da, bizim hafif dokunmamızla, geçmişe bir sürü menfez birden açılıyor gibi olur.. derken kendimizi eski bir mescitte; dedemiz, dedemizin dedesi ve onun da dedesiyle aynı safta oturuyor gibi görür. O gün üzerinde dudaklarımızı gezdirdiğimiz tertemiz ellerin tedaîsiyle, üstüste, arka arkaya dünya kadar mübarek ellere yüz sürmüş olmanın sevincini yaşarız. Sarılıp kucakladığımız her dost ve ahbâbı bağrımıza basarken, çok eski ve daha eski ondan da eski devirlerde yaşamış yakınlarımızı da aynı anda sinemize bastırıyor ve kokluyor gibi oluruz; oluruz da bayramın içinden sızan her düşünce, her tasavvur, her söz ve her davranışla, zamanın aydınlık dilimlerinden biri dirilir gelir, bütün ufkumuzu sarar, bizim olur, benliğimizde yaşar, herkese hayalinin vüsati nisbetinde bir "ba'sü ba'del-mevt" nümûnesi bahşeder geçer.

Bayramlar, şanlı soyumuzun ve mübarek kökümüzün gelip bize ulaşan mûsikileşmiş uğultularıdır. Bu uğultuların büyüsüyle çok defa, ulaşılması imkansız âlemlere ulaşır, her yere rüya kolaylığı ile girer, her tarafı hayal süratiyle dolaşır ve pek çok zamanı katlar, birbirine giydirir, iç içe yaşarız. Evet, kendimizi Ramazan'ın sihirlerine kaptırabildiğimiz ölçüde, âdeta geçmiş bütün ihtişamıyla canlanır, geriye gelir, bütün kayıplarımız dirilir, bütün yitirdiklerimiz yeniden bizim olur. O eski dupduru günleri bir kere daha soluklar, ciğerlerimize çeker, eskinin gürül gürül çeşmelerinden kana kana su içer ve başka bir âlemde dolaştığımızı sanırız. Hem o kadar derince ve o kadar kendimizi salmışcasına sanırız ki, âdeta bütün mezardakiler dirilir.. bütün çürümüş, dağılmış nesneler derlenip toparlanıp cana gelir.. parçalanıp şuraya-buraya saçılmış eşya birleşir, bütünleşir.. ömrümüzün zaman dilimleri gelip bir kere daha ruhumuzu kucaklar ve dün yaşadığımız, bugün de yaşıyor olduğumuz en derin, en engin zevklerin yanında, hâtıra katmanlarıyla öyle büyüleyici rûhânî hazlara ulaşırız ki, artık ulaşılan bu noktada lezzet ve zevk unsurları, tıpkı rüyalarda olduğu gibi niyetlerimize, düşüncelerimize, gönüllerimize göre durmadan değişir, arzu ettiğimiz şekilde yenilenir, istediğimiz hâli alır ve bir iken bin olur. Her gördüğümüz, her duyduğumuz, her hissettiğimiz şey akıl almaz bir büyü ile şekilden şekile girer; bu sayede biz de, bir histen, bir düşünceden, bir zevkten bir başka hisse, bir başka düşünceye, bir başka zevke geçer ve hayatımızı televvünler içinde sürdürürüz.

Bayram şafağı söküp minarelerin başında temcidler tınlamaya başladığı ve her yanda lâhûtîliğin tütüp durduğu dakikalarda hülyalarımızı coşturup köpürten öyle sırlı şeyler duyarız ki, bunlar alır bizi derinlere, derinlerden de daha derinlere götürür ve gönüllerimize hiçbir zaman söylenemeyen ve bir şeyler anlattıkları hâlde katiyyen ifade edilemeyen, hele gündelik lisanla asla anlatılamayan en mahrem duyguları fısıldarlar.

Evet, Itrilerin, Dede Efendilerin duygu ve düşüncelerinden birer usare gibi süzülüp gelen ezanlarımız, temcidlerimiz, tekbirlerimiz ve tehlillerimizdeki hava, üslûb ve estetik, milletimizin deminin, damarının, kalbinin mübhem, çok buudlu bir sesi ve husûsî bir lisanıdır. Duygularımızın ifadesi ve gönüllerimizin mûsikisi olan bu ürperten, bu coşturan ses hevenkleri, ruhlarımıza âdeta, zaman üstü ve ötelerden gelmiş söz zemzemeleri gibi te'sir eder.

Bazen müezzinin komut veriyor gibi peşipeşine çığlıkları, bazen imamın ayrı bir fasıldan semâvî nağmelerle inlemesi, bazen bütün cemaatin koro hâlinde gürlemesi o kadar mehîb, o kadar ürpertici ve o kadar bizdendir ki, hemen hepimiz mabedden yükselen bu sesleri mırıldanırken, upuzun ve şanlı bir geçmişi, hattâ ondan da öte, cihanşumûl bir gerçeği, ezelden ebede uzanan bir hakikatı bütün tazeliğiyle bir kere daha hisseder ve hazla geriliriz. Bilhassa bayram günlerinde mabed bize, o ipekler kadar ince ve yumuşak, kuş yuvaları kadar canlı ve sıcak havasıyla hep, duyguların safvetini, vücudun rahatını, ruhun itmi'nânını, yaşamanın gâyesini, hayatın mâcerâsını, milletimizin manâ köklerini, kültürümüzün temellerini, dinimizin ölümsüzlüğünü, dilimizin mûsikisini, hayata bakışımızı, dünya görüşümüzü, üslûb ve şîvemizi fısıldar ve gerçek insan olma yollarını gösterir.

Biz, hemen her zaman, mabedde uğuldayan bu sıcak sesler içinde, göklerin yere doğru eğildiğini, yerin gidip göklerle bütünleştiğini, yıldızların yerdeki çiçeklere göz kırptıklarını, çiçeklerin gök ehline gamze çaktıklarını ve bu iki âlem arasında sırlı ve sihirli gelip gitmelerin yaşandığını duyuyor ve görüyor gibi oluruz.

Herkesi kendi ruh ve hülya derinlikleriyle bir başka âlemlere çekip götüren bu ses, bu söz, bu görüntüler, inanmış sinelerde imrendirici güzellikleri, ürperten ra'şeleri, coşturan heyecanları ve dirilten soluklarıyla yankılanadursun, namaz bitip, semâvî seyahat da tamamlanıp mabede muvakkaten veda edilince, bu

defa da Hakk'dan halka "nüzûl" ediliyor gibi herkes bir başka derinlikle yeniden insanlara döner.. onlarla kucaklaşır, bayramlaşır ve mabed yoluyla mazhar olduğu vâridatı, bu kez de çarşıda-pazarda, ovada-obada, evde-işyerinde, mektebde-kışlada rastladığı kimselerle paylaşır. Bu suretle, saatlerle takdir edilmiş sınırlı zaman parçalarına, kalbin vüs'ati, ruhun zaman üstülüğü ölçüsünde sınırsızlık kazandırır, âdeta onu sonsuzlaştırır.. ve daha dünyada iken, ebediyet ve ötelerle ne kadar derinden derine irtibatlı olduğunu ortaya kor.

Yediden yetmişe bütün Müslümanların, bunca his, bunca hayal, bunca heyecan duyabilmeleri ve ruhlarında bu denli yankı uyarabilmeleri için, kim bilir başka yollarla ne kadar zamana, ne kadar düzenlemelere ihtiyaç hasıl olur. Ama, yine de bu semâviliğe vâsıl olabileceğine ihtimal veremiyorum. Zira bayramların neşe, sevinç, keyif ve şevk u tarâbı daha ziyade, yaşanılanla beraber yaşanılacağa da açık olan ukbâ buudundan kaynaklanmaktadır. Herkes bugün, duyup tattığıyla biraz da gönüllerinin fildişi kulelerinde duyup tadacağı şeylerin büyüsünü yaşar.. ve gelip geçici bu hayattan daha çok, iç dünyasına daha uygun, daha yumuşak, daha sıcak, muhakkak bir geleceğin düşleri arasında dolaşır. Aslında insan, bir bekleyişin çocuğudur. O, ömrünün büyük bir bölümünü, ümit ümit tüllenen bekleyiş yamaçlarında geçirir. Hemen hepimiz, özümüzdeki bir manâ ile sımsıkı irtibatlı olan bir cenneti bekleriz. Bu bekleyiş, bulduklarımızı, yaşadıklarımızı beğenmeme bekleyişi değil; bu bekleyiş, duyup tatma avanslarının çehrelerinde insan olma farklılığına, insan olma imtiyazına terettüp eden ve istîâbına tasavvurlarımızın dar geldiği ilâhî sürprizler bekleyişidir. Bayramlar, bunun haklılığını ve isabetliliğini, kalbin kadirşinas menfezlerinden ruhlarımızın derinliklerine fısıldayan telakatli lisanlardır!

* * *

Bayram, İslâmî duygu ve düşüncenin sızıp kâsesinden dışarıya çıktığı ve köpürüp her yanı sardığı bir buluşma günüdür. Bayramların içinde âdeta, bütün geçmişimiz uyuyor, sayıklıyor; uyanıyor ve geriniyor gibidir. Geçmişten bugüne, bize âit husûsiyetler bayramların genel havasına öylesine sinmiştir ki, bu mübârek günleri her idrâk edişimizde, benliğimizin derinliklerinde asıl duyduğumuz şey semâpeymâ olan o şanlı günlerimizdir. Gözlerimizi kapayıp bayramları dinlerken, râyetimizin göklerde dalgalandığı günlerin lezzetini bir kere daha duyar ve koskoca bir tarihi, daha doğrusu kendi ruhumuzu, kendi mânâmızı, kendi değerlerimizi bir kere daha yaşarız. Bu itibarla da bayram günlerinde âdeta, gönüllerin tasalarıyla zevklerinden meydana gelen bir armoniyi beraber dinler gibi oluruz.

Evet, bayram günlerinde vicdanlarımızda yer yer muvakkat tatlı bir hicran, zaman zaman da zevkli bir dâussıla duyar ve yaşarız. Şimdilerde bazı bayramlar bizim için, sanki hüzün ve zevk berzahında yaşanıyormuş gibi; bir yandan en ulvî hislerle ruhlarımızı coştururken, diğer yandan da gönüllerimize âdeta keder ve tasa pompalamakta.. evet, hemen hepimiz o günlerde hem sevinmek hem de ağlayabilmek için, ruhumuzun bütün derinlikleriyle açılarak, bir zamanlar kaybettiğimiz cennetlerin burukluğunu duyduğumuz aynı anda, ileride ulaşacağımıza inandığımız firdevslerin hülyâlarıyla da kendimizden geçeriz.. yani gözlerimiz bahar bulutları gibi yaşlar dökerken, ruhlarımızda da sürekli cennet yamaçları tüllenir. Evet, her şeye rağmen bayramların o cıvıl cıvıl hülyâ ve tahassür dolu canlılığı bize, sonbaharda da, kış ortasında da bulunsak, taptâze bir yeni bahar armağan ediyor gibi gelir. Hepimiz o aydınlık günlerde, tatlı bir hüzün, engin bir inşirah veya coşturan bir ümit, içimizi dolduran bir sevinçle yeniden diriliyor gibi oluruz. Oluruz da uğradığımız her yere, bizden evvel Hızır uğramış da seccâdesini sermiş gibi, kendimizi bir "ba'sü ba'de'l-mevt" atmosferinde buluruz.

Bayramlardaki nazlı sesler, ruhlardan kopup gelen tebessümler, her yerde genişletilmiş bir kardeşlik yaşanıyor gibi rastgele herkesle kucaklaşmalar, herkesle selâmlaşmalar, her yerde ikramlar, her bucakta ziyâfetler ve tıpkı toy-düğün gibi dizi dizi tes'îd merâsimleri ve görkemli şehrâyinler hep irâdelerimizin önünde cereyân eder ve bize âlemşümûl bir kardeşlik adına neler neler fısıldar!

Gönüllerimiz her zaman bayramları bir ihtiyaç hissiyle arar, biz de bu mübârek günleri bütün vâridâtıyla duymaya çalışırız.. tekbirlerle, tehlillerle coşar; istiğfarlarla iç âlemimizi yıkar, her yanda tütüp-duran neşe ve sevinçle kederlerimizi, tasalarımızı atar. Şifâhî irfânımızın bir buudu sayılan na'tlar, ilâhiler ve münâcâtlarla nefes alır-verir ve bu velûd günlerde daha ne güftesiz besteler dinleriz. Hele duyguları, düşünceleri açısından milletimizin mânâ kökleriyle alâkalı olduğu kadar, âile yapısı, yurdu-yuvası itibâriyle de bizim dünyamıza açık bulunanlar bu renkli zaman dilimini bir başka duyar ve bir başka hissederler. Obalarında çadır-çardak köşelerinde minderler üzerinde veya kerevetler üstünde, mütevazî evlerinde mangal veya sobalarının başında alçak minderler üzerinde, bahçelerinde ağaçların üfül üfül dalları altında yeşilin bağrında, evlerinin geniş bir odasında veya köşklerinin, yalılarının ferahfezâ salonlarında, yenilen yemek ve pastalarda, içilen çay, kahve ve şerbetlerde âdeta hep bayram duyulur, bayram hissedilir, bayram yenir, bayram içilir ve bayram soluklanır gibi olur. Bayramın o sımsıcak ve yumuşaklardan yumuşak ikliminde duyulan sesler, işitilen sözler, imanla doymuş ve oturaklaşmış gönüllere çarpıp geçerek gidip tâ şanlı geçmişimizin derinliklerine ulaşır ve orada bizi her biri cihan değerinde tedâilerle buluşturur!

Bayramların herkese açık o müsâmahalı saat ve dakikalarında her şeyde ayrı bir neşe ve sevince ulaşan çocuklar, gece yarılarına kadar bayram duygusuyla oturur-kalkar, bayram müsâmahasıyla güler-oynar; cıvıl-cıvıl seslerini duyurabilme emeliyle daldan dala seken ve her dalda çevresine ayrı bir nağme salan bülbüller gibi

yorulup bitkin düşünceye kadar akla-hayâle gelmedik oyunlar sergiler ve bizlere bayram içinde ayrı bir bayram daha yaşatırlar.

Bayramlar, bütün insanî münâsebetlere en pratik bir vesîle, bütün ledünnî zevklere en müsâit bir zemin, kitleler hâlinde sevişip-kaynaşmaya en münâsip bir vasat ve ebediyetleri duyup-yaşamaya da en elverişli bir sahne gibidirler. Hepimiz onun, o masmâvi dakikalarında, meşrû cismânî hazların yanında fikir ve his ziyâfetlerinden de nasîbimizi alır ve ruhu-muzun armonisini dinleriz. Hele ibâdet u tâatin duyularak edâ edildiği, tekbirlerin, tehlillerin her yanı sardığı ve bayram o kendine has havası, nazı, tadı ve şivesiyle gelip dalga dalga gönüllerimize aktığı, akıp ruhlarımızı uhrevîliğe garkettiği zaman, artık sanki bizi dünyanın fâni ve zâil yüzüne bağlayan kayıtlar bir bir çözülüyor gibi olur ve kendimizi âdeta bir başka derinliğin insanları sanırız. Sanırız da, yıllardan beri bayrama susamış gönüllerimize, bayramda neşeyle köpüren her dakika, sağnak sağnak rahmet gibi üzerimize boşalır; kurumaya yüz tutmuş ruhlarımızın her yanını sular ve sînelerimizin derinliklerinde uyuyan binbir ümit ve teselli çiçeklerine sûr olur, hayat üfler.

Biz, hemen her zaman, bayramları, inanmış insanların uhrevî zevkleri, köpük köpük iştiyakları, dinme bilmeyen merakları ve ölümsüz beklentileriyle karşılar, duyar.. ve kim bilir kaç zevki birden idrâk ederiz? Doğrusu inanan gönüllerin, bayramları yaşarken, tam olarak neler hissettiklerini, neler duyup neler düşündüklerini anlayıp söylemek mümkün değildir. Zira hayatın, ukbâ tecellileri içinde temiz sînelere boşalttığı hissi, zevki anlamak için en az o sîneler kadar bu gizli esintileri duyup yaşamak şarttır.

Bayramlarda mü'minlerin lâhûtîleşen dengeli hareketlerinde, vakarla tüllenen davranışlarında, mânâlı derin bakışlarında, vefâlı ve samîmiyet tüten sözlerinde hep cennet muhâverelerindeki o büyülü üslup sezilir. Evet, vazife ve sorumluluklarını yerine getirerek bayram zevkine ve bayram duygusuna uyanmış bu

insanlar, öyle bir olgunluk ve enginlik sergilerler ki, her zaman bakışlarında lâhûtî bir derinlik, hareketlerinde büyüleyen bir ciddiyet, sükûtlarında ürperten bir verâîlik ve tebessümlerinde de sımsıcak bir letâfet tüllenir durur. Hemen herkes derecesine göre bayramın bu sihrinden nasîbini almıştır ve her inanmış çehrede bunu görüp duymak da mümkündür. Mümkündür zira çoğu okumamış ve ciddi bir terbiyeden de geçmemiş bu insanlar, tekyenin, zâviyenin, mektebin, medresenin bütün vâridât ve müktesebâtını temsil ediyor gibi her zaman bir zenginlik sergiler ve bir rûhânî derinlikle oturur-kalkarlar. Bunların çoğu o kadar râbıtalı, o kadar îtinâlı ve o kadar yürektendirler ki, sanki bunlar sıradan birer insan değil de, her biri şanlı geçmişimizin bütün değerlerini taşıyan, tartan hassas birer terâzi ve asırlar boyu toplanıp bir araya gelmiş bir dünya hazînesinin billurdan canlı mahfazaları gibidirler. Onların davranış ve tavırlarında, üslup ve edâlarında Cennet meyvelerinin lezzetini, Firdevs yamaçlarının sükûnetini, Allah cemâlini müşâhedenin halâvetini duyuyor gibi oluruz. Onların her şeye derin bir alâka ile konup kalkan bakışları, her meselede sağlam düşünce yapıları, ruhlarının derinliklerinde hâlâ hayâtiyetini devam ettiren bir mânâ kökünün var olduğunu gösterir; gösterir ve gönüllerimize geçmişin gururunu, geleceğin de ümîdini fısıldar. Bu insanların hepsi, tevâzu ile onurun, mahviyet ile izzetin, emniyet ile hüznün, neşeyle temkinin halitası bir ruh hâletini paylaşır ve başka milletlerde görülmedik bir mükemmeliyet ortaya korlar. Bunların umûmî görünümlerinde hem ebedî bir millet olmanın gizli renkleri hem de Kur'ân'a uyanmış, Kur'ân dinlemiş olgun ruhların vakar ve ciddiyeti nümâyândır. Bunları bazılarımız hissetmesek bile, bu böyledir ve her zaman onların bakışlarından akıp ruhlarımıza dökülmekte ve sözsüz, bestesiz bir enstrümandan yükselen nağmeler gibi ruhumuzun derinliklerinde yankılanmaktadır.

BİR BAYRAMIN 'OLMAZSA OLMAZ'LARI

Ahmet Turan ALKAN

Bir bayramı dört başı mâ'mur bayram kılan şeyler vardır; olmazsa olmaz. Bugün, işte o şeylerden bahsetmenin yeri. Bayramın miftahı namazdır; illâ ki kılınacak. Gafletten, tembellikten veya düpedüz kayıtsızlıktan bayram namazını kaçırmış olanların bütün bayram günleri boyunca damaklarından silemedikleri o paslı pişmanlık burkuntusu tadını hatırlar mısınız?

Vâciptir; şer'an farz değil fakat farz kuvvetinde. Bir sene boyunca alnı secdeye değmemiş olanlarımızı bile işrak saatlerinde taze bir heyecanla yatağından koparıp soğuk sularla buluşturan, taze elbiselere büründürüp cami yollarına düşüren bir vecibe.

İmam efendi illâ ki bayram namazını târif edecek: "Aziz cemaat, bilmeyeniniz vardır, bilip de unutmuş olanınız vardır; en iyisi bir kere daha güzelce târif edelim"le başlayıp nihâyetinde "Ezcümle ey cemaat eskiler buyurmuş ki, iki salla bir bağla; üç salla bir yat, böylece akılda tutmak daha kolay olur."

İşin başka gönül veçheleri de var. Vakit namazına öyle pek aldırış etmediği halde Ramazan teravihlerinin tekini bile kaçırmamakla öğünenlerimiz için bayram namazı, otuz tane gülden mürekkep bir çiçek demetini bir arada tutan ve bağlayan zafer çelengi hükmündedir.

Tadını en çok, cemaate gecikip mescidde yer bulamadığı için o güne kadar hiç giymelere kıyamadığı ceketini çamura yatırıp bayram namazı için imama uyanlar bilir.

Miftahı namazdır!

* * *

Üstünde bir çatı, altında dört duvarıyla hane halkını sarıp sarmalayan bir dam olacak; illâ ki olacak. Bir bayram gününü evinden uzakta geçirenlerin gönül sızısı önünde hürmetle ürperelim. Yiğidin arkasını dayadığı kale, kadınlık iffetinin mahrem perdelerle nâmahrem bakışlardan esirgendiği yer, çocukların her sokak dönüşü karşılıksız bir muhabbet ve şefkatle tazelendikleri enerji kaynağı. İsterse çatısı akıyor olsun, isterse duvarları nemden kevgire dönmüş, isterse mutfağında yavan ekmekten gayrı nesne kalmamış olsun.

Ev, bayramın mekânıdır. Bayramın yeşerttiği yaşama sevincidir evlerden sokaklara dağılan.

* * *

Âdettir; bayram namazından çıkınca evvelâ câmi cemaati ile bayramlaşılır; illâ ki olacak. Büyük, küçük, yaşlı, genç denilmeden hizaya geçilip evvelâ imam ile musafaha edildikten sonra eli boşa gelen sona geçip ayakta dikilecek ve böylece genişleyen halka içinde selâm ve muhabbet teati edilecektir. Modern zamanlarda mahalle sâkinlerinin birbirini tanıması, en azından yüz yüze gelmesi için ne güzel fırsat!

Artık aceleye gerek yoktur; biraz sonra vâsıl olunacak yer, orada bekleyenlerin acelesinin olmadığı bir ibret meşheridir.

Kabristana gidilir; illâ ki gidilir!

* * *

Bir yerin yerlisi olmak, o beldede yakınlarından, atasından, ecdâdından birilerinin kabristanda yatıyor olmasıyla mühürlenir. Fâtihadır, dağlar aşar, deryalar devirir yollanan yerden gideceği

adresi şaşmadan bulur; fakat illâ ki kabristana gidilecek; illâ ki Fâtihalar, Yâsinler okunacak. Dedelerin, haminnelerin hiç görmediği torunlar kabrin ayak ucuna getirilip, "Siz onları görmezsiniz; fakat onlar sizi görürler" fehvâsınca ecdat rûhu ile temas ettirilecek.

Kabristan ehlinin acelesi yoktur, ammâ beklerler.

İllâ ki bekletilmeyecek.

* * *

Kadınlar için bayramın evveli eziyet, âhiri rahmettir; eziyet faslı mâlum; bayram temizliği diye bir kavram vardır bu memlekette. İsterse arefeden bir hafta evvel tepeden tırnağa sabundan, fırçadan, tuz ruhundan geçirilmiş olsun; emeklerine acımaz, uzun eteklerini bellerine iliştirip evin altını üstüne getirirler. Bayram temizliğidir, illâ ki olacak. Perdeler indirilip yıkanacak, kapkacak bir kez daha ovulup parlatılacak, halılar "yandım adam" dedirtinceye kadar hırpalanacak, ardından ütüsü, çamaşırı, banyosu ile temizlik harekâtı kemâle erdirildikten sonra evin hanımları yorgunluktan bitâp düşüp, yarı baygınlık raddelerine gelmelerine rağmen senede iki defacık olsun emeklerini evin erkeklerine baş kakıncı etmeden iç huzuru ile bayramı buyur edeceklerdir.

Temizliğin kokusu tarif edilmez; bayram sabahları eve hâkim olan râyiha neyse odur.

* * *

Âyin demeye dil varmıyor lâkin her bayram sabahında her evde yağlısından - yavanından, zengininden, mütevazısından bir sabah sofrasıdır kurulur; illâ ki olacak. Evin olanca ahalisi, - kundaktakiler ve hastalar da dahil - bayram sofrasında bir araya gelip şadlık - şâdümânlıkla nice zamandır yokluğunu hissettikleri sabah çayının gönül çelici kokusunu içlerine çekeceklerdir.

Âyin demeye dil varmıyor; belki bayram fikrinin en ziyade katılaştığı, elle tutulur, gözle görülür hale geldiği yer bayramın ilk sabah kahvaltısı değil midir?

Her memleketin kendince âdeti olur. Bizim oralarda bayram kahvaltısının olmazsa olmazı kıymalı bulgurla yoğrulmuş içle serçe parmak cesametinde bir zarafetle sarılan yaprak sarmasıdır.

İllâ ki bol salça ile tiritlendirilmiş olacak!

İllâ ki o esnada TRT postalarından bir radyo istasyonunun kulağı burulup sofranın üstüne çiftezurna ve davul ile Rumeli işi bayram havaları serpilecek!

* * *

Eli öpülecek bir büyüğünüz olacak; illâ ki olacak. Yaşlanmak biraz da etrafında eli öpülecek kimsenin kalmadığını gören ve hisseden birinin kapıldığı hâlet-i rûhiyedir. Akraba olur, komşu olur, tanıdık olur, ahbap olur ama bayram biraz da öpülesi bir eldir.

Kışlada bayram geçiren askerler o yüzden askeri disiplin icâbı değilse bile, bayramı sıcaklığının ve muhabbetinin etrafında kümelenerek geçirecekleri komutanlarının eline öperek kutsarlar. O gün için komutan, komutandan daha başka bir şeydir, aile büyüğüdür, babadır, dededir, ağabeydir.

El öpülür, karşılığında hayır dua alınır; bayram hayır duadır.

* * *

Farkında olunmaz mı? Elbette bu bayramda öpülecek el bulamayanlarınız, gölgesine sığınacak yuvası olmayanlarımız, gaflete düşüp bayram namazına gecikenlerimiz, istekle içi kabarsa da yaşadığı beldede ecdât kabri bulunmayanlarımız vardır. Belki bir otel odasında, belki mapushane köşesinde, belki kışlada, hastanede, belki diyar-ı gurbette bir vakt için olsun eğleşenlerimiz vardır. Bayram odur ki gönlü şâd olanlar, böyle bir günü mahzun gönül-

lüleri bulup da onlarla beraber geçirir, paylaşıldıkça azalmak yerine çoğalan bayram bereketini ve neş'esini onlarla bölüşürler.

Şair Rûşenî'nin benzersiz bir icazla tasvir ettiği beyitte olduğu gibi:

"Kimsesiz hiç kimse yok her kimsenin var kimsesi,
Kimsesiz kaldım yetiş ey kimsesizler kimsesi"

Kardeşlik, komşuluk, dindaşlık, tanışlık, hemşehrilik hukuku nâmına:

Bayramdır, illâ ki şenlendirilecek.

(Aksiyon Dergisi)

UMUT HEP VARDIR

Mustafa ÖZÇELİK

Oruç, namaz, dua aydınlığında bir su gibi akıp geçen günleri ve bunların ödülü olarak gelen bir bayramı daha geride bıraktık. Bir bayramı geride bırakırken, bir başka bayramın günlerine yaklaşacağız. Zaman böylece devam edip gidecek, ta ki ruhun ebedi özlemi olan diriliş bayramına ulaşıncaya kadar...

Sonsuz nimetlerimizden biridir bayram. Bu yüzden muhtevasında hep bir umut, hep bir sevinç vardır. Nicedir bu duygulara bir de hüzün eklenmiştir. Sevinç ve hüzün... İkisi de her dem, ama özellikle bayramlarda yoğun olarak yaşadığımız duygular bunlar. Bizi dengede tutuyorlar, aşırılıklardan, yoldan sapmalardan koruyorlar. Ama düşman değiller, barışıklar. Hüzünle sevinç, dünyanın faniliğini, ahretin ebediliğini kendi lisanlarınca terennüm ederek el ele yürüyorlar, konuşuyorlar, söyleşiyorlar.

Önümüzde duvarlar vardır. Kara bir gecenin içindeyizdir. Akan gözyaşları, dökülen kanlarla şekilleniyor artık hayat. Bu tablo da imtihanın bir parçasıdır. Durum böyle olsa da umut hep vardır. Umut, bir iftar saatindedir. Gül olmaya aday bir kurban kanındadır. Belki bunlardan daha da çok, bir çocuk yüzünde, şairin kaleminde, bir mazlumun duasında, bir gönül erinin himmetindedir. Kıştan sonra gelen baharda, geceden sonra gelen seherdedir.

Umut hep vardır ve bize umut veren hiçbir şey, ne Ramazan, ne bayram, hiçbir zaman ne bir gelenek, ne bir alışkanlık, ne

bir tatildir. Bayramlar, hayatın olağan akışı içinde müstesna günlerdir ve her günümüzü bayrama çevirmenin işaretleridir, uyarıcılarıdır! Bu yüzden heyecanı, aşkı, güzelliği bütün ihtişamıyla buna sevinci kadar hüznü de dahildir, yaşanırlar, yaşanmalıdırlar. Bu yüzden, bayramları da bir alışkanlığa, tatile dönüştürmek isteyen eğilimlere asla taviz vermeden gerektiği şekilde anmanın, kutlananın anlamlı davranışları içinde olmalıyız.

Bu yıl, Ramazanda adeta dört mevsimi birden yaşadık. Yağmur, kar, soğuk, sıcak, Rahmanın ayetleri olarak mesajlarını sundular bize. Kâh sevinç sesleri duyduk, kâh acılı haberlerle daha bir kanadı yüreğimiz. Olup biten her şey, bize hayatın ve ölümün gerçeklerinden söz etti. Dolayısıyla oruç, bu yıl da evrensel dersini bir kez daha tekrarladı bize. Melekleri görür gibi olduk. Nefse egemenliğin insanı nasıl melekler katına yükselttiğini anlar gibi olduk. Yenilen bir dilim ekmeğin, içilen bir yudum suyun şükrünün kolay olmadığını öğrenmiş olmalıyız artık. Bireysel arınma, gecikmeden toplumsal arınmayı da beraberinde getirmeli. Hayat, bir imtihan, ama bu imtihan alanın cennet güzelliklerine ya da cehennem tablolarına çevirmek insanın elinde… Bu ülkede herkes, Ramazan'ın ve bayramın çekim alanına girdi. Bunun sebebi de, bu ibadetlerin hayata katılmaları, yaşamanın damarlarında bir kan gibi dolaşmalarıdır.

Öyleyse vakit, eylem vaktidir. Söz ve davranış bütünlüğü içinde gerçekleşen her ibadet, hayatı biçimlendirmektedir. Öyleyse hayatın içinde olalım. Camilerin bayram sevincini bütün bir yıl sürdürelim. Artık cami, hayatın yeniden merkezi olmalı. Omuz omuza bu kutlu mekânda saf tutan mü'minlerin alınlarında parlayan ışık, yaşamın gecesini gündüze çevirmelidir.

Evet, umut hep vardır ve bayram bize bu dersi bir kez daha öğretmektedir.